

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Hannes Parmo

POLITICAL JAMMING: PAREMÄÄRMUSLIKUD
NARRATIIVID EESTIS MEELEVALDUSTE NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja: Helina Maasing, MA

Kaasjuhendaja: Oksana Belova-Dalton, PhD

Tallinn 2021

Sisejulgeoleku instituut	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2021
Töö pealkiri eesti keeles: <i>Political jamming</i> : paremäärmuslikud narratiivid Eestis meeleavalduste näitel	
Töö pealkiri võõrkeeles: Political jamming: far-right narratives in Estonia on the example of public demonstrations	
<p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Magistritöö on 97 leheküljel (põhiosa 80 leheküljel), andmete illustreerimiseks on kasutatud kuute joonist ja nelja lisa. Magistritöös kasutati kokku 87 erinevat allikat. Töö on koostatud eesti keeles ning ingliskeelse resümeeaga.</p> <p>Magistritöö uurimisprobleem on esitatud küsimusena, milliseid paremäärmuslikke sõnumeid propageeritakse immigratsioonivastastel meeleavaldustel loosungite ja neil esineva <i>political jamming`u</i> tehnika vahendusel. Uurimisprobleemile vastuste leidmiseks on püstitatud kaks uurimisküsimust: millisel määral on immigratsioonivastastel loosungitel kasutatud sõnumi edastamiseks <i>political jamming`ut</i>; milliseid paremäärmuslikke narratiive propageeritakse loosungite vahendusel avalikel meeleavaldustel. Töö eesmärgiks on välja selgitada immigratsiooni puudutavatel meeleavaldustel kasutatud poliitiliste sõnumite levitamise tehnika (teksti ja sümbolite osas) ja nende sõnumite võimalik seos paremäärmuslike narratiividega.</p> <p>Empiirilise magistritöö uurimisstrateegiaks on multimodaalne diskursusanalüüs. Töö andmekogumismeetodina kasutati uurimisinstrumenti, mis koosneb Kressi ja van Leeuweni kujutiste lugemise grammatikast ja Faircloughi kriitilise diskursusanalüüsi mudelist. Töö koosneb kahest peatükist, millest esimeses antakse teoreetiline ülevaade <i>political jamming`ust</i> kaasaegse kommunikatsioonitehnikana ning kirjeldatakse paremäärmuslikule ideoloogiale iseloomulikke narratiive. Teises peatükis kirjeldatakse uurimismetoodikat ja valimit, teostatakse multimodaalne diskursusanalüüs ning tuuakse välja analüüsi tulemused.</p> <p>Sünteesides teoreetilisi lähtealuseid ning empiirilise uuringu tulemusi, tehti nende põhjal järeldused ning koostati kaks ettepanekut Kaitsepolitsei ametile ja Politsei- ja Piirivalveametile ning üks ettepanek Sotsiaalministeeriumile, Siseministeeriumile ja Justiitsministeeriumile.</p>	
Võtmesõnad: <i>political jamming</i> , paremäärmuslikud narratiivid, kujutiste lugemine, multimodaalne diskursusanalüüs, kriitiline diskursusanalüüs	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>political jamming</i> , <i>far-right narratives</i> , <i>reading images</i> , <i>multimodal discourse analysis</i> , <i>critical discourse analysis</i>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Hannes Parmo</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Helena Maasing	Allkiri:
Kaasjuhendaja: Oksana Belova-Dalton	Allkiri:
<p>Kaitsmisele lubatud</p> <p>Sisejulgeoleku instituudi juhataja ülesannetes: Anne Valk</p>	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	8
1.1 <i>Political jamming</i> kui kaasaegne kommunikatsioonitehnika	8
1.1.1 Meemide roll digiajastu kommunikatsioonis (karikatuurne mõtlemine)	8
1.1.1.1 Poliitiline karikatuur	8
1.1.1.2 Meem ja internetimeem	10
1.1.1.3 Internetikeskkond tähendusvälja kujundajana	12
1.1.2 <i>Political jamming</i> ühiskondlikus diskursuses ja julgeoleku kontekstis	15
1.1.2.1 Jamming`u kontseptsioon ja ajalooline taust	15
1.1.2.2 <i>Political jamming`u</i> rakendamine ühiskondlikus diskursuses	19
1.1.2.3 <i>Political jamming</i> julgeoleku kontekstis	21
1.2 Vaenu õhutavad narratiivid paremäärmuslikus ideoloogias	23
1.2.1 Parempopulism ja paremäärmuslus Eestis	23
1.2.2 Paremäärmusluse narratiivide kategooriad	26
2. MEELEAVALDUSTEL LEVITATUD LOOSUNGITE VARJATUD NARRATIIVIDE ANALÜÜS	29
2.1 Metoodika ja valim	29
2.2 Multimodaalse diskursusanalüüsi uuring ja loosungite kokkuvõtted	35
2.3 Uuringutulemuste analüüs	69
2.4 Järeldused ja ettepanekud <i>jamming`u</i> tehnikat kasutavate paremäärmus-like sõnumite tuvastamiseks	77
KOKKUVÕTE	80
SUMMARY	83
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	85
Lisa 1. Multimodaalse diskursusanalüüsi uurimisinstrument	94
Lisa 2. Tabel 1	95
Lisa 3. Tabel 2	96
Lisa 4. Tabel 3	97

SISSEJUHATUS

Kaasaegne ühiskond soosib poliitilist aktiivsust, mis avalikus kommunikatsioonis kasutab digimaailmas populariseerunud kommunikatsioonitehnikaid. Magistritöös uuritakse paremäärmusluse ilminguid avalikel meeleavaldustel presenteeritud loosungite näitel. Loosungitele kantud sõnumid võivad olla edastatud mängulises ja satiirilises kontekstis, mille tähenduse lahtimõtestamisel on vajalik arvestada *online* diskursuse konteksti ja tähendust.

Political jamming on protesti vorm, kus poliitilist opponenti rünnatakse tema enda sümboleid või loosungeid moonutades. Selline kommunikatsioonivorm on saanud meemide vahendusel üldkasutatavaks ning meetodit saab edukalt rakendada ka äärmuslike sõnumite edastamiseks. Sealjuures võib loosungil kasutada meemi elemendina ka teksti formaati, millega tarbija on internetikeskkonnas harjunud. Internetimeemides kasutatakse radikaalseid ideoloogiaid esindavaid sümboleid mängulises kontekstis ning need meemid uuenevad anonüümses keskkonnas pidevalt ajas, seepärast on tänapäeva internetikasutaja (eelkõige noorema põlvkonna) jaoks radikaalsed sümboolid üha enam oma radikaalsust kaotamas.

Selline tendents loob jällegi soodsa võimaluse radikaalse ideoloogia levitamiseks, kuivõrd võib pidada kaheldavaks, kas humoorikat ja/või kahemõttelist radikaalset üleskutset üldsegi radikaalsena tajutakse.

Klassikaline vasak- ja paremäärmuslus on Eestis hääbumas ega kujuta riigi julgeolekule märkimisväärset ohtu (Kaitsepolitseiamet, 2016, lk 4). Samas on “Siseturvalisuse arengukava 2020–2030” programmi eelnõus välja toodud, et Venemaa välispoliitiliseks eesmärgiks on NATO ja EL-i riikide lõhestamine, sealhulgas desinformatsiooni abil Eesti ühiskonna valupunktide (eelkõige rändega seotud võõraviha) võimendamine ning selle kaudu liitlaste usalduse õõnestamine Eesti Vabariigi vastu (Siseministeerium, 2020, lk 57–58). Eelnevalt johtub, et Venemaa huvides on Eesti maine kahjustamine ning äärmuslike ideoloogiate inkrimineerimine lõhestamise eesmärgil. Magistritöös ei uurita, kelle tahtel on loodud paremäärmuslikud loosungid avalikel meeleavaldustel, vaid kas need loosungid on käsitletavad äärmuslikena. Kui ilmneb, et avalikel meeleavaldustel levitatakse paremäärmuslikke sõnumeid, siis toetab selline tegevus kaudselt ka Venemaa lõhestuspoliitika eesmäärke.

Magistritöös uuritakse parempoolsete korraldatud ÜRO ränderaamistiku vastastel meeleavaldustel kasutatud loosungeid, eesmärgiga tuvastada paremäärmsliku sisuga sõnumeid. Loosungitele kantud kujutisi on tihti peale kasutatud satiirilises või iroonilises tähenduses ning visuaalid on silmatorkavad (rõhudes emotsioonidele). Samuti kasutatakse loosungitel poliitiliste vastaste sümboleid (logo või poliitiku enda kujutist) naeruväärstavas kontekstis, mis vastab otseselt *jamming`u* kontseptsioonile. Loosungitele kantud sõnumite adekvaatseks tõlgendamiseks tuleb arvestada ka internetikeskkonnas omistatud tähendusi erinevatele sümbolele ja kujutistele.

“Mõjutustegevuse tõkestamine nõuab senisest enam nii riigisisest kui ka rahvusvahelist teadlikkust mõjutuskatsetest, **-viisidest** ja -kanalitest ja sellega kaasnevatest ohtudest, kui ka oskust mõjutustegevust ära tunda ja ohtude eskaleerumist ennetada.” (Siseministeerium, 2020, lk 58). **Magistritöö aktuaalsus** tuleneb sellest, et *political jammingut* käsitletakse uue ja seni väheteadvustatud mõjutusviisina. *Jamming* on laialdaselt kasutatav kommunikatsioonitehnika, mida rakendatakse kultuurilise mõjutamise kõrval üha enam ka poliitiliste ambitsioonide saavutamiseks. Paremäärmslike aktivistide globaalne võrgustik on võimeline kaaperdama poliitilist protsessi, muutes *online* aktivismi poliitiliseks reaalsuseks (Cerulus & Schaart, 2019).

Magistritöös uuritakse *jamming`u* kontekstis 2018. aastal toimunud immigratsioonivastaseid meeleavaldusi. Marrakechi pakti vastukampania (*Twitteris, Youtubes ja Facebookis*) näitas, et kaasaegne paremäärmslus on rahvusvaheliselt mobiliseerunud, levitades desinformatsiooni omale sobiva narratiivi propageerimiseks (Murdoch, 2018). Ceruluse ja Schaarti järgi (2019) sundis selliste desinformatsioonikampaniate surve peavoolu parteisid Euroopas loobuma migratsioonileppe toetamisest. Kuna ideoloogia levitamise eesmärk on mõjutada auditooriumit, siis kasutatakse sõnumi edastamisel kommunikatsioonitehnikaid, millest auditoorium aru saab. Kui radikaalse ja vaenu õhutava ideoloogia levitaja soovib publikut kõnetada, siis on tal otstarbekas kasutada internetikasutajalev tuttavat tähendusvälja.

Political jamming`ut* kui uut kontseptsiooni uuritakse meeleavaldustel kasutatavate loosungite näitel, sest pildilist sõnumit kandvad poliitilised plakatid on *political jamming`u tüüpiliseks avaldumisvormiks. Magistritöös esitatud uuring on **uudne**, kuivõrd autorile teadaolevalt ei ole *political jamming`ut* varem Eestis ega Eesti kontekstis uuritud. Magistritöö raames läbi viidav uuring toetab Kaitsepolitsei töövaldkonda – äärmuslus, samuti Politsei- ja Piirivalveameti tööd ning teisi institutsioone, mis tegelevad strateegilise kommunikatsiooniga. Uuring tutvustab

jamming`ut kui kaasaegset äärmusluse/ekstremismi levitamise tehnikat läbi paremäärmuslike narratiivide tuvastamise.

Magistritöö keskne **uurimisprobleem**: Milliseid paremäärmuslikke sõnumeid propageeritakse immigratsioonivastastel meeleavaldustel loosungite ja neil esineva *political jamming`u* tehnika vahendusel? Uurimisprobleemist lähtudes on püstitatud järgmised **uurimisküsimused**:

- 1) Millisel määral on immigratsioonivastastel loosungitel kasutatud sõnumi edastamiseks *political jamming`ut*?
- 2) Milliseid paremäärmuslikke narratiive propageeritakse loosungite vahendusel avalikel meeleavaldustel?

Magistritöö **eesmärk** on välja selgitada immigratsiooni puudutavatel meeleavaldustel kasutatud poliitiliste sõnumite levitamise tehnika (teksti ja sümbolite osas) ja nende sõnumite võimalik seos paremäärmuslike narratiividega. **Uurimisülesanded**:

- 1) Piiritleda teoreetilise kirjanduse ja avatud andmebaasidest pärinevate teadusartiklite baasil *political jamming`u* mõiste sisu ja tähendus.
- 2) Kategoriseerida teoreetilise kirjanduse baasil paremäärmuslikud narratiivid.
- 3) Analüüsida immigratsiooni puudutavatel meeleavaldustel kasutatud satiiriliste kujutistega loosungeid ning semiootiliselt tõlgendades tuvastada paremäärmuslikku sõnumit kandvad juhtumid.
- 4) Sünteesida teooriat ja uuringu tulemusi ning teha järeldusi, milliseid paremäärmuslikke narratiive meeleavaldustel propageeriti.

Magistritöö uurimisstrateegiaks on **multimodaalne diskursusanalüüs** (edaspidi **MDA**). Kuna uurimise all olevad pildid on taotluslikult satiirilised ja/või mitmeti tõlgendatavad, on vajalik transkribeerimisel arvestada kultuurilisi ja semiootilisi tähendusi.

Magistritöös on andmete analüüsiks moodustatud uurimisinstrument (mudel), mis koosneb: **1)** kriitilise diskursusanalüüsi meetodist – **Norman Faircloughi 3-D mudel** (pildi peal oleva teksti analüüsimiseks); **2)** kujutiste lugemise meetodist (multimodaalse diskursusanalüüsi alaliigik) – **Kress ja van Leeuweni visuaalse grammatika disain** (pildi kirjeldamiseks ja analüüsimiseks).

Kvalitatiivne empiiriline uuring viiakse läbi pildiliste sõnumite osas mida presenteeritakse loosungite vormis meeleavaldustel. Magistritöös moodustatakse **ettekavatsetud valim**

(Õunapuu, 2014, lk 143), võttes uurimise alla 29.09.2017, 15.11.2018, 26.11.2018, 9.12.2018 ja 19.12.2018 toimunud EKRE korraldatud immigratsiooniteemalised meeleavaldused. Loosungite ja nendele kantud sõnumite uurimisel kasutatakse interneti vahendusel meediaväljaannete arhiivimaterjale, pidades põhjendatuks eeldust, et pildikogudel on jäädvustatud loosungid, kui sündmuse kõige iseloomulikum ja tähelepanu köitvam osa. Magistritöös käsitletakse erinevatel meeleavaldustel kasutatud loosungeid kogumina, sest mitme meelavalduse meediakajastuse uurimine annab tervikliku ülevaate loosungitest. Meediaväljaanne ei pruugi kajastada kõiki meeleavaldusel presenteeritud loosungeid, seepärast on kasutatud erinevate meediaväljaannete galeriisid viielt erinevalt kogunemiselt (suurel osal kasutatakse samu loosungeid erinevatel meeleavaldustel). Analüüsimiseks valitakse meeleavaldustelt välja **12–14** loosungit, nii, et iga paremäärmusliku narratiivi kategooria hõlmaks endas 2–3 loosungit (sealjuures sisaldab enamik loosungeid endas mitut narratiivi korraga).

Eraldamaks loosungite hulgast *political jamming`u* juhtumeid, võetakse uurimise alla loosungid, millel on kujutatud **pilt ja tekst**. Samuti peavad loosungid olema **kõrge modaalsusega**, ehk tõepärasuse määraga. Valimi moodustamisel on võetud loosungite modaalsuse hindamise aluseks abstraktne ja sensoorne kodeerimiskontekst, mis tähendab, et loosungid peavad olema nii tugevalt sümbolistlikud kui ka silmapaistvad (loosungite sümbolistlikkuse ja silmapaistvuse määramisel tugineb autor oma hinnangule). Valimisse ei kuulu loosungid, millel on pilt ja tekst, kuid pildil olevad kujutised ei ole käsitletavad sümbolitena. Samuti uurib magistritöö ainult eesti- ja ingliskeelseid juhtumeid (arvestades magistritöö autori keeleoskust), jättes välja venekeelsed tekstid. Valikusse kuuluvate loosungite osas viiakse läbi analüüs, tuvastamaks, kas neis propageeritakse äärmuslikke ideoloogiaid.

Eeltoodu alusel on magistritöö jagatud **kaheks peatükiks**. Esimene peatükk käsitleb teooriat ning teooria esimeses osas analüüsib autor teadusartiklite ja erialakirjanduse baasil *political jamming`u* teoreetilisi käsitlusi, eesmärgiga piiritleda selle kommunikatsioonitehnika mõiste sisu ja tähendust. Teooria teises osas kategoriseeritakse paremäärmuslikud vaenu õhutavad narratiivid. Töö teine peatükk keskendub kvalitatiivse uuringu raames *political jamming`u* kasutamisele meelavaldustel Eestis ning tuvastab eelpool toodud uurimisinstrumenti kasutades äärmuslikku sõnumit kandvad juhtumid. Töö lõpeb empiirilise analüüsi tulemuste arutelu ning üldiste järeldustega

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Magistritöö teoreetiline osa hõlmab endas kahte teemat. Esimeseks on *political jamming* kui kaasaegne kommunikatsioonitehnika, mille raames kirjeldatakse meemide rolli digiajastu kommunikatsioonis ning *political jamming*´ut ühiskondlikus diskursuses ja julgeoleku kontekstis. Teooria teises osas moodustatakse teoreetilise kirjanduse baasil paremäärmuslike narratiivide kategooriad.

1.1 *Political jamming* kui kaasaegne kommunikatsioonitehnika

Käesoleva magistritöö esimene peatükk avab *jamming*´u kontseptsioon läbi ajaloos laialt kasutatust leidnud *cultural jamming*´u ning selgitab *political jamming*´u tähendust ja rakendusvõimalusi avalikus kommunikatsioonis. Kui *cultural jamming* võib kommertskaalult naeruvääristades piirduda humoorika kommentaarina (sisaldades poliitilisi aspekte), siis poliitilisi vaateid käsitledes toimib *political jamming* humoorikale kommentaarile lisaks ka poolt valides ning (teadlikult või tahtmatult) ideoloogiat propageerides. Samuti kirjeldatakse esimeses peatükis digimaailma eeskujul massikommunikatsiooni kandunud meemide, kui *jamming*´u keskmes olevate kultuuriüksuste rolli.

1.1.1 Meemide roll digiajastu kommunikatsioonis (karikatuurne mõtlemine)

1.1.1.1 Poliitiline karikatuur

Tuntud väljend “pilt ütleb rohkem kui tuhat sõna” kirjeldab ilmekalt visuaalse kujundi võimet inimesi kõnetada. Eriti asjakohane on selline võrdlus keeruliste teemade käsitlemisel, kus kõikehõlmava ülevaate andmine eeldab pikka arutluskäiku. Poliitiliste teemade visuaalse kommentaarina on ajaloos kasutatud karikatuuri, mis Encyclopedia Britannica definitsiooni järgi on isiku või tegevuse moonutatud esitamine, kus subjekti iseloomulikke omadusi on liialdusega rõhutatud.

Kuigi karikatuuri ajalugu ulatub juba antiikaega, saab mõnede autorite hinnangul karikatuuri kui eraldi žanri väljakujunemise rääkida 16. sajandil, seoses talurahvasõjaga Saksamaal ja

reformatsiooniga (Vseviiov, *et al*, 2014, lk 13). Karikatuuri poliitilise ja filosoofilise sõnumi mõjususe keskseks teguriks on pinge eelarvamuse ja kujutise (samuti tõese ja väära) vahel, mida sageli edastatakse võõristava esteetika kaudu (Herhuth, 2018, p. 628). Figuuril 1 (vt joonis 1) on kujutatud 16. sajandist pärit karikatuuri, millel Martin Lutherit on kujutatud torupillina, millele saatan õhu sisse puhub. Lutheri kujutamine saatana suuvoodrina annab hävitava hinnangu temale, kui usuõpetuse uuendajale.

Figuur 1

Figuur 2

Joonis 1. Illustratsioonid raamatust “Eesti kuvand Nõukogude karikatuuris 1920. –1940. aastatel” (Vseviiov, *et al*, 2014, lk 14, 30)

Karikatuur poliitilise kommentaarina on enamasti suunatud kujutatava objekti vastu. Kui karikatuuri ajalugu ulatub antiikaega ning eraldi žanrina kujunes ta välja 16. sajandil, siis Rowsoni (2015) järgi saavutas poliitiline karikatuur populaarsuse 18. sajandi teisel poole Inglismaal, kui James Gillray naeruvääristas kuningas George III-ndat ja Prantsuse revolutsiooni puhkedes Napoleonit. Rowson (2015) lisab, et Napoleoni enda hinnangul tegi Gillray talle rohkem kahju kui tosin kindralit. 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses olid karikatuurid levinud ka Venemaa Keisririigis. Näiteks figuuril 2 (vt joonis 1) on tsaari pilgatud heraldikat kasutades. Riigikotkast ja rikkalikult kaunistatud raami (nagu pildil) kasutati tsaari portreedel, kuhu karikaturist on Nikolai II asemel asetanud eesli (Vseviiov, *et al*, 2014, lk 30).

Gombrichi ja Krisi (1938) järgi hõlmab karikatuur endas Freudi psühholoogiast tuttavat mõttemängu, mis pakub sensoorset stiimulit ja lapsikut lõbu (mis on üldinimlik), millest lähtuvalt saab karikatuuri käsitleda mitte kui kunstivormi, vaid psühholoogilist mehhanismi.

Nõukogude ajal allutati poliitiline satiir võimu kontrollile, mis täitis propaganda ülesandeid. Karikatuurid, kui ühed lihtsamad ja emotsionaalsemad massiteadvuse kujundamise vahendid visualiseerivad vaenlase kuju ning muudavad ta äratuntavalt naeruväärseks (Gombrich & Kris, 1938, p. 7).

Apteri (2019, p. 16) lisab, et poliitilise karikatuurile on uue elu andnud meemid, mis kannavad endas 16. sajandil esile kerkinud karikatuuridele omast groteskset ja koomilist ligitõmbavust. Kuigi karikatuurid ei ole tänapäeval kuhugi kadunud, ei oma nad poliitilise kommentaarina enam sellist autoriteetsust nagu eelnevatel sajanditel. Karikatuurne mõtlemine on levinum kui kunagi varem, kuid karikatuur on muutnud oma avaldumisvormi ning kunstniku/karikaturisti asemel on nende loojateks “tavakasutajad”.

1.1.1.2 Meem ja internetimeem

Evolutsioonibioloog Richard Dawkins kui meemi mõiste kasutuselevõtja 1976. aastal ilmunud raamatus “Isekas geen” tuletas meemid geenide analoogiast, kandes bioloogilise seaduspära üle kultuurile. Tema käsitluses on meemid ideid ja väärtusi kandvad kultuurilised üksused, mis kohanemisvõimelisena on ajas arenevad ning evolutsioonilist analoogiat kasutades – elujõulised (Dawkins, 2006, p. 192). Ka meelevaldustel kasutatavatel loosungitel kujutatakse pilte, mis on publikule tuttavad kontekstid ehk tugevad meemid.

Sellised “uues kuues” meemid järgivad meemi-evolutsiooni seaduspära, mille järgi tugevad meemid on elujõulised, ehk inimeste poolt modifitseeritud, taaskasutatavad ning aja jooksul muutuvad. Dawkins esitab tugeva meemi näitena “jumala” kontseptsiooni, mis on psühholoogiliselt ligitõmbav ning mida on põlvkondade kaupa kopeeritud, kuid mis eksisteerib ainult inimese poolt loodud kultuuris. (Dawkins, 2006, p. 189–196)

Riskianalüütik Nassim N. Taleb (2012, pp. 317–318) kirjeldab Lindi efekti (teooriat), mille kohaselt rikneva üksuse (*perishable*) jaoks viitab iga mööduv päev oodatava eluea lühenemisele, samas kui mitte rikneva üksuse (*nonperishable*) jaoks tähendab iga mööduv päev oodatava eluea pikenedist. Meemi-analoogia kontekstis võib riknevaks üksuseks (nõrgaks meemiks) pidada inimest, kes iga mööduva päeva läheneb oma lõpule ning mitte riknevaks üksuseks võib pidada kultuuriüksust (meemi), mis iga “elus” püsiva päevaga suurendab oma eeldatavat eluiga, kasvab

suuremaks ning võib areneda potentsiaalselt igavesti. Sellisteks meemideks on tuntud sümbolid, mis on kultuuris kinnistunud ning mida olulisemad nad on, seda vähem tõenäoline on nende kadumine.

Kaasajal assotseerub meemi mõistega eelkõige internetimeem, mille kontseptsiooni tutvustati 1994. aastal ajakirjas “Wire”. Mike Godwin kirjeldas artiklis enese loodud meemi – “Godwini seadust”, mille järgi: “Kui online diskussioon areneb pikemalt, kasvab tõenäosus, et võrdlus hõlmab endas natse või Hitlerit üheni” (“*As an online discussion grows longer, the probability of a comparison involving Nazis or Hitler approaches one*”). Mõte tõukus tähelepanekust, et kõikides virtuaalsetes teadetetahvlite süsteemides (tänapäeva mõistes foorumites) jõudsid diskussioonid mingil hetkel välja natsideni. Godwini arvates oli natsi-võrdluse ja holokaustiga liialdamine ning nende võrdluste ülekasutamine teinud neist sündmustest meemid (mis marginaliseeris ajaloos aset leidnud sündmusi) ning selle tendentsi vastumeetmena lõi ta uue meemi – “Godwini seaduse”. Mõtteleoloogia selle taga seisneb selles, et natsitemaatika kui meemi vastu ei saa võidelda pelgalt argumenteerimisega, vaid efekti saavutamiseks peab argumenti omakorda panema meemi vormi. (Godwin, 1994)

Kui internetimeemile pani aluse lause kujul vormistatud meem – “Godwini seadus”, siis tänapäeval seostuvad internetimeemid ennekõike meemi kõige tuntuma vormi *image macro*ga. *Image macro*d on sellised meemid, mis koosnevad ringlusesse läinud kujutistest, millele on lisatud humoorika sisuga kindlas formaadis tekstilõik (Duerringer, 2016, p. 5). Meemid nagu *Bad Luck Brian* ja *Success Kid* kasutavad kindlaid kontekste (näiteks ebaõnne või õnnestumist) sümboliseerivaid pilte, millele omapoolse uue (konteksti sobitava) tekstirea lisamisega saavad internetikasutajad nalja uuendada. Selliselt saab *image macro*sid käsitleda kui satiiri šabloone, mille arhetüüp on kellegi teise poolt juba varasemalt loodud, kuid mida modifitseerides saavad inimesed seda taasluua.

2013. aastal antud intervjuus ütles Dawkins, et internetimeemid ei vasta otseselt tema poolt välja käidud meemi põhimõttele, sest juhusliku muutumise ja Darwinistliku valiku asemel arendab internetimeeme sihipäraselt inimese loovus. Samas ei ole nende tähendus ka väga erinev, sest meem (ka internetimeem) on miski, mis on viraalne/viiruslik (ingl *viral*) ning viiruse metafoori omistas meemidele Dawkins ka oma 1976. aastal kirjutatud raamatus (Solon, 2013). Wettergren (2009, p. 196) kirjeldab meeme, kui jagatud sõnumeid, mis on lühikesed, haaravad ja lihtsasti

imiteeritavad. Meeme saab käsitleda ka kui väikseid tähendust omavaid üksusi, mida on lihtne kopeerida, muuta ja levitada (Delaure, *et al*, 2017, p. 38). Wiggins ja Bowersi hinnangul (2014, p. 1891) eksisteerivad internetimeemid kui osalusel põhinevad digikultuuri artefaktid.

Eelnevast järeldub, et laiemas tähenduses mõistetakse meemide all populaarseid kultuurilisi kontekste – tuntud logosid, sümboleid ja objekte, mis on “loodusliku valiku” teel saavutanud ühiskonnas tähenduslikkuse. Internetimeemideks on kindlal eesmärgil loodud ja kindlat tähenduslikku konteksti omavad kergesti kopeeritavaid (hümoorikaid) sõnumid. Enamike inimeste jaoks aga seostub mõiste meem *image macro*’ga, mis on internetimeemide üks avaldumisvorm.

1.1.1.3 Internetikeskkond tähendusvälja kujundajana

Berger ja Milkman uurisid, milliste omadustega sisul on potentsiaali internetis rohkem levida (“*going viral*”) ning leidsid, et emotsioonidele rõhuv sisu on populaarsem kui emotsionaalselt neutraalne sisu. Reeglina on populaarne positiivset emotsiooni väljendav sisu, kuid laialdase levikuga ja ligitõmbavad on ka erutust esile kutsuvad emotsioonid, nagu aukartus, viha ja hirm (2012, pp. 196–199). Eelnevast johtub, et kindlaim viis auditooriumi tähelepanu saavutamiseks ning enda loodud/jagatud sisu levitamiseks on rõhuda erutust esile kutsuvaile positiivsetele emotsioonidele. Levinuim moodus selle saavutamiseks on sisu või sõnumi edastamisel huumori kasutamine. “Kuna interneti kasutajad jagavad sisu/materjali nii sotsiaalse kui ka enese presenteerimise eesmärgil, eelistavad nad jagada sellist sisu, mis tekitab teistes kasutajates hea tunde ning samal ajal näitab neid endid lõbusa ja meelelahutuslikuna” (Shifman, 2014, pp. 66–67). Shifman (2014) lisab, et eelnevalt nimetatud põhjustele lisaks on hümoorikas sisu jagatav, sest sisaldab üllatusmomenti, mis on emotsionaalselt erutav. Arvestades Bergeri ja Milkmani uuringutulemusi ning Shifmani seisukohti, võib järeldada, et hümoorika sisu jagamine on populaarne, sest tekitab tarbijas positiivset erutust ning toidab sisu looja/jagaja enda ego. Sõnumi edukaks levitamiseks ei pea olema hümoorikas mitte sisu, vaid sõnumi edastamise vorm. Meemid moodustavad satiirilise ja hümoorika pakendi (šabloon), mida kasutades on võimalik levitada ka mittehümoorikat, poliitilist ja vaenulikku sõnumit.

Seiffert-Brockmann ja kaasautorid (2018, pp. 2865–2866) kirjeldavad meemikultuuri kui reegliteta “mängu”, milles tarbija jaoks on tähtis protsessis osalemine ning mängimine ise, mitte lõpptulemus. Seega võivad poliitilise agendaga sõnumeid, mis on loodud atraktiivses mängulises vormis, levitada inimesed, kes ei huvitu mitte poliitilisest sõnumist, vaid mängulisest vormist. Meemides sulanduvad kompleksed ajaloolised, poliitilised ja kultuurilised tähendused lihtsalt tarbitavaks (kuid siiski petlikult keerulisteks) pealkirjastatud visuaalseteks piltideks (Dickerson & Hodler, 2020, p. 3). Tähelepanu saavutamiseks on otstarbeks ka vaenu õhutavat sõnumit presenteerida läbi humoorika teksti ja satiiriliste visuaalide.

Üheks tuntuimaks meemiks, mis oma evolutsiooni käigus on muutunud radikaalset sõnumit kandvaks sümboliks, on 2008 aastal internetis levima hakanud *Pepe the Frog*. Matt Furie koomiksist “*Boy`s Club*” pärinev positiivne karakter *Pepe the Frog* (vt joonis 2 – vasakpoolne kujutis), sai netikeskkondades populaarseks empaatiat ja rahulikkust väljendava sümbolina (Swinyard, 2019). Kui *Pepe the Frog*’i populaarsus levis peavoolu popkultuuri, kaotas ta internetikommunite “sisenaljana” oma väärtuse ning internetitrollid andsid meemile uue tähenduse (figuuril 2 parempoolne kujutis), hakates seda seostama antisemiitliku ja fašistliku ideoloogiaga (Pelletier-Gagnon ja Diniz 2018, pp. 6–7). Selliselt kasutati meemi kaaperdamiseks *détournement* tehnikat (lähemalt alapeatükis 1.2.1), mis seisneb vastase ründamises tema enda tunnuste ja vahenditega.

Joonis 2. Vasakul *Pepe the Frog* originaalkujul ning paremal internetis levinud töötlus (Wikipedia, 2021; Know Your Meme, 2012)

Pepe the Frog kinnistus paremäärmsluse sümbolina lõplikult 2016. aastal, kui Ameerika presidendikandidaat Donald Trump Jr. jagas *Twitteris* meemi filmi *Expendables* plakatist. Vastukaaluks Hillary Clintoni kriitikale vabariiklaste aadressil (Clinton kasutas vabariiklaste valijatest rääkides väljendit *deplorables* ehk taunitavad) oli peategelase Sylvester Stallone nägu

asendatud Trumpi näoga ning kõrvaltegelased olid asendatud tuntud vabariiklaste toetajatega, nimetatute hulgas oli ka *Pepe the Frog* (Nquyen, 2016). Trump Jr. oli aktiivselt kaasa tegev isa presidendikampaanias ning selliselt kaasati *Pepe the Frog* otseselt Ameerika presidendikandidaatide valimisvõitlusesse. Hilisemalt on rohkelt levitatud meeme, millel on kujutatud Pepe karakteristikutega Trumpi või Trumpi karakteristikutega Pepet.

2019. aastal sattusid kaks Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (edaspidi EKRE) ministrit rahvusvahelist laialdast kõlapinda tekitanud skandaali, kui näitasid ametisse vannutamisel Riigikogus valgete ülemvõimu propageerivat käemärki. Mitmetähenduslik käemärk (vt joonis 3), millega on varasemalt tähistatud väljendit “OK” (magistritöö autorile teadaolevalt aga väljendab selline käemärk hoopis numbrikombinatsiooni 666), seostati internetikeskkondades mõne aasta eest hoopis tähendusega *White Power*. “*The New York Times*” (Karasz, 2019) väljendas muret, et valitsusse astunud paremääruslik erakond toetab *White Supremacy*’t. Kuigi Eesti poliitikute tegutsemist võib pidada taotluslikult provokatiivseks, on märgiline, et rahvusvahelist kajastust leidnud skandaali satuti kasutades laialt levinud sümbolit, millele on uue (negatiivse) tähenduse andnud internetitrollid.

Joonis 3. Meem, mille aluseks on Martin Helme näidatud käemärk (Poliitilised Meemid, 2019)

Eelnevast näitest johtub, et sümbolid on oskusliku kommuniqueerimise teel kaaperdatavad ning internetikeskkondades loodud tähendused kanduvad üle ka füüsilisse maailma. Meemid mängivad lääne popkultuuris olulist rolli, seepärast on lai kandepind ka *cultural/political jamming*’ul, mis otseselt tegeleb tuntud sümbolite (tugevate meemide) ründamisega ning uute tähenduste (uute meemide) loomisega.

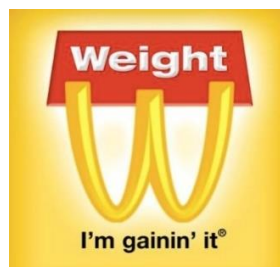
1.1.2 *Political jamming* ühiskondlikus diskursuses ja julgeoleku kontekstis

Eelmises peatükis andsin ülevaate meemide rollist kaasaegses kommunikatsioonis. Internetikeskkondades kasutatakse sõnumite edastamiseks visuaalseid kujundeid ja satiirilist vormi, samuti antakse nendes keskkondades sümbolitele tähendused, mille mõju kandub üle ka füüsilisse maailma.

Jamming kui kommunikatsioonitehnika on eriti elujõuline just digiajastul, sest eduka infovahetuse/propaganda levitamine internetis mängib samadele tugevustele ja nõrkustele, millele tugineb ka *jamming*. Magistritöö kontekstis on eriti oluline *political jamming*, mis kasutab silmatorkavaid ja emotsioone õhutavaid visuaale ideoloogiliste sõnumite edastamiseks. Kohanedes auditooriumi harjumustele, kasutatakse *jamming`u* tehnikat ka radikaalsete ideoloogiate levitamisel

1.1.2.1 *Jamming`u kontseptsioon ja ajalooline taust*

Termini *cultural jamming* tõi peavoolu diskursusesse 1984. aastal Ameerika muusikaline grupp Negativland (Wettergren, 2009; Philipps, 2015), viidates sellega aktivistidele, kes muudavad reklaamtahvleid ja õõnestavad nende esialgset tähendust (Philipps, p. 185). *Jamming* (ehk segamine) tuleneb Carducci (2006, p. 117) järgi elektroonilise mõjutamise tehnikast, millega häiritakse militaarset või poliitilist sisu kandvat raadiosignaali. Nii nagu on võimalik manipuleerida raadiosagedusega, nii on võimalik manipuleerida ka media- ja avaliku ruumiga, kus domineerivad korporatsioonide reklaamikampaaniad.

Joonis 4. Töödeldud McDonaldsi logo (FUNsubstance, 2013)

Cultural jamming`u “sihtmärkideks” on tarbimissüsteemi pildid (visuaalid), diskursus ja poliitilise tahte väljendusvormid (Carducci, 2006, p. 116), mille tähendusi õõnestatakse, kasutades huumorit, satiiri ning paroodiat (Cammaerts, 2008, p. 4). Tüüpiliseks *cultural*

jamming’u näiteks on joonisel 5 kujutatud McDonaldsi töödeldud logo, milles korporatsiooni tunnuslause “*I’m loving it*” on muudetud loosungiks “*Weight: I’m gainin’ it*”. Pildil on McDonaldsi logo pööratud tagurpidi ning uus tekst hoiatab inimesi ebatervislike eluviiside ja kaalutõusu eest.

Carduzzi (2006, p. 132) järgi on vaja eristada *culture jamming*’ut, kui sotsiaalsete liikumiste poolt kasutatavat poliitilise tegevuse instrumenti ja kui organiseeritud tegevust, mis sooritusega endaga saavutab eesmärgi. Esimesel juhul on *jamming*’u tegemine ideoloogiat toetav võtte, teisel juhul on *jamming* ise ideoloogiline eesmärk. Käesolevas magistritöös käsitletakse *jamming*’ut (nii *cultural* kui *political jamming*’ut) kommunikatsiooni tehnikana ehk poliitilise tegevuse instrumendina.

Auhinnatud Kanada ajakirjaniku Naomi Kleini globaliseerumisele ja brandingule keskenduv rahvusvaheline bestseller “*No logo*” kirjeldab edukat *jamming*’ut kui (2000, p. 206) reklaamikampaania röntgenpilti, mis paljastab reklaami sügavamad tähendused. 1989. aastal loodi Kanadas sihtasutus Adbuster Media Foundation, mille eesmärgiks on tarbimiskultuuri ja kapitalismi vastu võitlemine. Sihtasutus võttis *cultural jamming*’u oma sloganiks ning esitles oma veebilehekülge “*Culture jammer*’ite peakorterina” (Delaure, *et al*, 2017, p. 12). Selle sihtasutuse kaasasutaja on Eesti päritolu Kalle Lasn, kes avaldas 1999. aastal “raamatu mõõtu manifesti” “*Culture jamming: the uncooling of America*”. Raamatu ründavas ja võitlusesse kutsuvas toonis kirjutatud sissejuhatuses märgib Lasn (1999, pp. 8–12), et Ameerika kuulub brändidele, viha tuleb valla päästa ning ainus võitlus, mis veel väärrib võitlemist, ei ole rassi ega soopõhine, vaid inimesed vs korporatsioonid (Lasni enda sõnastuses – *The People vs The Corporate Cool Machine*). Mitmed autorid (Carducci, Wettergren, Delaure) viitavad Lasni väitele, mille kohaselt *cultural jamming* on *meme warfare*.

Cultural jamming kasutab *détournement* tehnikat (Sandlin & Milam, 2008; Brisman, 2010; Wettergren, 2009), mis prantsuse keeles tähendab ümbermarsruutimist/kaaperdamist. Sellise võtte sisuks on vastase ründamine tema enda vahenditega – ühiskonnas populariseeritud märgisüsteemi ümberkorraldamine eesmärgiga luua uus tähendus.

Détournement tehnika on laenatud Situatsioonistidelt (rahvusvaheline ühendus *Situatsioonist International*) mis liikumisena sai alguse 1950–60ndatel (Warner, 2007, p. 21) ning asetas kunsti igapäevasesse ja ühiskondlikult aktuaalsesse konteksti (Cammaerts, 2007, p. 8). Situatsiooniste ja

nende poolt kasutatud *détournement* tehnikat võib pidada *cultural jamming*’u kõige olulisemaks ja otsesemaks eelkäijaks (Cammaerts, 2007, p. 7; Sandlin & Milam, 2008, p. 325). Korporatiivse kommertsikultuuri kommunikatsioonivahendid (reklaamid, loosungid, logod) kaaperdatakse ning “paljastatakse” satiiriliste ja irooniliste kommentaaridega nende tegelik sisu. Selliselt vastab *jamming*’u kontseptsioon otseselt *détournement* tehnika sisule. Korporatsioonide sümbolid esitatakse alternatiivses kontekstis, esitledes vaatlejale/tarbijale uut vaatenurka, mis tutvustab *jamming*’u autori kriitikat.

Ideoloogiat propageerivast eesmärgist tuleneb ka *cultural jamming*’u kui “tegeliku tõe” paljastamise tehnika kriitika. Kui *jamming* surub peale “õiget vastust”, siis ei soosi ta kriitilist mõtlemist, mida peaks ise propageerima (Sandlin & Milam, 2008, p. 345). Philippsi (2015, p. 185) *cultural jamming*’u kriitikute analüüsist järeldub, et *jamming* meelitab inimesi mõtlema poliitilistel teemadel, käsitledes auditooriumit mõjutatavana (ajupeetuna) ning neid samaaegselt õpetades. Sandlin ja Callahan (2009, pp. 81–82) toovad veel välja, et korporatsiooni naeruväärstav kriitika ei pruugi omada soovitud efekti, sest oskusliku vastukampaania korral võib rünnaku ohver negatiivse tähelepanu enda kasuks pöörata ning selliselt aitab *jamming* oma “ohvri” populaarsust kasvatada. Digiajastul, mil võideldakse internetiklakkide nimel, on strateegilise ja oskusliku kommunikatsiooni korral võimalik igasugune tähelepanu poliitiliseks kapitaliks muuta.

Kaaperdada saab ka *jamming*’ut ennast. Woods (2020, p. 1, 14) kirjeldab anti-kommertslikke (*anti-haul*) *influencer*’eid, kes kasutavad algorütmilisi tarbimist pooldavaid platvorme (sotsiaalmeedia kanaleid) enese reklaamimiseks, kuid tarbimist soosiva sisu asemel loovad nad nimekirju toodetest, mida mitte tarbida. Selliseid *influencereid* käsitledes räägib Woods ka energia suunamisest kollektiivsesse ja individuaalsesse loovusesse ning viitab tegevusele kui “poliitilisele poeesiale” (Woods, 2020, p. 13). Magistritöö autor näeb Woodsi kirjeldatud juhtumites “poetilise poesia” asemel tavalisi *influencer*’eid kelle tööks on sisu loomine ning sisuloomele orienteeritud platvormidel võib müüdavaks sisuks olla ka *jamming* ise.

Ilmekaks näiteks *jamming*’u, kui kommunikatsioonitehnika „arenemisest“ satiirilise protesti vormist poliitika kujundamise instrumendiks on Tšehhis aset leidnud „Brno grupi juhtum“.

2010 aastal avalikustas Brno linnavalitsus uue kommunikatsioonistrateegia, mille üheks loosungiks oli Žit Brno (elada Brnos). Avalikkuse ja meedia kriitikast hoolimata võttis

linna valitsus üldise turundusstrateegia kasutusele, kuid loobus loosungist Žit Brno ning jättis registreerimata ka vastava domeeni (zitbrno.cz). Domeeni registreeris enda nimele üks kohalik ajakirjanik, kes koos kriitiliselt mõtleva sõpruskonnaga (edaspidi Brno grupp) kasutas domeeni kommunikatsioonistrateegia, loosungi ning linnavalitsuse naeruvääristamiseks. Brno asendati sõnaga Krno, mis tähendab vigurit/trikki ning sümboliseeris loosungi kaaperdamist. Linnavalitsus ei suhtunud grupi kriitikasse tõsiselt ning väljendati arvamust, et aktivistide eesmärk on ainult „lõhkuda ja hävitada“. Oskuslike *culture jammer*itena kaaperdasid aktivistid ka nende suunas tehtud kriitika ning kasutasid fraasi „lõhkuda ja hävitada“ edaspidi oma ühenduse sloganina. (Mackova, Macek, 2014, p. 5–7)

Sellisel kasutasid aktivistid linnavõimu enda loodud sümboolikat ja turundusstrateegiat vastukampaania tegemiseks. Samuti reageerisid nad oskuslikult linnavalitsuse poolt tehtud kriitikale ning kasutasid enda suunal tehtud etteheiteid oma grupi sümboolika osana. Artiklis kasutatakse nende tegevuse iseloomustamiseks terminit *political (culture) jamming*. *Jamming*u politiseerumise suurt potentsiaali tõestab ka aktivistide edasine tegevus.

Brno grupp kaldus kõrvale oma esialgselt taktikast, milleks oli võimul olijate parodeerimine ja naeruvääristamine ning hakkas kujundama oma poliitilist platvormi, saavutamaks strateegilist võimu. 2014. aasta veebruaris keelustas linnavalitsus Žit Brno *Facebooki* lehekülje. Selline käik sattus suure meedia tähelepanu alla ning Brno grupi poolt vastureaktsioonina avaldatud uus lehekülg kogus oluliselt suurema toetajaskonna, kui oli olnud esialgsel leheküljel. Brno grupp kogus vajaliku arvu allkirju asutamaks erakonda ning teatas, et osalevad 2014 oktoobris toimuvatel valimistel. Nad jätkasid satiiriliste artiklite avaldamist, kuid naljad ei olnud enam osa protestist, vaid poliitilisest kampaaniast. (Mackova, Macek, 2014, p. 5–12)

Brno linnavalitsus alahindas aktivistide grupi mõju ning ebapädeva kommunikatsiooni tulemusena „ässitasid“ nad internetis baseeruvat satiirilist domeeni arenema poliitiliseks erakonnaks. Kõnekas on ka fakt, et Brno grupi tuumiku moodustasid ajakirjanik, sotsioloog, PR spetsialist ja graafiline disainer (Mackova, Macek, 2014, p. 7). Seega saavutas ühiskonna poolehoiu poliitilise kogemusega inimeste grupp, kes valdas online-kommunikatsiooni ning kelle esialgseks eesmärgiks oli *cultural jamming*ut kasutades ning paroodiat luues teha nalja. 2014. aasta kohaliku omavalitsuse valimistel sai Žit Brno peaaegu 12% häältest, kuid valimistel neli aastat hiljem oli nende toetus langenud alla 5% (Brno Daily, 2018).

1.1.2.2 Political jamming`u rakendamine ühiskondlikus diskursuses

Political jamming kui uus ning alles defineerimist vajav termin on *cultural jamming`u* edasiarendus, kandes endas taotluslikult poliitilist agendat. *Political jamming* on Huey järgi (2015, p. 1) propaganda vahend, mida iseloomustab õõnestav ja satiiriline tegevus, mis huumorile tuginedes võimendab ideoloogilist sõnumit.

Political jamming`u* näideteks on ka *Pepe the Frog`i rakendamine valimiskampaaniasse Trumpi poolt ning EKRE liikmete eksponeeritud *white supremacy* käemärk Riigikogus (mida käsitlesin alapeatükis 1.1.3). Kaasaegne massikommunikatsioon allub digitaalmaailma kommunikatsioonireeglitele, seepärast ei kasutata meeme mitte ainult meelelahutusena internetis, vaid ka erinevates turundus- ja poliitkampaniates, kui soovitakse edukalt levitada propagandat või ideoloogiat. Internetimeemid võivad toimida, kui poliitilise diskussiooni (ja tegevuse) platvormid, omades suurt mõju poliitilisele diskursusele ja avalikule arvamusele (Seiffert-Brockmann, *et al*, 2018, pp. 2866–2867).

Tänapäeva ühiskondlik diskursus on üha enam sotsiaalmeedia nägu. Kõik mõju omavad poliitilised diskursused on esitatud läbi peavoolu- ja sotsiaalmeedia, mis on hilises demokraatias saanud peamisteks poliitilise debati pidamise platvormideks (Alvares & Dahlgren, 2016, p. 53). Eurostati andmetel kasutab Euroopa Liidus sotsiaalmeediat 54% 16–74 aastastest inimestest ning 86% 16–24 aastastest inimestest (Eesti arvud on vastavalt 65% ja 94%). Sotsiaalmeedia kommunikatsioonitrendide eeskujul peab ka poliitilise auditooriumi tähelepanu köitmiseks sõnum olema kergesti haaratav (lühike ja visuaalne) ning emotsionaalselt laetud (kujundlik ja/või meelelahutuslik). Sellist populistlikku kommunikatsiooni kasutatakse nii sise- kui rahvusvahelise poliitika kujundamisel.

Cammaerts (2007, p. 9, 17) kirjeldab oma palju tsiteeritud artiklis *political jam`i* kui *cultural jamming`u* tehnikate kasutamist kodanike ja tsiviilühiskonna aktivistide poolt, kes levitavad parteidele ja valitsuse poliitikale vastanduvaid alternatiivseid diskursuseid. Ta lisab, et kui *cultural jam* on olemuselt progressiivne Taaveti-Koljati võitlus (aktivist korporatsiooni vastu), siis *political jam* võib väljendada ka sallimatust, avalikku viha või otsest rassismi (Cammaerts, 2007, p. 9).

Ühildades *jamming`u* (kui kommunikatsioonitehnika) ja lisades sellele poliitilise eesmärgi, saame *political jamming`u*, kui diskursuse muutmise/kaaperdamise poliitsfääris, mis kasutab tarbijale tuntud konteksti, mõjutamaks emotsionaalselt laetud alltekstiga tarbija seniseid arvamusi ja vaateid. Väga oskuslikult kasutas *political jamming`ut* rahvusvahelisele poliitikale (sealhulgas retoorika) kujundamisel Ameerika president Donald Trump. 2019. aastal tegi Trump *Twitteris* 7700 postitust, millest kaks kolmandikku promosid teda ennast ja tema administratsiooni ning üks kolmandik ründas tema poliitilisi konkurente või kriitikuid (Anspach, 2020, p. 2). Trump kasutab otsekohest “macho” retoorikat, mis on traditsiooniliselt ettevaatliku poliitilise keelekasutusega kõrvutades silmatorkav, meeldejääv ning meelelahutuslik. Samuti levitab Trump oma *Twitteri* konto vahendusel meeme ja videosid, mis promovad teda või naeruvääristavad konkurente.

Joonis 5. Ameerika presidendikandidaat Joe Bidenit pilav meem (Spiering, 2020)

Joonisel 5 on kujutatud 2020 presidendikampaania ajal Trumpi *Twitteri* kontol jagatud meemi, milles demokraatide kandidaadi Joe Bideni nägu on kleebitud hooldekodu elanikke kujutavale pildile. Trumpi hinnangul ei ole Bideni koht mitte Valges Majas vaid hooldekodus. Populism tõi Trumpile edu 2016 aasta presidendivalimistel ning sellest otseselt või kaudselt innustatuna on populistliku retoorikat kasutanud edukalt ka EKRE. Joonisel 4 (lk 14) välja toodud mitme erineva tõlgendamisvõimalusega sümboli (*OK* või *White supremacy*) kasutamist saab pidada teadlikuks provokatsiooniks, sest selle sümboli ümber tõusnud poleemikat arvestades on mõistlik eeldada, et EKRE liikmed olid sellele sümbolile internetis omistatud uuest tähendusest teadlikud.

Kuigi populismi seostatakse eelkõige parempoolse poliitikaga, tuleb Alvaresi ja Dahlgreni (2016, p. 49) hinnangul seda käsitleda kui poliitilist stiili, millel puudub maailmavaade. Tänapäevane kommunikatsioon, mis peab auditoriumi haaramiseks olema lühike, kiire ja kergesti tarbitav,

sätestab populistliku standardi, milles analüütilised seisukohad ja järeldused on teisejärgulised. Populism on radikaalsuse tuvastamisel raskendav tegur, sest uues poliitilises retoorikas (nii internetikeskkonnas kui füüsilises maailmas) võidakse radikaalsust väljendavad sümboleid kasutada mitte ideoloogia levitamise, vaid tähelepanu püüdmise eesmärgil.

1.1.2.3 Political jamming julgeoleku kontekstis

Radikalismi ja äärmuslust kasutatakse tihtipeale sünonüümses tähenduses. Siiski kannavad need terminid endas ka sisulist erinevust. Radikalism on Eesti keele sõnaraamatu järgi kord omaks võetud põhimõtteid järgalt järgiv ning teisi seisukohti rangelt vastustav mõtte- ja tegutsemisviis, mille käigus inimene omastab äärmuslikud vaated, arusaamad ja väärtused, asudes neid igapäevaelus järgima ning propageerima (Langemets, *et al.*, 2019; PPA, 2019). Äärmuslust ehk ekstremismi võib defineerida aga kui riigis eksisteerivate ühiskondlike normide ja seaduste radikaalset eiramist, mille kaugemaks eesmärgiks võib muuhulgas olla ka kehtiva riigikorra muutmine (Kaitsepolitsei amet, 2021).

Kuigi radikaalsust ja äärmuslust kasutatakse terminitena üksteise definitsioonides, seostub radikaliseerumine rohkem oma maailmavaatesse kapseldumisega ning äärmustumine ühiskondlike normide eiramisega.

Äärmuslike sõnumite levitamiseks on atraktiivne vahend ka *jamming*, sest kaasaegse (populistliku) kommunikatsiooni on kujundanud internetikeskkonnad, milles vaenulike sümboolite tähendus on devalveerunud. Tuletan meelde “Godwini seadust” kui esimest internetimeemi, mis tekkis Godwini arusaamast, et juba 90ndatel oli interneti keskkondades natsitemaatika (liialduste ja ülekasutamisega) omandanud meemi tähenduse. Internetikeskkondades omandavad sümboolid uue tähenduse ning neid uusi tähendusi arvestatakse ka füüsilises maailmas (EKRE käemärgi näide).

Zeitsoff (2017, p. 1971) märgib, et 21. sajandi ühtede olulisemate geopoliitiliste sündmuste kujundamisel mängis otseselt või kaudselt olulist rolli sotsiaalmeedia kasutamine: 1) ISISe populariseerimine, sealhulgas järgijate värbamine 2) küberrünnakute ja desinformatsiooni kasutamine Venemaa poolt Krimmi annekteerimisel 3) *Twitteri* kasutamine Donald Trumpi poolt valimiskampaania tööriistana. *Jamming*’u läbiviijad ei ole mitte ainult radikaalid või

põhimõttelised aktivistid, vaid ka professionaalsed tsiviilühiskonna organisatsioonid, poliitilised parteid ja mõnikord isegi avaliku võimu sponsoreeritud esindused (Cammaerts, 2007, p. 1).

Sandlin ja Callahan on *jamming`ut* uurinud emotsionaalses kontekstis, millega tarbijat mõjutatakse, ning kirjeldavad postemotsionaalset lääne ühiskonda, milles massimeedia on emotsionaalset laetud keelelist ja visuaalset kommunikatsiooni ülekasutanud ning tarbija emotsionaalsete tähenduste suhtes tuimaks muutnud (2009, p. 85). Sellest tulenevalt on tekkinud ühiskondlik diskursus, milles tähelepanu saamiseks peabki kasutama radikaalsena mõjuvat retoorikat. “*Jamming`u* autori esmane püüdlus on tarbijat šokeerida ning luua auditooriumi hulgas emotsionaalne ebakõla, kasutades erinevaid tehnikaid, mis kutsuvad esile häbi, hirmu või viha” (Sandlini & Callahan, 2009, p. 94).

Tuntuim näide *political jamming`u* kasutamisest radikaalse ideoloogia levitamisel on fenomen, mida tuntakse nime all *jihadi cool*. See termin tähendab Huey (2015, p. 1) järgi džihaadi terrorismi re-brandimist “moekaks” subkultuuriks. *Jihadi cool* kasutab *Facebooki*, *Twitterit*, *Youtube`i* ja teisi sotsiaalmeedia kanaleid, levitades noortele (satiirilises ja musta huumoriga rikastatud vormis esitatud) džihaadi pooldavaid sõnumeid, kasutades sõnumite ilmestamiseks lääne kultuurist tuntud meeme (Huey, 2015, pp. 1–4). Huey illustreerib džihaadi satiirikute Lääne vastast propagandat joonisel 6 (figuur 1) esitatud meemiga. Ameerika president Barack Obama pilt on kujutatud koos temaga tugevalt seostatav sloganiga “*Yes we can*” ning lisatud on konteksti manipuleeriv lause, mis kuulutab Ameerika võimekust droonirünnakutega lapsi tappa.

Figuur 1

Figuur 2

Figuur 3

Joonis 6. Figuur 1 (Huey, 2015, p. 6), figuur 2 (Kavanaugh, 2019), figuur 3 (Leon, 2019)

Satiirilises vormis vaenulikke või provotseerivaid sõnumeid edastatakse ka avalikel meelevaldustel. Joonisel 6 (figuur 2) on kujutatud plakat, mida kasutasid Antifa liikmed 2019.

aastal toimunud meeleavaldusel Portlandis, suunatuna paremäärmusliku organisatsiooni *Proud Boys* vastu. Plakatile kantud kujutised – kukke (*Proud Boys*’i sümbol) läbistavad kolm noolt (Antifa sümbol) – ning neile lisatud tekst kutsuvad üles probleemiga otsustavalt tegutsema. Naeruväärastava visuaaliga plakat mõjub ähvardavalt, sest seda presenteerivad musta riietatud ja kiivreid kandvad (lahingvarustust imiteerivad) Antifa liikmed.

Joonisel 6 (figuur 3) on kujutatud plakat, mida kandis meeleavaldusel Donald Trumpi toetaja. Plakat on hea näide kavalast *political jamming*’ust, mis naeruväärastab ideoloogilist opponenti. Esmalt on kaaperdatud rassismi vastu seisva liikumise „*Black Lives Matter*“ juhtlause ning see on ühildatud juba varasemalt internetikeskkonnades kaaperdatud sümboliga *Pepe the Frog* (vt peatükk 1.1.4). Pealispinnal propageerib plakat satiirilisel tolerantsust, kuid kultuurilist konteksti arvestades (*Pepe the Frog* = rassist) on plakati sõnumiks rassismi tolereerimine ning rassismi vastu võitlemise naeruväärastamine.

Magistritöös uuritakse (sarnaselt joonistel 8 ja 9 esitatud) *political jamming*’u kasutamist vaenu õhutavate sõnumite levitamisel Eestis immigratsioonivastastel meeleavaldustel. Uurimise all on parempoolsete meeleavaldused, mis korraldati vastukaaluks ÜRO rändeleppele 2018. aastal. EKRE juhtliikmete kõneakte on Eestis ja rahvusvahelises meedias kvalifitseeritud paremäärmuslikeks. Magistritöös uuritakse, kas vaenu õhutavaid paremäärmuslikke sõnumeid kandsid endas ka avalikel meeleavaldustel levitatud loosungid.

1.2 Vaenu õhutavad narratiivid paremäärmuslikus ideoloogias

1.2.1 Parempopulism ja paremäärmuslus Eestis

Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 12 lõige 2 sätestab, et keelatud ja karistatav on õhutada rahvuslikku, rassilist, usulist või poliitilist vihkamist, vägivalda ja diskrimineerimist, sealjuures ka õhutada vihkamist, vägivalda ja diskrimineerimist ühiskonnakihtide vahel. “Vaenu õhutamine” on Karistusseadustiku § 151 järgi tegevus, millega on avalikult kutsutud üles vihkamisele, vägivallale või diskrimineerimisele, seoses rahvuse, rassi, nahavärvi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundiga, kui sellega on põhjustatud oht isiku elule, tervisele või varale.

Vaenu õhutamine on laia tähendusväljaga mõiste, mis sisaldab endas mitmeti tõlgendatavaid eeldusi, nagu “õhutama” ja “ohtu põhjustama”. Keeruline on hinnata, millal muutub laiema agendata jutt õhutamiseks ning kas õhutamisega kaasnev oht on ka reaalne. Hion (2014, lk 25) lisab, et oluline on aru saada nii vaenu õhutamise sõnumi sisust kui ka kontekstist, sest väide, mille sisu on vaenu õhutav ühes kontekstis, võib olla huumor teises kontekstis. Samuti on vaenu õhutamine võimalik ka sümbolite abil (Metlev, 2018, lk 20).

Magistritöös uuritakse satiirilisi konstruktsioone, mis on oma olemuselt juba mitmeti tõlgendatavad ning vajavad dešifreerimiseks täiendavaid meetodilisi toiminguid. Magistritöös uuritakse loosungeid, mida kasutati 2018. aasta lõpul migratsioonivastastel meeleavaldustel Tallinnas. EKRE korraldatud meeleavaldustel (15. ja 26. novembril ja 9. detsembril) protestiti ÜRO globaalse ränderaamistikuga (tuntud kui ka Marrakechi raamistik) liitumise vastu, milles nähti ohtu Eesti suveräänsusele. Riigikogu rõhutas ränderaamistiku kohta tehtud avalduses, et ränderaamistik on õiguslikult mittesiduv koostööraamistik ning selle toetamisel ei võta riigid kohustust avardada seaduslikke rändekanaaleid (Riigikogu, 2018). Õiguskantsler Ülle Madise hinnangul ei ole ÜRO ränderaamistik õiguslikult siduv ega Eesti seaduste suhtes ülimuslik (Madise, 2018). Kuigi ränderaamistiku vastu olid ka valitsuserakond Isamaa ning mitmed Kekskerakonna liikmed, paistis ühiskonnas enim silma opositsioonierakond EKRE, mille tõlgenduse järgi (EKRE, 2019) kuulutatakse rändepaktiga immigratsioon inimõiguseks ning rändepaktiga kaasnevad kohustused, mis võtavad riigilt iseotsustamisvõime.

Eesti Vabariigi Valitsus jättis 15. novembril 2018 ränderaamistiku toetuseta. Eesti Välispoliitika Instituudi direktor Kristi Raik hinnangul oli Eestis toimuv ka laiemas Euroopa kontekstis kergesti mõistetav – paremäärmuslik populism saavutas Eesti poliitikas otsustava mõju, sealjuures ise valitsusse kuulumata (Raik, 2018).

Populistlikus kommunikatsioonis on kolm keskset elementi: 1) viide “rahvale”, 2) võitlus korrumpeerunud eliidi vastu, 3) ja välise rühma (vastase) identifitseerimine (De Vreese, *et al*, 2018, p. 427). Kindlasti on populistlik ka EKRE, kes rõhub oma kommunikatsioonis ja kujundlikus retoorikas üleliigse raevukusega ühiskondlikele valupunktidele. Populism rõhub tavaliste inimeste igapäevastele hirmudele, sealjuures konstrueerides ja süvendades neid samu kriise, mille vastu väidavad end seisvat (Kurylo, 2020, p. 2). On aga vaieldav, kuivõrd suure etteheitena saab populismi käsitleda, sest poliitilise kommunikatsiooni stiilina on populism üha

enam omane tervele kaasaegsele poliitilisele kultuurile. Populism on globaalne nähtus ning viimastel aastakümnetel on ülemaailmset valimisedu saavutanud nii parem- kui vasakpopulistid (De Vreese, *et al*, 2018, p. 424). Tänapäevasel poliitmaastikul seostatakse populismi aga eelkõige rahvuslusega, millesse võib suhtuda skeptiliselt, sest populismi “töövõtteks” on ühiskondliku ja/või poliitilise diskursuse liigutamine endale soodsasse suunda ning selliselt on ta hädavajalik ja loomulik vahend igale poliitilisele jõule. Rahvuslike parteide valimisedu sunnib ka teisi parteisid pühenduma samadele teemadele ning kasutama sarnast retoorikat (RAN, 2019, p. 8). Populismil kui poliitilisel stiilil puudub loomumane poliitiline “värv” ning seda sõna ei kasutata mitte oma maailmavaate kirjeldamiseks, vaid kellegi teise kriitiliseks sildistamiseks (Alvares & Dahlgren, 2015, p. 49).

2019. aastal liitus EKRE Euroopa erakondade algatusega „Identiteedi ja Demokraatia partei“ (edaspidi ID), mis koondab rahvuskonservatiivid Euroopa Parlamendis ühtsesse poliitilisse blokki (EKRE, 2019). Rahvusvahelise meedia käsitluses koondab ID paremäärmuslikke erakondi (BBC, 2019; Deutsche Welle, 2019) ning EKREt kirjeldatakse ühemõtteliselt paremäärmusliku poliitilise jõuna (Duxbury, 2020; Guardian, 2019). Sotsiaalteadlased on pikalt sidunud paremäärmuslust natsionalistlike, rassistlike ja ksenofoobsete ilmingutega, mis on reaktsiooniks majanduskriisile ning globaliseerumisega kaasnevale sotsiaalsele ärevusele (Stewart, 2020, p. 1207). Paremaärmuslus (nagu ka EKRE Eestis) on Bello (2020, p. 392) järgi domineerinud migrantidega seotud küsimustes ning juurutanud arvamust, mille kohaselt poliitilised konkurendid ja EL teevad „migrantide hordidega“ koostööd õõnestamiseks Euroopa (ja Ameerika) ühiskonda. Birkhead ja Hershey toovad Ameerika parteiaktivistide (nii demokraatide kui vabariiklaste) põhjal välja, et tugev seos on ekstremismi ning soovi vahel teiste arvamust kujundada – kui kampaania rahastajad huvituvad riiklike toetusprogrammidega seotud teemadest, siis kleepsude ja rinnamärkide kandjaid (mõttekaaslastest toetajad) keskenduvad rohkem rassilistele ja kultuurilistele küsimustele. (2019, pp. 502–503).

Eelnevast järeldub, et paremäärmuslased orienteeruvad poliitilises debatis kindlale teemade ringile. Järgnevalt vaatleme, millised on need immigratsiooniga seotud narratiivid, mida paremäärmuslased ühiskonnas ohuna kultiveerivad.

1.2.2 Paremäärmusluse narratiivide kategooriad

Paremäärmuslik ekstremism, mis kasutab poliitiliste seisukohtade ilmestamiseks rahvuslikke sümboleid enda ideoloogia kontekstis, on (erinevalt teistest ekstremismi liikidest) osaks peavoolu diskursusest (RAN, 2019A, p. 8). Paremäärmuslik ideoloogia väljendub narratiivides, mis eraldiseisvana võivad olla faktiliselt tõesed, kuid mille struktuur ja fookus (koosmõjus teiste narratiividega) kujundavad ideoloogiat (Lee, p. 5). Narratiivid omakorda on lood, mida me jutustame endale ja teistele maailma kohta, milles me elame (Kundnani, 2012, p. 8).

Paremäärmuslik ideoloogia keskendub maailma kirjeldamisel kindlatele teemadele/lugudele. Need narratiivid (asetatuna kohaliku konteksti) on enamasti erinevate riikide paremäärmuslastel kattuvad. Euroopa Liidu loodud radikaliseerumise ennetamise võrgustik, ehk Radicalisation Awareness Network (edaspidi RAN) toob välja viis paremäärmuslikku ekstremismi narratiivi (RAN, 2019B, p. 5): võitlus identiteedi pärast, maskuliinsus, ohvri hoiak, võimu kaotamine (EL-ile ja NATO-le), ökofašism (ressursside piiratus). Tony Blair'i Instituudi (*Institute For Global Change*) raport analüüsis Suurbritannias nelja paremäärmuslike vaadetega aktivistide gruppi sotsiaalmeedias ning tõi välja neli narratiivi, mille kasutamine on kõigil gruppidel ühine (Anon, 2019, p. 20): Lääs vs Islam, ohvri hoiak, eliidivastatus, vägivalda õigustamine.

Benjamin Lee annab ülevaate paremäärmuslaste ideoloogia põhipunktidest Suurbritannias, tuues seejuures välja, et paremäärmuslik aktivism on rahvusvaheline ning paremäärmuslus Suurbritannias asetub ka rahvusvahelisse konteksti. Lee toob välja, et ideoloogiaid ja narratiive ei tohiks käsitleda eraldiseisvate või staatilistena, vaid osaliselt kattuvate ideedena, mis „risttolmlevad“ võrgustike vahel, nii digitaalses kui füüsilises maailmas. (2019, p. 2).

Lee toob välja kuus narratiivide kategooriat, mis iseloomustavad paremäärmuslikku ideoloogiat. Magistritöös võetakse need kategooriad narratiivide temaatilise jaotuse aluseks. Kuue kategooria asemel võetakse magistritöös kasutusele viis, milles kaks kategooriat on viidud ühe nimetaja alla. Lee toob eraldi välja „eliidi vastased narratiivid“ ja „vandenõuteooriad“ (ingl *conspiracism*), kuid magistritöö autori hinnangul on need kaks teemat omavahel kattuvad. Vandenõuteooriate all peetakse silmas eliidi vandenõud, mida väljendavad otseselt ka eliidivastased narratiivid. Samuti märgib Lee (2019, pp. 6), et vandenõuteooriad iseloomustavad suurt osa paremäärmuslust.

Vandenõu element mängib rolli kõigis narratiivide kategooriates, seepärast ei ole seda magistratöö raames alakategooriana eraldi välja toodud.

Vähemuste vastased narratiivid (*anti-minority narratives*)

Narratiivid, milles vähemusgruppid ohustavad enamusgruppe/põliselanikke ning neid spetsiifilisi etnilisi vähemusgruppe seostatakse kriminogeense käitumisega ja/või kaheldakse nende intelligentsuses (Lee, 2019, pp. 5–6). Selliste narratiivide järgi on rahvuslik identiteet ründe all ning selle ohustajateks on immigrandid, “islamineerumine” ja homogeense korrumppeerunud üksusena “eliit” (RAN, 2019B, p. 5).

Demograafiline oht (*demographic threat*)

Immigratsiooni ja negatiivse iibe tulemusena saavad põliselanikud lähitulevikus omal maal vähemuseks. See narratiiv on tihedalt seotud kontseptsiooniga “valgete genotsiid”. (Lee, 2019, p. 6) Selle narratiivi alla kuulub ka “ohvri hoiak” (ingl *victimhood*), mille järgi riikide valitsused eelistavad valgete enamusega populatsioonile etnilisi ja religioosseid vähemusi. (RAN, 2019B, p. 5). “Ohvri hoiaku” alla kuulub ka võimude ja meedia süüdistamine immigrantide poolt toime pandud kuritegude varjamises. Samuti väide, et väljendusvabadus on ohustatud ning igauht, kes eksib poliitkorrektsuse vastu, tembeldatakse rassistiks. (IFGC, 2019, p. 31)

Kollaps (*Collapse*)

Narratiiv, mille järgi on üha kasvav vähemusgruppide poolt tulenev oht ning etniline või kultuuriline võimuvõitlus on vältimatu. Seda võidakse näha nii „rassisõjana“ (neonatslikes ringkondades) kui ka kodusõjana. (Lee, 2019, p. 6) Kollapsi narratiivi alla liigitub ka ökofašism, mille järgi planeedi ressursid on piiratud ning ülerahvastatuse tingimustes algab võitlus, milles peame tagama “meie inimeste” püsijäämise (RAN, 2019B, p. 7).

Eliidivastased narratiivid (*anti-elite narratives*)

Narratiivid, mille järgi poliitiline ja sotsiaalne juhtkond kannab vastutust praeguste ja tulevaste kriiside suhtes. Paremaärmuslus tunnetab end kollektiivselt tagakiusatuna ja avaliku võimu poolt rõhutuna. (Lee, 2019, p. 6) Eliidivastatuse alla kuulub ka “võimu kaotamise” (ingl “*loss of self-government*”) narratiiv, mille järgi liigselt mõjuvõimsad institutsioonid (EL, NATO, ÜRO)

teevad tsiviilelanikkonna suhtes negatiivsete tagajärgedega otsuseid (RAN, 2019B, p. 6). Siia gruppi paigutuvad ka euroskeptitsismi toetavad vandenõudteooriad.

Ajalooline revisionism (*historical revisionism*)

Narratiivid, mille järgi ajaloo võtmesündmuseid on moonutatud parempoolse ideoloogia maha surumiseks. Näiteks holokausti eitamine, mille järgi holokausti tähtsus/mastaapsus on ajalooliselt ülepaisutatud. (Lee, 2019, p. 6) Paremäärmusluse üheks tegevuseks on olnud alternatiivse ajaloo loomise ja faktide moonutamise kaudu rassismi, seksismi ja rahvuskesksuse legitimeerimine, – mida nad nimetavad “traditsioonilisteks” uskumusteks (Valencia-Garcia, 2020, p. 7).

Magistritöö empiiriline osa analüüsib meeleavaldustel esitletud loosungeid ning tuvastab multimodaalse diskursusanalüüsi meetodit kasutades nendele kantud sõnumid. Tuvastatud sõnumid asetatakse eelpool välja toodud narratiivide kategooriatesse.

2. MEELEAVALDUSTEL LEVITATUD LOOSUNGITE VARJATUD NARRATIIVIDE ANALÜÜS

Magistritöö raames viidi läbi empiiriline uuring, mille eesmärgiks oli välja selgitada, millisel määral on meeleavaldustel levitatud loosungite valmistamisel kasutatud *political jamming`*ut ning milliseid paremäärmuslikke narratiive endas loosungid kannavad. Esimene alapeatükk annab ülevaate kasutatud metoodikast ja uurimisinstrumentidest ning valimi moodustamise alustest. Teine alapeatükk põhineb teostatud multimodaalsel diskursusanalüüsil. Kolmandas alapeatükis analüüsitakse multimodaalse diskursusanalüüsi tulemusi vastavalt püstitatud uurimisküsimustele ning viimases alapeatükis on esitatud empiirilise uuringu raames kogutud teadmiste ning teoreetiliste lähtekohtade põhjal tehtud ettepanekud.

2.1 Metoodika ja valim

Magistritöö uurimisstrateegiaks on multimodaalne diskursusanalüüs (edaspidi **MDA**), mille käigus kasutatakse andmekogumise meetodina visuaalsete materjalide analüüsi. Magistritöös kasutatakse multimodaalset diskursusanalüüsi, sest uurimisesemeks olevad kujutised (loosungid) on taotluslikult satiirilised ja mitmeti tõlgendatavad, seepärast on nendel edastatud sõnumi tuvastamiseks vajalik lisaks teksti ja pildi tähenduse mõistmisele arvestada ka kultuuriliste ja semiootiliste tähendustega.

Magistritöös uuritakse visuaalse materjalina immigratsiooniteemalisi loosungeid, mida kasutati 29.09.2017, 15.11.2018, 26.11.2018, 9.12.2018 ja 19.12.2018 korraldatud meeleavaldustel. Uurimuse raames käsitletakse erinevatel meeleavaldustel kasutatud loosungeid kogumina, kuivõrd erinevatel üritustel kasutatakse enamasti samu loosungeid. Nende viie meeleavalduse meediakajastus (meediaväljaannete galeriid) annavad tervikliku ülevaate üritustel kasutatud loosungitest. **Valimisse kuuluvad kõrge modaalsusega loosungid**, millel on kasutatud sümboleid ning mille kujundus on silmapaistev (kõrge kontrastsus).

Visuaalse materjali analüüsiks koostatakse **multimodaalne uurimisinstrument** (vt lisa), mis ühendab **Norman Faircloughi 3D mudeli** ning **Kressi ja Van Leeuweni kujutiste lugemise meetodi**.

Faircloughi järgi (1989, p.17) on keel sotsiaalne tegevus, mille määravad sotsiaalsed struktuurid ning (Laherand, lk 325) sõnad on alati politiseeritud, kandes endas kõneleja huvisid. Faircloughi mudel asetab teksti laiemasse **sotsiokultuurilisse** konteksti ning aitab tõlgendada ka loosungitele kantud tekstide (võimalikku) laiemat tähendust. Avalikel meeleavaldustel eksponeeritavad loosungid kasutavad sõnumite edastamiseks peamiselt visuaalse sõnumeid ja sümboluid, seepärast kasutatakse uuringu läbiviimisel (radikaalsete) narratiivide tuvastamiseks ka kriitilise diskursusanalüüsi **sotsiaalsemiootika** koolkonna lähtekohti. Laheranna järgi: (2008, lk 327) teksti multisemiootilist iseloomu ja visuaalse imago analüüsimise võimalusi uurib kriitilise diskursusanalüüsi sotsiaalsemiootika koolkond, mille esindajateks on Günther Kress ja Theo van Leeuwen. Nende autorite väljatöötatud kujutiste lugemise meetod on (Kalmus, 2015) üks selgemaid ja struktureeritumaid lähenemisi multimodaalsele diskursusanalüüsile (olles selle alaliik) ning seda loetakse kriitilise diskursusanalüüsi alaliigiks.

Uurimisinstrumendi (vt lisa 1) koostamise aluseks on alusidee, et inimestevaheline suhtlus on multimodaalse olemusega, mis tähendab, et suhtlemisel kasutatakse mitmesuguseid tähendust loovaid vahendeid (nt kehaliigutused, meloodiad ning käesoleva magistritöö kontekstis olulised sõnad ja joonistused) (Ingerpuu-Rümmel, 2014). Keelt ja teisi tähendust loovaid vahendeid, mis loovad multimodaalse nähtuse, võidakse nimetada nii semiootilisteks ressursideks (ingl *semiotic resource*), moodusteks (ingl *modes*) või modaalsusteks (ingl *modalities*) (O'Halloran, 2011, p. 1). O'Hallorani järgi (2011, p. 2) on semiootilised ressursid (nt keel, kujutis, muusika) sellised ressursid, mis sensorsete modaalsuste (nt nägemise, kuulmise, kompimise) kaudu ühinevad multimodaalseteks tekstideks, diskursusteks ja sündmusteks ehk multimodaalseks nähtuseks. Kress (2011, p. 36) lisab, et multimodaalses diskursusanalüüsis on tekst multimodaalne semiootiline üksus, mille erinevad dimensioonid koondatakse tekstiliseks/semiootiliseks tervikuks.

Laheranna järgi tuleb visuaalseid andmeid pidada tekstiks, kuid enne tekstitõlgenduse meetodite kasutamist täiendatakse visuaalseid andmeid sageli sõnaliste kirjeldustega, kokkuvõtetega või transkriptsiooniga. Märki ja tähenduse vaheline suhe võib olla kokkulepe, traditsioon, või lihtne kokkusattumus ning semiootika pakub analüütilisi vahendeid nägemaks, kuidas pilt toimib laiemas tähendussüsteemis. (2008, lk 235, 242–243)

Kressi ja van Leeuweni kujutiste lugemine

Sotsiaalsemiootikute esindajad Gunther Kressi ja Theo van Leeuwen, keda peetakse multimodaalsuse uurimise alustajateks, on välja töötanud kujutiste lugemise meetodi, mida võib pidada enim kasutatavaks lähenemiseks MDA-le. Meetodist annab parima ülevaate nende põhiteos “Kujutiste lugemine: Visuaalse kujutamise grammatika”. “Kujutiste lugemise epistemoloogiline loogika põhineb eeldusel, et iga märgi taga on looja huvid ja motiivid, mis tulenevad looja sotsiaalsest ja kultuurilisest tagapõhjast ning sõnumi edastamise sotsiaalsest kontekstist” (Kalmus, 2015).

Kress ja van Leeuwen lähtusid visuaalse kujutamise grammatika kujundamisel Michael Halliday funktsionaalsest grammatikast. Halliday arvestab tekstianalüüsi juures ka konteksti ning toob semiootilise ressursi puhul välja kolm metafunktsiooni: ideatsiooniline tähendus, interpersonaalne tähendus ja tekstuaalne tähendus (O’Halloran, 2011, p. 4–5). Kress ja van Leeuwen kannavad selle jaotuse üle kujutiste tõlgendamisele. Raamatus „Kujutiste lugemine“ (Kress & van Leeuwen, 2006) käsitletakse: ideatsioonilisi valikuid peatükkides 2 (narratiivsed representatsioonid) ja 3 (kontseptuaalsed representatsioonid); interpersonaalseid valikuid peatükkides 4 (representatsioon ja interaktsioon) ja 5 (modaalsus); ning tekstuaalsust/kompositsiooni peatükis 6 (kompositsiooni tähendus).

1. Ideatsiooniline metafunktsioon

Kress ja van Leeuwen (2006, p. 47) defineerisid **ideatsioonilise metafunktsiooni**, kui semiootiliste süsteemide võimet representeerida füüsilise ja sotsiaalse maailma objekte. Faircloughi (1992, p. 27) järgi kujutab ideatsiooniline tähendus endast reaalsuse peegeldamise viisi.

Ideatsioonilise metafunktsiooni raames analüüsitakse:

1.1) narratiivseid representatsioone ehk jutustavaid kujutisi, mis kujutavad ja seostavad tegelasi tegevuste ja toimingute abil, olles äratuntavad *vektorite* (nt käe või pilgu suundade) olemasolu põhjal (Kalmus, 2015). Narratiivsete representatsioonide alla koonduvad: a) *osalejad*: interaktiivsed osalejad ehk isikud, kes kommunikeeruvad pildi vahendusel (looja-tarbija); ja esindatud osalejad, ehk pildil kujutatud isikud, kohad ja asjad; b) *narratiivsed protsessid* –

tegevusprotsessid, reaktsioonipõhised protsessid ning osalised, kes narratiivi ei mõjuta (Kress & van Leeuwen, 2006, pp. 45–73).

1.2) kontseptuaalseid representatsioonid ehk kujutisi, mis ei sisalda vektoreid ning esitavad tegelasi üldistatult (Kalmus, 2015). Kontseptuaalsete representatsioonide alla koonduvad: a) *varjatud liigitamine* – (ingl *covert taxonomy*) kuulub klassifitseerivate protsesside alla ning analüüsib ideoloogilisi sõnumeid, mis liigitavad tegelasi või objekte teatud ühetaolisse kategooriasse (Kalmus, 2015) b) *analüütilised protsessid* – kahte tüüpi osalejad: üks kandja/alus, kes esindab tervikut (ing *carrier*) ja piiramatu arv omastavaid tunnuseid (ing *possessive attributes*) c) *sümboolsed protsessid* – kasutatakse silmatorkavaid sümboleid, mis kirjeldavad osaleja tähendust/olemust (Kress & van Leeuwen, 2006, pp. 87, 105).

2. Interpersonaalne metafunktsioon

Kress ja van Leeuwen toovad teise analüüsivaldkonnana välja **interpersonaalse metafunktsiooni** ehk märgi (visuaali) tootja, tarbija ja objekti vahelised sotsiaalsed suhted (2006, p. 42). Interpersonaalse metafunktsiooni raames analüüsitakse (Kress & van Leeuwen, 2006, pp. 114-154):

2.1) representatsiooni ja vastastikmõju ehk kujutise looja ja vaatleja vahelise vastastikmõju, mille alla koonduvad: a) *pilk ja pildi iseloom* – millise hoiakuga karakterid vaatlejat kõnetavad (nõudmine või pakkumine); b) *sotsiaalne kaugus* – millises plaanis on inimesi või objekte kujutatud (näiteks *üldplaan* viitab impersonaalsetele suhetele, *suur plaan* viitab isiklikele suhetele); c) *hoiaku väljendamine* – frontaalne vaatenurk sisendab seotust kujutatavaga ja horisontaalne erapooletust, vertikaalse vaatenurga puhul aga alt üles vaatenurk sisendab kujutatava tegelase võimu vaataja üle ning ülalt alla vaatenurk vaataja sotsiaalset üleolekut kujutatavast.

3. Tekstuaalne metafunktsioon

Kolmandaks analüüsitavaks valdkonnaks on **tekstuaalne metafunktsioon** ehk semiootilise vormi võime moodustada tekste – visuaalne grammatika teeb kättesaadavaks võime tuletada kompositsioonist tekstuaalseid tähendusi (Kress & van Leeuwen, 2006, p. 43).

Tekstuaalse metafunktsiooni raames analüüsitakse *kompositsiooni multimodaalses tekstis*: a) *informatsiooniväärtust* – antud ja uus (antud/traditsiooniline vasakul, uus paremal), ideaalne ja reaalne (ideaalne ülal, reaalne all), tšenter ja marginaalid (keskosas informatsiooni tuum); b) *silmapaistvust* – elementide suurus, värvus, kultuuriline tähtsus.

Faircloughi kriitiline diskursusanalüüs

Magistritöös kasutatakse Kressi ja van Leeuweni kujutiste lugemise (sotsiaalsemiootika) metoodikale lisaks ka Norman Faircloughi meetodit loosungitel esinevate tekstide analüüsimiseks. Fairclough eristab teksti sisemisi ja väliseid suhteid. Sisemiste suhete all peetakse silmas tekstis esinevate elementide omavahelisi suhteid, välise suhete alla aga teksti suhteid sotsiaalsete praktikate ja struktuuridega (Fairclough, 2003, pp. 36–37).

Kriitiline diskursusanalüüs on kolmeetapiline protseduur (Fairclough, 1989, p. 26), mis hõlmab a) teksti *kirjeldamist*; b) teksti ja interaktsiooni (diskursuse) vaheliste suhete *tõlgendamist*; c) interaktsiooni ja sotsiaalse konteksti vaheliste suhete *seletamist*.

1. Teksti kirjeldamine

Magistritöös kasutatakse teksti *kirjeldamiseks* (sisemiste suhete analüüsimiseks) Faircloughi teksti kirjeldamise meetodit, mis koosneb sõnavara, grammatika ja teksti struktuuride analüüsist. Magistritöös on välja jäetud kolmas analüüsi üksus – teksti struktuurid, sest see näeb ette mahukamates tekstides lausete ja lõikude vaheliste struktuuride uurimist, kuid magistritöö uurimisobjektiks olevatele loosungitele on üldjuhul kantud ainult 1–2 lihtlauset.

Sõnavara analüüsimisel vastatakse küsimustele, nagu nt Fairclough järgi (1989, pp. 110–111): milline kogemuslik väärtus on sõnadel (kelle positsioonilt vaadatakse); milline suhteväärtus on sõnadel (kas esineb peitesõnu, formaalset või mitteformaalset sõnastust); millist väljenduslikku väärtust sõnad sisaldavad (autori positiivsed ja negatiivsed hoiakud); milliseid metafoore kasutatakse?

Grammatika analüüsimisel vastatakse küsimustele, nagu nt Faircloughi järgi (1989, p. 111): millist suhteväärtust grammatilised vormid sisaldavad (missuguseid lausetüüpe kasutatakse); millist väljenduslikku väärtust grammatilised vormid sisaldavad (Kalmuse (2015) järgi väidetu tõepärasuse, usaldusväärsuse määr)?

Eelduste (ing *assumptions*) analüüsimisel vastatakse küsimustele, nagu nt Kalmuse järgi (2015): kuidas viitab tekst eeldustele (nt vaikimis eeldused); kas eeldused on siirad või manipuleerivad; kas esineb metadiskursust ja irooniat?

2. Teksti ja interaktsiooni vaheliste suhete tõlgendamine

Teksti kirjeldamine toob välja teksti vormilised omadused, kuid ei ütle veel midagi teksti ja sotsiaalsete struktuuride vahelise seose kohta (Laherand, 2008, lk 329). Teises etapis, teksti ja interaktsiooni vaheliste suhete *tõlgendamisel*, pööratakse tähelepanu **intertekstuaalsusele**, ehk Faircloughi järgi (2003, p. 39) uurimise all oleva teksti suhetele teiste tekstidega, mis on uurimise all oleva teksti suhtes „välised“, kuid siiski sellega seotud. Intertekstuaalsuse analüüsimisel vastatakse küsimustele nagu nt Kalmuse (2015) järgi: mida taasesitatakse; kuidas taasesitatavat diskursust esitatavas (uues) diskursuses kontekstualiseeritakse; kas esineb **interdiskursiivsust** (loovat, ühendavat intertekstuaalsust)?

3. Interaktsiooni ja sotsiaalsete konteksti vaheliste suhete seletamine

Kolmandas etapis, interaktsiooni ja sotsiaalse konteksti vaheliste suhete *seletamises*, nähakse uuritavat diskursust ühiskonna võimuhete valguses, paigutatuna sotsiaalsesse konteksti (Laherand, 2008, lk 329), sealjuures analüüsitakse ka diskursiivseid võitlusi, mis leiavad aset teksti loojate ja tõlgendajate ning ühiskondlik-poliitilise korra vahel (Kalmus, 2015).

Sotsiaalse analüüsi etapis vastatakse küsimustele nagu nt Kalmuse järgi (2015): millised sotsiaalsed suhted ja struktuurid seda diskursust kujundavad; kas analüüsiv diskursus annab panuse diskursuse korra muutmisesse või taastootmisesse; millised on diskursuse ideoloogilised ja poliitilised mõjud?

Meeleavaldustel kasutatud loosungite sõnumi välja selgitamine koosneb viiest etapist. **1) Esmalt** kasutatakse Kressi ja van Leeuweni kujutiste lugemise mudelit – visuaalse sõnumi tõlgendamiseks. **2) Teiseks** selgitatakse välja loosungitele kantud tekstiline sõnum, analüüsides Faircloughi mudelis *kirjeldamise* alla kuuluvat sõnavara, grammatikat ja eeldusi. **3) Kolmandas** etapis (*tõlgendamine*) analüüsitakse intertekstuaalsust ehk kuidas analüüsiv tekst on seotud teiste tekstidega ning kuidas tekst on seotud pildiga **4) Neljandas** etapis analüüsitakse loosungil *jamming`u* tehnika kasutamist **5) Viiendas** etapis antakse *seletavas* vormis ülevaade sotsiaalsest analüüsist, vaadeldakse eelmiste etappide tähendusi koosmõjus.

2.2 Multimodaalse diskursusanalüüsi uuring ja loosungite kokkuvõtted

Magistritöös püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks analüüsis autor kolmeteist loosungit. Järgnevalt on esitatud uurimisinstrumendi põhjal tehtud loosungite analüüsid, mis lõpevad uurimisküsimustele vastavate kokkuvõtetega. Tabelis 1 on esitatud loosungid analüüsimise järjekorras, tuues välja, millise meeleavalduse raames on loosung tuvastatud ning millisel kuupäeval sündmus aset leidis. Enamikke loosungeid on kasutatud mitmetel meeleavaldusel, kuid tabelis 1 (vt lisa 2) on märgitud üritus, mille meediakajastusest on võetud konkreetne foto loosungist.

1) Loosung 1. (Delfi, 2017)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad – pildil on kujutatud araablasi (4-5 meest moodustavad mõttelise terviku) ja „Welcome to Estonia“ logo. 2) narratiivsed protsessid – pilt väljendab tegevusprotsessi, sest vektorid (mis väljendavad tegevuse/liikumise suunda) moodustavad meeste sõjakalt pea kohale tõstetud käed. Pildi vaatlejale ei ole teada, mille või kelle vastu on meeste viha suunatud, ega mis on nende eesmärk. Pilt väljendab tugevalt reaktsioonipõhist protsessi, sest pildil kujutatud meeste pilk ja üldine hoiak on raevukas (pärani suu, mis väljendab valju karjumist), viidates reaktsioonile mingi konkreetse nähtuse suhtes, mida vaatlejal ei ole võimalik tuvastada. See teadmatumus võib tekitada vaatajas hirmu.

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) pilt sisaldab analüütilist protsessi, mille aluseks (tervikuks) on Eestit sümboliseeriv „Welcome to Estonia“ logo. Omastavateks tunnusteks on raevukad araablased, keda nähakse immigratsioonipoliitika tulemusena riiki ohustamas. See omakorda käivitab eelduse, et kõik araablased on raevukad ja ründavad, mitte ainult pildil kujutatud araablased. 2) pilt sisaldab ka sümboolset protsessi, sest pildi ülaserivas kujutatud „Welcome to Estonia“ logo sümboliseerib Eesti Vabariiki.

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil kujutatud tegelased väljendavad vaataja suhtes nii nõudmist kui pakkumist. Nõudmine väljendub meeste ähvardavas olekus/ilmes, mis peab tekitama vaatajas hirmu. Samas väljendab meeste hoiak ja üldmulje ka pakkumist, sest annab vaatajale informatsiooni – kõik araablased on raevukad, hirmsad ja ohtlikud, mitte üksnes need, kes on pildil 2) Tegelased on kujutatud suures plaanis, mis loob isikliku suhte tegelaste ja vaataja vahel, mis antud kontekstis võimendab ohutunnet. Samuti võimendab ohutunnet alt üles vaatenurk, mis asetab pildil kujutatud isikud võimupositsioonile.

Kompositsioon: Pilt koosneb kahest osast: araablastest ja „Welcome to Estonia“ logost. Araablased on asetatud (dünaamilisena – rünnates ja karjudes) suures plaanis pildi keskmesse, rõhutades peamist informatsiooni – araablased on ohtlikud. Antud pildi puhul ei mängi niivõrd rolli horisontaalne ja vertikaalne jaotus, sest informatsiooniväärtuse määravad kujutiste proportsioonid – terviku moodustab üks kujutis araablastest. Vähekontrastsele taustale on lisatud Eesti sümbolina silmatorkav kollane logo. Elemendid on kujutatud eraldiseisvatena, sest pilt araablastest ja Eesti logo on erineva stilistikaga. Logol on selged piirjooned, mis teda ülejäänud pildist esile tõstavad, seega on arusaadav, et peamine dialoog on pildil araablaste kujutiste ja Eesti logo vahel.

Teksti analüüs: 1) Pildil on tekst “Welcome to Estonia” ehk “Tere tulemast Eestisse”, mis saab kujutise kontekstis hoopis teise tähenduse. “Tere tulemust” käivitab eeldust, et inimesed on Eestisse lahkesti oodatud. Ka “Estonia” saab kujutise kontekstis uue tähenduse ehk siis raevukate araablaste maa. Arvukad varjatud eeldused on, et sellist Eestit keegi ei taha (väärtuseeldus), et selliseks muutub Eesti migratsioonipoliitika tõttu, et seda tuleks kindlasti takistada ja ennetada (võideldes/protesteerides migratsioonipoliitika vastu). 2) Logo sümboliseerib Eestit, kuid logole kantud tekst “Tere tulemast Eestisse” funktsioneerib loosungi kontekstis ka iroonilise küllakutsena. Logo/tekst ütleb “Tere tulemast”, kuid pildi analüüs on tõestanud, et pildi autor araablasi Eestisse ei oota.

Intertekstuaalsus: Loosungil on kasutatud intertekstuaalsust. Pilt araablastest on võetud internetist (vt joonis 8), kus see on levinud araablasi negatiivses kontekstis näitava meemina. Loosungil on kasutatud internetis levinud meemi aluspilti ning sellele on lisatud „Welcome to Estonia“ märk. Märki taasesitamine on otsene, sest kasutatud on sama logo, mis võeti 2002. aastal kasutusele Eesti rahvusvaheliseks turundamiseks.

Joonis 7. Versioon pildi kasutamisest internetimeemina (TFPP Writer, 2016)

Loosungi sõnum, mis hoiatab araablase vägivaldsuse eest, on mõtteliseks vastulauseks 2016. aasta juulis toimunud jõhkratele rünnakutele Saksamaal. 18. juulil tappis Süüria pagulane matšeeterünnakus raseda naisterahva ning vigastas veel kahte inimest. Samuti 18. juulil ründas Pakistani asüülitaotleja rongis inimesi noaga. 22 juulil Müncheni massitulistamises tappis Iraani-Saksa topeltkodakondsusega meesterahvas üheksa inimest ja vigastas 26-te. 24. juulil toimunud muusikafestivalil vigastas Süüria pagulane enesetapurünnakus kahteteist inimest. Loosungil on kasutatud nende rünnakute tulemusena tekkinud hirmuõhkkonda islami vastase narratiivi levitamiseks.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Pilt kujutab araablasi hirmutavate ja ohtlikena ning „Welcome to Estonia” logo seostab ohu Eestiga. Immigratsioonipoliitika tulemusena on Eestisse oodata (ainult) pildil kujutatud jõhkardeid.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas ühte narratiivi: **1) vähemuste vastased narratiivid** – loosungil kujutatakse vähemusgruppi (araablasi) põliselanike jaoks ohuna. Loosungi kontekstis väljendub ka islamivastasus, mille järgi nähakse moslemite ohtu kristlikule Eestile. Pilt sõjakatest araablastest väljendab võimendatult (suur plaan ja alt üles vaatenurk) hirmu ja ohtu ning aimatav on nende seostamine kriminoogeense käitumise ja ebaintelligentsusega. Loosung rõhub vaataja emotsioonidele, kasutades ära 2016. aastal Saksamaal moslemite radikaalide poolt toime pandud rünnakutega tekkinud hirmu. Pildi valik ei ole juhuslik, sest kasutatud on araablasi alaväärivat meemi, mis väljendab maksimaalselt nende agressiivsust ja ohtlikust. Ründe all on Eesti rahvuslik identiteet, millele viitab märk „Welcome to Estonia“.

Jamming: loosungil on kasutatud pilti, millel on internetis välja kujunenud araablasi negatiivselt kujutatav kontekst. Tegemist on otseselt *jamming*’uga, sest pilt on autentne ning pilti kasutatakse moonutamata kujul (lisatakse tekst) – pilti araablastest kasutatakse halvustavas kontekstis.

Samuti esineb otsene *jamming* “Welcome to Estonia” logo kasutamisega, sest logo oli riiklik tellimus ning võeti kasutusele ametlikult Eesti rahvusvaheliseks turundamiseks. Loosungi looja on kasutanud riigi enese märki kontekstis, mis naeruvääristab nii märki ennast kui ka riigi immigratsioonipoliitikat. Selliselt on ühendatud kaks *cultural jamming*’u episoodid, mis koosmõjus loovad *political jamming*’u – poliitiliselt motiveeritud ideoloogilise sõnumi.

2) Loosung 2. (Delfi, 2017)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad – pildil on kujutatud Angela Merkel (kelle kehaks on naeris), perekonda koos loomadega ning tekst „Merkel out“. 2) narratiivsed protsessid – pilt väljendab tegevusprotsessi. Pererahvas koos loomadega tõmbavad Merkelit „sabast“. Ka Merkel on tegevuses, hoides kätega puujuurest, et pererahvas teda kätte ei saaks. Pildil on kujutatud ka reaktsioonipõhist protsessi, sest Merkeli pilk on suunatud selja taha, jälgides inimesi, kes temast vabaneda püüavad. Selliselt on kujutatud, et Saksamaa liidukanstler teab, et rahvas on tema vastu pööranud, kuid jätkab jonnakalt võitlust.

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab analüütilist protsessi – aluseks on Angela Merkel ning omastavateks tunnusteks on pererahvas ja loomad ehk kõik (ülejäanud) elusolendid, kes soovivad temast vabaneda. Pilt sisaldab ka sümbolseid protsesse. Angela Merkel on kujutatud dehumaniseerivalt ülekasvanud aedviljana. Merkeli ja naeri analoogis on ka laiem kultuuriline kontekst, mida vaatleme täpsemalt intertekstuaalsust analüüsid. Pildil tõmbavad naerist maa seest välja pererahva kõrval ka koduloomad, mis annab sõnumi, et Merkeli kahjulikkusest saavad aru nii inimesed kui loomad ning kõik peavad tegutsema ühiselt, et ebameeldivast koormast vabaneda.

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil kujutatud karakterid on informatsiooni pakkujad (pilgud ei ole pööratud pilgu vaatajale). Pererahvas ja loomad esindavad lihtsaid inimesi, kes peavad Merkeli vastu võitlemiseks jõud koondama. Puujuures kinni hoidev Merkel on pilgu

pööranud selja taha, mis näitab, et ta on teadlik inimeste vastuseisust, kuid üritab kramplikult oma positsiooni säilitada. 2) Pildil on tegelased kujutatud üldplaanis, ehk abstraktsete kategooriatena. Naeris/Merkel esindab ELi ehk probleemi ja pereerahvas Eesti ja Eruoopa rahvaid, kes peavad temast vabanemiseks koostööd tegema.

Kompositsioon: pilt on horisontaalselt polariseeritud. Vasakul pool on naerina maa külge kinnitatud Angela Merkel ning paremal on inimesed, kes soovivad teda välja juurida. Vasakul pool kujutatakse endastmõistetavat (teada olevat informatsiooni) ehk pikalt võimul olnud Merkelit, kes juhib Eruopat. Paremal pool on esitatud uus ehk inimesed, kes on jõud ühendanud Merkelist vabanemiseks. Pildi silmapaistvaim figuur on kesksele kohal olev suur naeris, millele on kinnitatud Angela Merkeli pea. Pererahvale on tähelepanu juhitud erksates toonides riietega (kollane ja sinine), kuid loomad (jännes, kass ja hiir) on kujutatud ühetaoliste hallide olevustena ning nad on omavahel raskesti eristatavad.

Teksti analüüs: “Merkel out” 1) Sõnavara peegeldab ideoloogilist kuuluvust, sest soovitakse Angela Merkeli lahkumist Saksamaa ja ELi juhi positsioonilt. 2) Tekstis kasutatakse hüüdlauseid. Lausetüüp antud kontekstis viitab teatavale võimusuhtele, sest loosungi autor kutsub (justkui autoriteetselt positsioonilt) Merkelit lahkuma ning ka rahvast Merkelit “välja juurima”. 3) Tekst võtab eelduseks, migratsioonikriisi põhjuseks on Merkel ning probleemi lahendamise suurimaks väljakutseks on Merkelist vabanemine. Seega varjatud eeldus, et Merkel on kõikide probleemide juurpõhjus ning sellest juurest vabanemine on kõikide probleemide lahendus.

Intertekstuaalsus: Loosungil on kasutatud Urmas Nemvaltsi karikatuuri, mis ilmus 25.09.2017. aastal Postimehes. Karikatuuri pealkiri originaalis on „Merkelit ei kanguta ükski vägi“ ning karikatuur oli kommentaariks Kristlik-Demokraatliku Liidu ja Sotsiaaldemokraatliku partei valimisvõidule, mis kinnitas Angela Merkeli valitsusaja jätku. Merkeli ja kristlike demokraatide valimiskampaania keskendus *status quo* hoidmisele (Postimees, 2017), millele viitab ka karikatuuri kontekst – Merkel hoiab positsioonist/võimust kinni. Loosungil on kasutatud Nemvaltsi karikatuuri, kuid välja on lõigatud vasakus servas oleva puu võraosa, mis karikatuuris kannab Saksamaa lipu värve. Selliselt keskendus karikatuur Saksamaa siseküsimusele, kuid loosungil on Saksamaa värvid kaotatud, et sõnumi võiks üle kanda Euroopa konteksti. Nemvalts on omakorda kasutanud karikatuuri loomisel intertekstuaalsust, laenates naeri ja pererahva vägikaikaveo motiivi vene muinasjutust „Naeris“. Muinasjutt istutab taat naeri, mis kasvab nii

suureks, et ta seda enam välja tõmmata ei jaks. Seejärel kutsub Taat appi eide, kes kutsub appi lapselapse jne (veel lisanduvad koer, kass ja hiir). Koos tõmmates saab pererahvas lõpuks naeri maa seest kätte. Loosungi kontekstis on Angela Merkeli positsioonilt kõrvaldamiseks vaja püsivust ning inimeste vahelist koostööd.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Pilt kirjeldab Merkelist vabanemise taotlust ning tekst lisab “Merkel out” ehk “Merkel välja”. “Merkel out” töötab mõlemas kontekstis – nii vabanemisena temast ELi liidrina ja migratsioonipoliitika eestvedajana, kui ka vabanemisena temast kui ülekasvanud naerist.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas ühte narratiivi: **1) eliidivastane narratiiv** – loosungil kujutatakse inimesi, kes “kangutavad” Merkelit võimult. Selline nägemus ühtib “võimu kaotamise” narratiiviga, mille järgi EL teeb tsiviilelanikkonna suhtes negatiivseid otsuseid. Loosung on üleskutse, et inimesed haaraksid võimu ning vabaneksid nende jaoks kahjulikke otsuseid tegevast juhtkonnast. Loosungi sõnum toetab üldisemalt euroskeptitsismi, sest vabaneda tuleb ELi liidrist, kuid Eesti poliitilisele juhtkonnale ei ole viidatud.

Jamming: Loosungil on kasutatud *jamming`u* tehnikat Angela Merkeli naeruvääristamiseks ning tema pika ametiaja kritiseerimiseks. *Jamming`us* on kasutatud Merkeli pead ning see on ühildatud naeriga, mis kujutab teda naeruväärses positsioonis. Loosungi sõnumit täiendab kultuuriline kontekst, kasutades muinasjutust “Naeris” tuntud temaatikat, mille järgi liialt suureks kasvanud aedvilja (Merkeli) välja juurimiseks on vaja inimestel teha väga tõhusat koostööd. Loosungil on kasutatud *political jamming`ut*, sest Merkelit naeruvääristava figuuri loomiseks on kasutatud tema enda nägu ning sõnumiks on rahva tahte vastaselt võimust kinni hoidmine.

3) Loosung 3. (Delfi, 2018a)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad – pildil on kujutatud Euroopa kaart, kaarti kattev ÜRO logoga must ämblik (viitega rändeleppele), EKRE logo ning üksteist täiendavad tekstid „Tõsine OHT valgele Euroopale“ ja „EI Marrakechi migratsioonileppele!“. **2)** narratiivsed protsessid – pilt väljendab tegevusprotsessi, sest pildi keskne figuur, ÜRO rändelepet sümboliseeriv ämblik, sirutab (aimatavalt) oma jalgu üle terve Euroopa. Ämblik on oht ning Euroopa (kaardi katmine) on eesmärk. Migratsioonileppega liitumine laiendab ohustava ämbliku haaret. Samas võib seda mõista ka nii, et ämblik sümboliseerib igat sisserändajat eraldi ja ka kõiki sisserändajaid koos, kes tulevad Euroopasse, tõestades oma tulemise õigust rändeleppe näitamisega. Sellisel juhul on tegemist sihitud isikute dehumaniseerimisega, mis on tavapärane äärmuslikele narratiividele. Ämblikud (putukad) ei tekita inimeses kaastunnet ning nendest vabanemine (tapmine) on midagi iseenesestmõistetavat.

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab analüütilist protsessi – aluseks on (valge) Euroopa kaart ning omastavaks tunnuseks on migratsioonivoogu kujutav must ämblik. Pildi kontekstis kaitstakse alust (Euroopat), hoiatades omastava tunnuse (immigratsioonileppe) eest. **2)** Pilt sisaldab ka sümboolseid protsesse. Esimeseks sümboolseks atribuudiks on pildi keskseks ja silmatorkavaimaks elemendiks seatud ülisuur must ämblik, millel on ohtu väljendav ja hirmu tekitav tähendus. Ämbliku suhtes tuntakse jälestust, mis tekitab tugevat emotsiooni. Lisaks on ämblikule kui ebameeldiva ohu sümbolile lisatud ÜRO logo ja kiri „rändelepe“, mis viitavad, et Euroopat hõlmavaks ohuks on ÜRO rändelepe. Pildi kontekstis on ÜRO seega seostatud ämblikuga ehk ÜROd kujutatakse kui vaenlast ja ohu tekitajat. ÜRO logo ämbliku peal on ümmargune ning sellele vastukaaluks on pildi servas ka ümmargune EKRE logo, esindades jõudu, mis ohu eest hoiatab ning selle vastu võitleb. Seega on loosungil kujutatud varjatud võitlust (Euroopa eest) EKRE ja ÜRO vahel.

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil on objektid (Euroopa kaart ja ämblik) kujutatud üldplaanis, esitledes neid abstraktsete kategooriatena. Puudub keskne perspektiiv (kujutamise hoiak), seega ei üritata vaatenurgaga (ülalt-alla) anda lisainformatsiooni.

Kompositsioon: EKRE logo on kujutatud vasakul poolel, mis kompositsiooniliselt esindab antut ja endastmõistetavat. Paremalt poolel kujutatakse uut – pildi kontekstis ÜRO rändelepet esindavat ämblikut. Nii EKRE kui ÜRO logod on ümmargused ning loovad loosungil vastantliku suhte. Ämblik kui oht on kujutatud esiplaanil (taustaks Euroopa) silmatorkavalt suurte

proportsioonidega. Samuti paistab ämbliku must figuur teravalt silma valgel taustal. Pilt edastab ideoloogilist sõnumit ka tekstiliselt ning vaataja tähelepanu püüdmiseks on sõnad “OHT” ja “EI” kujutatud vertikaalteljel üksteisele vastukaaluks jämedamas kirjas ja punasena.

Teksti analüüs: “Tõsine OHT valgele Euroopale” ja “EI Marrakechi migratsioonileppele!” **1)** Sõnavara peegeldab tugevalt ideoloogilist kuuluvust. Tekstis ennustatakse tõsist ohtu, seega rõhutakse pöördelisele sündmusele. Faircloughi järgi kaasneb õõnestav/pöördeline suunitlus parempoolse ideoloogiaga (vasakpoolne rõhutab solidaarsust). Samuti väljendab tugevalt parempoolset ideoloogilist kuuluvust Euroopale lisatud epiteet “valge”. Pildi kontekstis kõnetab “valge Euroopa” auditooriumit, luues suhteväärtuse pildi looja ja tarbija vahel. **2)** Teksti esimene osa on väitlause ning teine hüüdlause. Lausetüüp käesolevas kontekstis väljendab mingil määral pildi autori, kui informatsiooni jagaja, teatavat võimu vaataja/lugeja suhtes. Informatsiooni tõepärasuse määra (väljenduslikku modaalsust) tõstab ka kindel kõneviis. Modaalsus on esitatud objektiivselt – isiklik arvamuse on esitatud universaalse tõena. **3)** Eelduste tasandil on näha, et oht valgele Euroopale on olemas ning sellest on võimalik pääseda. Sõnad „oht“ ja „ei“ on kirjutatud suurelt ja punaselt, mis käivitab eeldust, et inimesed seda ohtu veel ei näe ning ei oska sellele ka ei öelda, seepärast on vajalik seda suurejooneliselt rõhutada. Lisaks rõhutatakse sõna „oht“ suureks ja punaseks tegemisega, et oht on „tõsine“, mis jällegi käivitab eeldust, et keegi ei näe seda konstrueeritud ohtu üldse tõsisena. ÜRO ja rändelepe saavad selle pildi kontekstis suure ohu ja jälestuse varjundi Eesti kontekstis. Lisaks on tekstis on esitatud eeldusena, et Euroopa on valge. Samuti võtab tekst eelduseks, et Marrakechi migratsioonileping toob enesega kaasa pagulaste (mitte valgete) massilise immigratsioonimise. Eelduseks on ka Marrakechi migratsioonileping ise, millele väidetavale sisule ja mõjule pilt ja tekst vastanduvad.

Intertekstuaalsus: Loosungil ei esine intertekstuaalsust – magistratöö autorile teadaolevalt ei ole tekstis kasutatud mõnest teisest kontekstist laenatud fraase. Samuti ei ole teada, et tekst oleks vastulause mõnele konkreetsele tekstile või kõnele.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Tekst hoiatab valget Euroopat ohu eest ning pilt illustreerib seda ohtu musta ämblikuna. Tekst toob ohuna välja Marrakechi leppe ning pildil esindab (ÜRO logoga) ämblik nimetatud ohtu. Pilt illustreerib ning võimendab otseselt tekstis sisalduvat sõnumit.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kahte narratiivi: **1) demograafiline oht** – loosung kujutab rändelepet ohustamas valget Euroopat, väljendades selliselt „valgete genotsiidi“ ohtu. Sõna „oht“ on punasega rõhutatud ning samuti sõna „ei“, mis väljendab resoluutset vastuseisu immigratsioonileppele. Loosung võtab eelduseks seisukoha, mille järgi Euroopa on valge. Samuti väljendub ohvri hoiak, mis süüdistab võime (ÜRO-d) etniliste ja/või religioosete vähemuste eelistamises valgele populatsioonile. **2) eliidivastased narratiivid** – loosung kujutab kriisi (Euroopa kaarti kattev illustratiivne ämblik), mille eest vastutab poliitiline juhtkond. Tugevalt väljendub „võimu kaotamise“ narratiiv ja euroskeptitsism, mille järgi ÜRO teeb tsiviilelanikkonna suhtes negatiivse tagajärgiga otsuseid. Migratsioonileppe ohtlikkuse illustreerimiseks on kasutatud rahvusvaheliselt ebameeldivana mõistetavat sümbolit – ebaproportsionaalselt suurt ning kogu Euroopat katvat ämblikut.

Jamming: Pildil on kasutatud lihtsakoeliselt *jamming`u* tehnikat. Suur ämblik sümboliseerib ohtu ning ämbliku seljale on pandud ÜRO logo, mis samastab ämbliku ÜRO ja rändeleppega. *Jamming`ut* võib pidada lihtsakoeliseks, sest ÜRO logo iseenesest halvustavas vormis ei kujutata. Negatiivsust kannab endas ämblik ning ÜRO logo on otsene viide, mis samastab ämbliku rändeleppega. Loosung moodustab ideoloogilise sõnumi ning ÜRO logo kasutatakse viitena. Tegemist on *political jamming`uga*, kuid *jammingu* vahendina kasutatavat ÜRO sümboolikat ei ole moonutatud.

Loosung 4. (Pealinn, 2016) Magistritöös on kasutatud pilti 2016. aastal toimunud meelevaaldusest, kuid loosungit oli nähtav ka 15.11.2018. aastal toimunud meelevaaldusel.

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad – pildil on kujutatud Euroopa Liitu (käe peal ELi lipp) sümboliseeriv naisterahvas ning kahes jaos esitatud lause „When raped by a refugee, keep

calm and carry on“. 2) narratiivsed protsessid – a) pilt väljendab tegevusprotsessi, sest naise suule suunatud sõrmest saab moodustada vektori. Naine kutsub meid „aktiivselt“ üles vaikima.

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab sümbolseid protsesse. Pildil kujutatud naise figuur pärineb Nõukogude Liidu aegselt propaganda plakatilt, mis originaalversioonis hoiatas inimesi – „lobisemisest ja kuulujuttude levitamisest pole kaugel ka reetmine“. Käesoleval pildil on naise käel Eli lipp, mis tõmbab paralleeli Nõukogude Liidu ja Euroopa Liidu vahele – mõlemad sunnivad inimest kannatades vaikima, käsitledes enese eest seismist reetmisena. Samas võib seda pilti näha ka peidetud etteheitega neile, kes pooldasid/pooldavad migratsiooni lepet – selle pooldamise tõttu muutus Euroopa Liit sarnaseks Nõukogude Liidule ning naiste saatus ongi nüüd paratamatult olla vägistamise ohver, ja kuna väljapääsu ei ole, siis jääb Euroopa naistel sellega lihtsalt rahulikult leppida. Eeldus on siin mõistagi see, et kõik sisserändajad on vägistajad.

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil kujutatud naine vaatab lugejale otsa, konstrueerides pseudosotsiaalse suhte, milles nõutakse lugeja allumist – naise žest nõuab lugejalt vaikimist. 2) Naine on kujutatud suures plaanis, luues vaatajaga isikliku suhte. Otsene vaatenurk sisendab seotust, samastades vaatajat pildil kujutatavaga. EL ei sunni mitte ainult pildil kujutatavat naist suud pidama, vaid ka pildi vaatajat, kes samastab end pildil kujutatud naisega.

Kompositsioon: Kompositsioonis vastab pildi ülemine osa tinglikult küsimusele „mis võiks olla?“ (ideaalne) ning alumine osa küsimusele „mis on?“ (reaalne). Antud pildil on ülesse ja alla paigutatud tekstid, mis annavad sarkastilise käitumisjuhise: „Vägistamise korral“ (võimalik sündmus) „säilitada rahu ja jätkata tegevust“ (soovitav käitumine). Pildil on sõnumi edastamise põhirõhk tekstil. Illustratiivsena on pildi keskmises pehmete toonidega naise kujutis, kes kannab kõrge kontrastsusega oranži rätikut. Samuti on pildi üldise madala kontrastsuse taustal silmatorkav sinine Eli logo. Tekst pildi kohal (ideaalne) sarnaneb maksimaalselt pildi alusele tekstile (reaalne): mõlemas fraasis on kokku viis sõna ja kolm rida (esimeses reas on kaks sõna, teises reas üks ja kolmandas kaks). Seega on moodustatud nii visuaalselt kui ka poeetiliselt justkui luuletus, mis jääb meelde nii nähes kui ka kuuldes.

Teksti analüüs: “When raped by a refugee, keep calm and carry on”. Tõlkes: “Olles põgeniku poolt vägistatud, säilita rahu ja liigu edasi.” 1) Sõnavara väljendab ideoloogilist kuuluvust. Tekst käsitleb põgenikku vägistajana ning see on ainus kontekst, milles põgenikku kujutatakse. Samuti

kujutab teksti ohtu (põgeniku poolt vägistatud saamist) iseenesestmõistetavana. Teksti tonaalsus on mitteformaalne, kuid järgib kindlat formaati, sest kasutab sõnumi edastamiseks tuntud meemi – (konteksti asetatud osalause) ja „keep calm and carry on“. Kuna tekstis öeldakse, mida teha, siis eeldus on, et tavapärastel tehakse teistmoodi, st vägistamise puhul ei olda rahulik ega liiguta lihtsalt edasi. Eeldus on seega, et vägistamisega Euroopa Liidus tavapärastel ei lepita. Samas ei räägita tekstis otseselt vaikimisest – rõhk on pigem lootusetuses – et isegi, kui räägid, siis sellest midagi ei muutu, seega peaks olukorraga pigem sisemiselt leppima. **2)** Tekst annab üldise käitumisjuhise vägistamise korral pagulase poolt, seades eelduseks, et tegu on millegi tavalisega (pagulased vägistavadki). Tekst on kooskõlas meelavalduse kontekstiga, mis omistab immigrantidele käitumuslikuks harjumuseks vägistamise. Lause teine osa on irooniline, andes mõista, et EL eeldab vägistamise korral vaikimist ja multikultuursuse aktsepteerimist. Seega võrdsustatakse multikultuursus vägistamisega.

Intertekstuaalsus: “When raped by a refugee, keep calm and carry on” kasutab uues kontekstis internetis levinud meemi. Tekst “Keep Calm and Carry on” pärineb Suurbritannia II Maailmasõja aegselt propaganda postrilt. Sama teksti formaati kasutatakse meemides, kus “Keep Calm`ile” lisatakse omapoolne täiend. Analüüsitava tekstis on kasutatud lauset originaalkujul, kuid sellele on lisatud irooniline jätk. Samuti on teksti illustreeriv kujutis intertekstuaalne, kasutades Nõukogude Liidu aegselt propagandaplakatilt pärinevat naise figuuri.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Pilt annab iroonilise käitumisjuhise (vaikimine), kui põgenik peaks vägistama. Tekst annab käitumisjuhise olukorraga leppida. Pildil kujutatud naine, kes sellise juhise annab, sümboliseerib ELi. Selliselt kirjeldab loosung olukorda, kus EL on teadlik, et immigrantid vägistavad naisi, kuid kutsub üles olukorraga leppima.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kolme narratiivi: **1) vähemuste vastane narratiiv** – loosungil kujutatud sõnumi järgi ohustavad põgenikud põliselanikke. Põgenikke seostatakse otseselt kriminogeense käitumisega (vägistamisega), kusjuures kriminogeenset käitumist käsitletakse iseenesestmõistetava eeldusena. **2) demograafiline oht** – loosungis väljendub ohvri hoiak, sest EL eelistab kohalikule populatsioonile etnilisi vähemusi. Ohvri hoiaku juurde kuulub ka võimude (ELi) süüdistamine immigrantide poolt toime pandud kuritegude varjamises ning loosung viitab, et EL soovib immigrantide poolt toime pandud vägistamiste varjamist. **3) eliidivastased narratiivid** –

loosungis väljendub selgelt „võimu kaotamise“ narratiiv ja euroskeptitsism, mille järgi teeb EL tsiviilelanikkonna suhtes negatiivse tagajärjega otsuseid. Analüüsi all oleva loosungi kontekstis kaasneb ELi poolt peale surutud immigratsioonipoliitikaga kriminogeenne käitumise (vägistamiste) kasv. Vaikimist nõudev naise figuur on võetud Nõukogude Liidu propaganda plakatilt ning tema käele on asetatud ELi lipp, mis tõmbab paralleeli ELi ja Nõukogude Liidu vahel – rahva heaoluga ei arvestata.

Jamming: Loosungil on ELi kritiseeriva sõnumi moodustamiseks ühendatud kaks meemi, kuid kumbki meem ei ole seostatav ELiga. Pildil on kasutatud lihtsakoeliselt *jamming`u* tehnikat, sest sümbolikat (lippu) ennast ei ole moonutatud ning kriitiline sõnum kujuneb loosungi üldises kontekstis (kahe meemi koosmõjus). ELi lippu kasutatakse viitena, kuid satiirilise konteksti kujundavad ELiga mitte seotud kujundid.

Loosung 5. (Delfi, 2018a)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad – pildil on kujutatud sinimustvalge kilbi ja EKRE logot kandva mõõgaga pärismaalane ning kükitav mustanahaline mees (sildiga – „islam“). Lisaks on pildil tekst „Ristirahvas ärka!“. 2) narratiivsed protsessid – pilt ei väljenda tegevust ega reaktsiooni (ei saa tõmmata vektoreid). Eestlast sümboliseeriva mehe mõök on langetatud, seega ei saa täheldada liikumist ning raske on mingisugust taotlust välja lugeda minimalistlikult kujutatud nägudest (pilkudest).

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab sümbolseid protsesse. Valge mees, kandes riiklikku sümbolikat – sinimustvalget kilpi ja rinnal Eesti vappi, sümboliseerib eestlast. Valge mees on relvastatud ning koos loosungi päises oleva tekstiga „Ristirahvas ärka!“, väljendab valmidust sõtta astuda. Ristirahvale vastandub islamit sümboliseeriv mustanahaline

mees. Pilt väljendab tugevalt võimusuhet, sest sirge seljaga relvastatud mees vaatab ülalt alla enda kõrval koogutavale relvitule „islamile“. Tähelepanu võib juhtida ka mustanahalise mehe ebaloomulikule käele, mis võib viidata dehumaniseerimisele. Samas arvab magistr töö autor, et see ebaproportsionaalne käsi ei kannu endas mingisugust tähendust, vaid on tingitud inimfiguuri kujutamise ebapädevast oskusest.

Representatsioon ja vastastikmõju: **1)** Pildil kujutatud mehed esinevad passiivses rollis, olles mõlemad informatsiooni pakkujad. Mõlema kujutise ülesandeks on luua lugejas ettekujutus kummastki mehest. Üks on relvastatud ja sirge seljaga Eesti mees (kaitsja) ning teine koogutav mustanahaline moslem (oht). **2)** Pildil on tegelased kujutatud keskplaanis, mis vastab sotsiaalsetele suhetele (justkui ühiskondlik kommentaar). Otsene vaatenurk sisendab seotust, samastades vaatajat pildil kujutatavaga. Pilt kirjeldaks justkui objektiivselt ühiskonda, mille osaks on ka vaataja.

Kompositsioon: Pildil on kujutatud kaks figuuri. Vasakul pool on endastmõistetav (teada olev informatsioon) – pildil Eesti sümboolikaga pärismaalane. Paremal pool on uus informatsioon – pildil uus ja mittesoovitav moslem. Mõlemad figuurid on silmatorkavad, üks heledates toonides, teine rõhutatult tume. Samuti on silmatorkavate värvidega edasi antud mõlemat figuuri iseloomustavad sümbolid (sinimustvalge kilp ja valge kiri „islam“). Mõlemad figuurid on eriti silmatorkavad kõrge kontrastsusega oranžil taustal. Oluline on, et eestlane on pildil kujutatud märgatavalt kõrgemal tasandil kui ilsamisusuline inimolend, mis eeldab, et eestlane on sellest inimolendist moraalselt üle ning kõrgema prestiižiga. Sama võrdluse saab üle kanda ka kristlusele, mis on islamist kõrgemal. Figuuride positsioon viitab, et eestlane saab islamiusulise inimolendi peale astuda ja teda hävitada.

Teksti analüüs: „Ristirahvas ärka!“ **1)** Sõnavara peegeldab ideoloogilist kuuluvust. Teades, et pildil kujutatud ohuks on islam, loob tekst ristirahva (kristlaste) poole pöördudes vastandliku suhte. Pildi looja pöördub kristlasena vaataja kui kaaskristlase poole. Ristirahvas funktsioneerib ka peitesõnana, sest kannab endas üldisemat kultuurilist vastandumist. **2)** Tekstis kasutatakse hüüdlause. Lausetüüp antud kontekstis viitab teatavale võimusuhtele, sest pildi/teksti autor kutsub (justkui autoriteetselt positsioonilt) rahvast ärkama. Samuti on lause kindlasti kõneviisis, mis suurendab lause tõepärasuse (autoriteetsuse) määra. **3)** Tekst võtab eelduseks, et pagulastele

(islamile) vastanduvad eestlased on ristirahvas. Samuti väljendab “ärka” eeldust, et ristirahvas on seni probleemile loiult reageerinud ning nüüd on tarvis otsustavalt tegutseda.

Intertekstuaalsus: “Ristirahvas ärka!” ei ole otsene tsitaat, kuid sõnal ristirahvas on tugevalt kristlik kontekst. Sõnastus väljendab vähemusi vaenavat diskursust (islamile vastandumist). “Ristirahva ärka!” käivitab eeldust, et ristirahvas jäi magama ega näe olemuslikku ohtu. Hüüumärk viitab, et ohu tõrjumiseks ja ellu jäämiseks on vajalik kiire ärkamine. Pildil sümboliseerib ristiusku Eesti Vabariigi kui ka EKRE sümboolikaga eestlane, islamiusku aga ründav mustanahaline inimolend, mis käivitab eeldust, et kõik islamiusulised ongi sellised ning EKRE toetab ristiusu võitlust islamiohuga. Islami ja islamismi vahel ei tehta vahet (kuna ründav ei ole mitte islam kui usk, vaid islamiäärmuslik ideoloogia).

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Islami (immigratsiooni) vastu üles kutsuvat teksti illustreerib kujutis, millel islamit sümboliseerib alaväärsel positsioonil mustanahaline mees. Ristirahvast aga esindab Eesti sümboolikaga relvastust kandev sirge seljaga valge sõdalane. Selliselt on pilt ja tekst üksteist täiendavad – tekst kutsub üles tegutsema ning pilt annab ülevaate, kes peab tegutsema (meie) ning kelle vastu (nemad ehk immigrandid).

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kolme narratiivi: **1) vähemuste vastane narratiiv** – loosungil kujutatakse vähemusgruppi ohustamas põliselanikke. Pildil omistatakse eestlaste rahvusliku identiteedi osaks kristlus, mida ohustab immigratsioon ja islamiseerumine. Samuti on pildil “islamit” kujutatud ebaintelligentse ja alaväärsena. **2) kollaps** – loosungil nähakse vähemusgruppi (mustanahalisi/moslemeid) ohuna. Eestlane on pildil kujutatud relvastatud sõjamehena ning moslem maas koogutava palja olendina. „Ristirahvas ärka!“ kutsub inimesi üles võitlusesse (rassisõtta) etnilise ja kultuurilise vastase vastu, keda pildil esindab mustanahaline „islam“ **3) ajalooline revisionism** – loosungil kasutatakse rahvuskesksuse legitimeerimiseks väljendit „ristirahvas“, millega omistatakse kristlus eestlastele traditsiooniliseks uskumuseks. „Ristirahvas“ on eestlasi koondav ühisnimetaja, mis vastandub loosungil kujutatud ohule (islamile). Rahvuslusele rõhuv narratiiv võiks Eesti rahvausundina välja tuua maa- või taaraus, kuid ülekaalu saavutamiseks kutsutakse islami vastu üles astuma (ideoloogilist vastast) ristirahvast. Samas mängib islamismi (kuid mitte islami) kontekstis suurt rolli viitamine ristsõdadele ja soov ristsõdijate riikidele (*crusader nations*) kätte maksta. Arablastest

islamiõpetlased seostavad sageli keskaja ristisõdu tänapäevaga ning kooliõpikutes seostatakse läänemaailma ristisõdadega (Pakkala, 2020). Pildil on eeldatavasti üleskutse ristisõdijatel taasärgata ja märgata ohtu oma ristiusele.

Jamming: Loosungil ei ole kasutatud *jamming`u* tehnikat. Rünnavaks objektiks on loosungil islam/immigrant ning neid sümboliseerib pildil loosungi autori poolt moodustatud abstraktne kujutis. Pildil oleval kujutisel puuduvad rünnavatele objektidele reaalselt omased tunnused/sümboolika, mille moonutamisel saaksime rääkida *jamming`ust*.

Loosung 6. (ERR, 2018b)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad – pildil on kujutatud Eesti Vabariigi presidenti Kersti Kaljulaidi moslemi mehena (Osama bin Ladenina) ning tekstid „Eesti rahva reetur nr 1“ ja „Allahu Akbar“. Pildil on ka Pakistani ja Süüria lipp, mille kõrval on väikses kirjas (raskesti loetavalt) Eesti Vabariik. Pildil on ka sümbol pealuu ja ristatud sääreluudega, millel tundub, et on (raskesti loetavalt) kirjutatud „Ultra 2005“. Selle sümboli täpsemat tähendust ei õnnestunud magistritöö autoril välja selgitada ning edaspidi käsitletakse sümbolit pealuu ja ristatud sääreluude kontekstis, mis tähistab surma. **2)** narratiivsed protsessid – pilt ei väljenda tegevust ega reaktsiooni (ei saa tõmmata vektoreid).

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab analüütilist protsessi – aluseks on islamiseerunud president Kaljulaid ning omastavateks tunnusteks araabiamaadega seotud sümbolid, nagu Pakistani lipp, Süüria lipp ja tekst „Allahu akbar“ **2)** Pilt sisaldab ka sümboolseid protsesse. President Kaljulaid on pildil kujutatud habeme ja pearätiga, mis esitleb teda moslemina (islami meelsena). Samuti viitab presidendi islamivaimustusele fraas „Allahu akbar“ ehk „Allah on kõikvõimas“, mis pildi kontekstis väljendab presidendi usutunnistust. Pildil on ka sümbol pealuu ja ristatud sääreluudega, mis viitab islami ja kogu ülejäänud pildi konteksti surmavale ohtlikkusele.

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil kujutatud figuur esineb passiivses rollis, olles informatsiooni pakkuja. Habeme ja pearätiga kujutise eesmärk on näidata president Kaljulaidi islamimeelse eestluse reeturina. 2) Figuur on kujutatud suures plaanis, mis loob tegelase ja vaataja vahel isikliku suhte – pildi vaatajal on isiklik suhe presidendiga, kes on vaatajat (ja tema kultuuri/riiki) reetnud.

Kompositsioon: President Kaljulaidi kujutis ei asetse küll pildi keskel, kuid kompositsiooni seisukohalt on ta selgelt keskne figuur. Infomatsiooni tuumaks on presidenti kujutamine moslemina, millele on tavalise vaataja jaoks lihtsaim viidata habeme ja pearätiga. Pildi paremasse serva jäävad Pakistani ja Süüria lipud ning fraas “Allahu akbar” on illustreerivateks detailideks, mis kinnistavad põhimotiivi. Selleks, et musta habeme ja juustega figuur mustal taustal eristuks, on tema pea ümber kasutatud punast tooni. Mustal taustal toob figuuri hästi esile valge riietus ja pearätt.

Teksti analüüs: “Eesti rahva reetur nr 1”. 1) Sõnavara peegeldab ideoloogilist kuuluvust. Lause on esitatud rahvuslikust positsioonist ning viidatakse rahvusluse suurimale vaenlasele (suurimale reeturile). 2) Tegemist on väitlausega, mis esitab justkui objektiivselt olukorra kirjelduse. 3) Eelduseks on võetud, justkui oleks olemas reeturite hierarhia, mille nimekirjas on president Kaljulaid esimesel kohal. “Nr 1” käivitab eeldust, et Eesti rahval on reetureid palju (nr 2, nr 3 jne) ning on võimalik eristada kõige suuremat reeturit. “Reetmine” tähendab pildi kontekstis islamiseerumist ja Allahi kummardamist, öeldes “Allahu akbar” just araabia keeles ning mitte eesti keeles, mis eeldab omakorda seda, et Eesti president on loobunud eesti keele kasutamisest. Kirje “Eesti Vabariik” on seega samas reas / samastatud Süüria ja Pakistani lipuga ehk konstrueeritakse Eesti identiteedi kaotamist. Seega on Eesti rahva kõige suurem reetmine seostatud just Eesti identiteedi (lipp, uks ja keel) täieliku kaotamisega. Pildil ei ole kujutatud midagi, mis oleks Eestile omane. Bin Ladenina kujutatud president Kaljulaid seostub läbi selle võrdluse laialdase vägivalla ja Eesti rahva surmaohuga.

Intertekstuaalsus: “Eesti rahva reetur nr 1” ei ole otsene tsitaat, kuid mõtte edastamiseks on kasutatud teksti stiili, millega kirjeldati eelmise sajandi esimesel poolel Ameerikas ohtlikumaid kurjategijaid – „Public Enemy No. 1“ ehk “Rahvavaenlane nr 1”.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Tekst viitab Eesti rahva suurimale reeturile ning pilt illustreerib selle reeturina moslemi meheks töödeldud president Kaljulaidi. Samuti annab pilt

arusaamise, milles riigi reetmine seisneb – Eesti identiteedi kaotamine. Pildil on veel ka Eesti identiteeti ilmestavad lisadetailid – kirje „Eesti Vabariik“ ilma liputa koos Süüria ja Pakistani lippudega ja araabiakeelne fraas „Allahu akbar“.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kahte narratiivi: **1) vähemuste vastane narratiiv** – loosungil on kujutatud ohuna moslemeid ja islamiseerumist. Otseselt ei ole välja toodud kriminogeenset käitumist, kuid moslemi kujutis, millele on monteeritud Eesti presidendi nägu, seostub vaatajale ennekõike Osama bin Ladeniga ja seega vägivalla ja surmaohuga. Selliselt hoiatab loosung lugejat islamiterrorismi eest. Vähemuste vastaste narratiivide järgi on rahvuslik identiteet ründe all ning selle ohustajateks on immigrandid ja islamiseerumine. **2) demograafiline oht** – loosungil väljendub ohvri hoiak, mille järgi eelistavad riikide valitsused valgete enamusega populatsioonile etnilisi ja religioosseid vähemusi. Loosungi kontekstis eelistab president islamit ja araabia keelt, olles seega suurim Eesti reetur. Pildi paremas servas olevate Pakistani ja Süüria lippude juurde on kirjutatud „Eesti Vabariik“, mis ennustab Eesti muutumist moslemiriigiks.

Jamming: Loosungil on kasutatud *jamming* tehnikat kujutamaks president Kersti Kaljulaidi islamimeelse Eesti reeturina. Presidendi nägu on monteeritud moslemi mehe keha külge (suure tõenäosusega on kasutatud Osama bin Ladeni enda kujutist), samastades teda Osama bin Ladeniga ja islami terrorismiga. Islamivaenuliku ja presidenti kritiseeriva sõnumi edastamiseks on kasutatud *political jamming* ut, ühendades rünnatavate objektide iseloomulikke tunnuseid – presidendi puhul tema nägu ning bin Ladeni puhul habe ja valge pearätt (mis on ka paljude teiste moslemi meeste iseloomustavateks tunnusteks). Loosungil on lisadetailidena kujutatud ka Pakistania ja Süüria lipud ning tekst „Allahu akbar“, mis loosungi kontekstis on seostatavad islamiterrorismiga ja seega võimendavad sõnumit.

Loosung 7. (Õhtuleht, 2018)

Narratiivsed representatsioonid: **1)** osalejad: pildil on kujutatud Adolf Hitler ja tekst „Adolf killed 17 million people“; Jossif Stalin ja tekst „Jossif killed 23 million people“; Mao Zedong ja tekst „Mao killed 78 million people“; Angela Merkel ja tekst „Angela – all native people in Europe“. **2)** narratiivsed protsessid – pilt ei väljenda tegevust ega reaktsiooni (ei saa tõmmata vektoreid).

Kontseptuaalsed representatsioonid: **1)** Pilt sisaldab analüütilist protsessi – aluseks on Angela Merkel ning omastavateks tunnusteks Hitler, Stalin ja Mao. Loosung esitleb omastavaid tunnuseid massimõrvaritena, kelle kõrvale kuulub ka Angela Merkel. Loosungi tekst viitab Merkelile, kui kogu Euroopa võimalikule tapjale, tõstes teda ülemisest kolmikust massimõrvarina kõrgemale. Samuti on pilt Merkelist mõnevõrra suurem, mille põhjuseks on asjaolu, et Merkel on loosungil kujutatud halvustava sõnumi sihtmärk.

Representatsioon ja vastastikmõju: **1)** Pildil kujutatud figuurid on informatsiooni pakkujad. Kuigi Hitler vaatab lugejale otsa, on tema kujutise eesmärk, sarnaselt Stalini, Mao ja Merkeliga, sümboliseerida iseennast. Loosungil on kasutatud tuntud ajaloolisi isikuid ning oluline on, et vaataja nad ära tunneks. Kasutatud on pilte, millel ajaloolised isikud on karmi ja autoriteetse hoiakuga. **2)** Figuurid on kujutatud suures plaanis. Kaadri suurusel (plaanil) on ideoloogiline roll, kujutades isikuid autoriteetses poosis ning esitledes neid äratuntavas vormis.

Kompositsioon: Kujutised on vertikaalselt polariseeritud. Üleval asetsev väljendab sõnumi üldistatud olemust ja tuuma – pildi kontekstis on sõnumi tuumaks ajaloo tuntuimate massimõrvarite esitamine. All asetsev tähistab sõnumi reaalselt („maapealset“) osa – pildi kontekstis kõrvutatakse ajaloos tuntud massimõrvarid n-ö kaasaegse võimaliku massimõrvari Angela Merkeliga. Hitlerit, Stalinit ja Maod on kujutatud Merkeli eelkäijatena. Pildil kujutatud figuure ei ole vaja eriliselt esile tuua, sest kõik on ajaloos äärmiselt tuntud isikud. Angela Merkel, kui loosungi sihtmärk (ja kaasaegne potentsiaalne massimõrvar) on kujutatud suuremana kui teised.

Teksti analüüs: „Angela – All native people in Europe?“. **1)** Loosungil on esitatud tekstidena ka väitlused, mille järgi Hitler tappis 17 miljonit inimest, Stalin 23 ja Mao 78 inimest. Sõnumi tuumaks aga on Angela Merkeliga seostatud lause „All native people in Europe?“. Numbrite jada suurenev järjestik eeldab, et Hitler tappis vähem kui Stalin ning Stalin tappis kordades vähem kui Mao ning Merkel tapab potentsiaalselt kordades rohkem kui Mao, saades kõige õudsemaks

massimõrvariks. Mao ja Merkeli fotod on värvilised (Stalini ja Hitleri omad mustvalged). Pannes Merkelit sellisesse „seltskonda“ käivitab eeldust, et Merkeli poolt võimalikult toime pandav massimõrvamine on tahtlik. Küsimärk aga eeldab, et tegevusega ei ole veel alustatud.

Loosungil on kasutatud paremäärmuslikku klassifikatsiooniskeemi, mis asetab immigratsioonipoliitika eestvedaja Angela Merkeli massimõrvaritega ühte kategooriasse. Antud kontekstis võib peitesõnana käsitleda väljendit „native people“, sest võib arvata, et sellega viidatakse valgele rassile. Selliselt peetakse loosungi kontekstis Angela Merkelit vastutavaks valgete Eurooplaste massimõrvas (potentsiaalsete kõikide valgete Eurooplaste). „*Native people*“ viitab ka Põhja-Ameerika põlisrahvaste genotsiidile. **2)** „Angela – All native people in Europe“ on küsilause, mis viitab sõnumi edastaja autoriteedile, sest küsimusi esitab (rahvale) autoriteet. **3)** Tekst võtab varjatud eelduseks, et Angela Merkel on massimõrvar. Loosungi kontekstis jääb õhku küsimus, kas tema eesmärgiks on tappa kõik Euroopa põliselanikud või osa nendest. Samuti on eelduseks võetud, et immigratsioonipoliitika hävitab Euroopa põliselanikkonna ning Merkelit peetakse selle protsessi eest vastutavaks isikuks.

Intertekstuaalsus: Loosungil väljendatud seisukoht, milles Merkel tapab Euroopa põlisrahvad, on mõtteline vastulause Merkeli 2015. aastal tehtud avaldusele, milles ta kuulutas alanud põgenikekriisile viidates: „Me saame sellega hakkama“. See tundub tsitaat esindab Merkeli ja Saksamaa seisukohta migratsioonikriisi suhtes. Merkeli sõnakasutus ei süsti entusiasmi ega välista migratsiooniga kaasneda võivaid probleeme. Loosungi kontekstis on migratsioonikriisiga küll hakkama saadud, kuid sellega on kaasnenud Euroopa põlisrahvaste hukkumine.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Kolm teksti annavad ülevaate massimõrvarite ohvrite arvust ning neljas tekst esitab küsimuse, kas Angela Merkel ületab neid. Iseenesest on tekstiga loosungi mõte edasi antud, kuid isikute pildid illustreerivad sõnumit ning tõmbavad loosungile tähelepanu.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kahte narratiivi: **1) demograafiline oht** – loosungil võrreldakse Angela Merkelit Hitleri, Stalini ja Maoga ning esitatakse küsimus, kas Merkel tapab kõik Euroopa põliselanikud. Nende põliselanike all on silmas peetud valget rassi ning selliselt on loosungil otseselt väljendatud „valgete genotsiidi“ oht. **2) Eliidivastased narratiivid** – loosungil käsitletakse Angela Merkelit Euroopa poliitilise liidrina, kelle (tahtliku) tegevuse tulemusena hävivad

Euroopa põlisrahvad. Loosungil on toodud hoiatavate näidetena (eeskujudena) poliitilised liidrid ajaloos, kelle tegevuse tulemusena on hukkunud kümned miljonid inimesed.

Jamming: Loosungil on kasutatud *jamming`u* tehnikat kujutamaks Angela Merkelit massimõrvari ja Euroopa jaoks ohtliku liidrina. Loosungi kontekst ei eelda kujutatud isikute moonutamist, seepärast on kasutatud neutraalset pilti Angela Merkelist, mis asetab ta ühte kategooriasse Hitleri, Stalini ja Maoga. *Jamming`u* tehnika avalduks ilmekamalt, kui Merkeli pilt oleks mingil määral kompromiteeriv (nt hirmutav või naeruväärstav), kuid loosungi eesmärgiks on teda samastada diktaatoritega ning Merkeli kujutamine ebaloomulikult teeks võrdluse nõrgemaks. Loosungil on kasutatud nõ lihtsakoelist *political jamming`ut*, sest Merkeli pilti on kasutatud moonutamata kujul ideoloogiliselt äärmusliku sõnumi edastamiseks.

8) Loosung 8. (Õhtuleht, 2018)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad: pildil on kujutatud vikatimeestena Eesti Vabariigi president Kersti Kaljulaid, peaminister Jüri Ratas ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esimees Jevgeni Ossinovski. Pilt täiendab tekst „Eesti hävitajad“. 2) narratiivsed protsessid – pilt väljendab reaktsioonipõhist protsessi. President Kaljulaidi ja Ossinovski pilgud on suunatud loosungi vaatajale. Loosungi konteksti arvestades on vikatimehed vaatajat märganud ning valinud järgmise sihtmärgina tema. Jüri Ratase pea on pööratud kaaslaste suunas ning ta vaatab (kaasosalisena) naeratades toimuvat pealt.

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab varjatud liigitamist – president Kaljulaid, Jüri Ratas ja Jevgeni Ossinovski on kujutatud ühetaoliste vikatimeestena (riietatuna musta) asetades nad samasse kategooriasse. Kolm figuuri on väga sarnased ning neid esitletakse ühetaoliselt Eesti hävitajatena. 2) Pilt sisaldab ka sümboolseid protsesse. Mustad kapuutsiga keebid sümboliseerivad vikatimehi ja surma. Vikatimehe motiiv viitab Eesti ja eestlaste

füüsilisele hävitamisele. President Kaljulaidi juures olev vikat kujutab teda grupi liidrina, kuid vikat on töövahendina üle kantav ka tema kaasosalistele. Kuna loosung on esitatud migratsioonipoliitika vastases kontekstis, võib vikat sümboliseerida ka valitsuse migratsioonipoliitikat.

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil kujutatud figuurid vaatavad lugejale otsa, rõhutades nende kõrgemat sotsiaalset positsiooni. Samuti mõjuvad nad selliselt kujutades ähvardavama ja dominantsemana. Jüri ratas vaatab küll pildil kõrvale, kuid selle põhjuseks võib olla loosungi valmistaja suutmatuse monteerida timuka žabloonile otse vaatavat ning sealjuures realistlikult mõjuvat kujutist – timukas kaldub vaataja suhtes õrnalt küljele ning näoks on monteeritud kujutis, millel ka Jüri Ratas vaatab küljele. 2) Figuurid on kujutatud keskplaanis, võimaldades tuvastada näo järgi nende isikud ning samaaegselt esitleda neid ka perspektiivilt vaadates vikatimeestena (suures plaanis ei oleks must keep nii silmapaistev).

Kompositsioon: loosungil võib täheldada vertikaalset polariseeritust. Ülal on jumalike figuuridena kolm vikatimeest ning all on tekst “Eesti hävitajad”. Ülemine pool väljendab vaataja suhtes autoriteetset ja üleolevat jõudu (riigi juhtpoliitikuid) ning all on realistlik kirjeldus/kommentaar, mis esitleb neid eestlaste tapjatena. Kolm vikatimeest ei ole kujutatud eraldiseisvate figuuridena. President Kaljulaidi käes olev vikat kui eestlaste tapmise vahend kuulub mõtteliselt ka Ossinovskile ja Ratasele. Vikatimehed on silmapaistvad, sest on (teksti kõrval) pildi ainsad kujutised. Tumedad figuurid on tumedal taustal, kuid selgelt on tuvastatavad kolm isikut, kelle näod on heledates toonides.

Teksti analüüs: “Eesti hävitajad”. 1) Sõnavara peegeldab ideoloogilist kuuluvust. Sõnumi edastaja lähtub rahvuslikust positsioonist ning juhib tähelepanu rahvusluse vaenlastele, kellena pildil on esitatud kolm juhtivat poliitikut. 2) Tekstis kasutatakse väitlauset, milles konstanteeritakse fakti – Eesti riigijuhid hävitavad riiki. 3) Tekst võtab eelduseks, et Eestit on võimalik hävitada ning on olemas inimesed, kes on võimelised seda tegema, ja vahend, millega seda on võimalik teha. Täielikku hävitamist ja surma rõhutavad pildi üleni mustad ja väga tumedad toonid. President Kaljulaidi käes olev vikat annab Kaljulaidile, Rattasele ja Ossinovskile uue tähenduse – Eestile surma toojad. Samuti on eelduseks (laiemas kontekstis), et Eestit hävitab immigratsioonipoliitika. Arvestades pildil kujutatud isikute poliitilist positsiooni, süüdistatakse neid riigi reetmises.

Intertekstuaalsus: loosungil ei esine intertekstuaalsust – magistritöö autorile teadaolevalt ei pärine fraas mõnest tuntud kontekstist. Tekst annab hinnangu Eesti valitsuse migratsioonipoliitikale.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Tekst ütleb “Eesti hävitajad” ning pilt toob nende hävitajatena välja vikatimehe kostüümis president Kersti Kaljuladi, peaminister Jüri Ratase ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esimehe Jevgeni Ossinovski. Pildil on presidendi (kui liidri) käes hävitamise tööriistana ka vikat.

Sotsiaalne analüüs: loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas ühte narratiivi: **1) eliidivastane narratiiv** – selle narratiivi järgi tunneb paremäärmuslus end kollektiivselt tagakiusatuna ja avaliku võimu poolt rõhutuna. Loosungil on kujutatud Eesti poliitilist juhtkonda: presidenti, peaministrit ja ühe valitsuserakonna esimeest – timukatest Eesti rahva hävitajatena. Immigratsioonipoliitika ohustab Eesti rahvast ning poliitiline juhtkond tegutseb ühiselt selle eesmärgi saavutamiseks. Eesti hävitajate liidrina nähakse president Kersti Kaljulaidi.

Jamming: loosungil kasutatakse *jamming`u* tehnikat poliitiliste liidrite kritiseerimiseks. Surma ja hävingut (vikatimeest) sümboliseerivate figuuride külge on monteeritud tuntud poliitikute näod, mis loovad ettekujutuse nendest liidritest kui vikatimeestest. *Political jamming* seisneb poliitiliste juhtide sümboolika (antud juhul nende endi kujutiste) kasutamises hirmutava konteksti loomiseks, mis edastab ideoloogilist sõnumit – Eesti riigi poliitilise juhtkonna seisukohad hävitavad Eestit selle asemel, et seda elus hoida ja seda elu ka parandada. Vikatimeeste figuurid ja neile lisatud poliitikute näod moodustavad ähvardavad kujutised, mis annavad edasi sõnumi sisu.

9) Loosung 9. (Õhtuleht, 2018)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad: pildil on kujutatud kivi kõrvale maasse löödud / kivi najale asetatud mõök ja tekst „On ennegi võitlusi võidetud“. Samuti on pildil Eesti sümboolika – mõõgal istuv suitsupääsuke, rukkililled ning EKRE logoga Eesti lipp. **2)** narratiivsed protsessid: pilt ei väljenda tegevust ega reaktsiooni (ei saa tõmmata vektoreid).

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab sümboolseid protsesse. Mõök sümboliseerib jõulist tahet ja võitlusvaimu. Võitlusvahendina seostub mõök keskajaga, seega loob pilt võrdluse kauge ajalooaga. Eestit sümboliseerivad Eesti lipp, rahvuslill rukkilill ning rahvuslind suitsupääsuke. Kivi ja sellele toetuv mõök on seostatavad ka Excaliburi ja Kuningas Arthuri motiiviga (mis küll pildi kontekstiga otseselt ei ühildu). Arthuri mõök tõmmati (ühe versiooni kohaselt) välja graniitkivist, kuid loosungil on kujutatud paekivi ning mõök ei ole kivi sees vaid sellele toetuv. Samuti on pildil kujutatud mõõga käepide pikk ning mõeldud kahe käega hoidmiseks, mis ei vasta eestlaste kasutatud relvastusele (võib arvata, et mõõka on kujutatud abstraktsena ega pole tähelepanu pööratud relva ajalooliselt täpsele disainile).

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pilt ei väljenda otseselt nõudmist ega pakkumist, sest puuduvad karakterid. Mõõka ümbritseb Eesti sümboolika, mis viitab, et eestlased on valmis võitluseks. Pildi keskseks figuuriks on mõök, mis esitleb eestlasi sõjameestena ning sellele lisanduvad sümbolistlikud detailid, mis seovad sõjamehe motiivi eestlusega. **2)** Pilt on kujutatud üldplaanis, väljendades impersonaalselt eestlaste võitlusvalmidust.

Kompositsioon: Pilt ei ole horisontaalselt ega vertikaalselt polariseeritud. Puuduvad karakterid ning pildi keskele on paigutatud teineteist täiendavad sümbolid. Pilt on tehtud väga silmapaistvaks ereda kollase värviga, mis katab suurt osa loosungist. Samuti tõmbab tähelepanu pildi keskel olev suur mõök. Silmapaistvad on ka detailid – kontrastselt eristuvad kollasel taustal sinised rukkililled ja Eesti lipp.

Teksti analüüs: “On ennegi võitlusi võidetud”. Eelduste pinnalt nähtub, et Eesti ajaloos on olnud võitlusi, et on olnud tähtsad võidud ning “ennegi” käivitatav eeldust, et ka praegu on lahing kas tulemas või juba käimas. “Võidetud” käivitatav eeldust, et eestlased on võimelised ka seekord võitma. Mõök sümboliseerib eestlaste suurt jõudu ja vaprust. Motivatsiooni võitlemiseks ja võitmiseks annab pildi ere kollane taust ja ilusad Eesti sümbolid. **1)** Sõnavara peegeldab ideoloogilist kuuluvust, kandes endas patriootilis-rahvuslikku sõnumit. Märginine on sõna “võitlus” (mitte lahing või sõda), mis seostub ennekõike muistse vabadusvõitlusega. Sõnava abil

luuakse rahvusromantiline side muinaseesti ja kaasaja vahel. **2)** Tekstis kasutatakse väitlauset, milles konstanteeritakse fakti. **3)** Tekst võtab eelduseks, et eestlased on varem võitlusi võitnud (esitatakse faktina), kuid ajaloo teame, et neid võite ei ole väga olnud. Ja kui ongi, siis on need võidud lühiajalised ning pigem ei süsti entusiasmi, mida on üritatud sisendada loosungi tekstiga. Loosungile kantud tekst ja pilt (mõõk) viitavad muistsele vabadusvõitlusele, mis lõppes eestlaste alistamise ja ristiusustamisega.

Intertekstuaalsus: Loosungil ei esine intertekstuaalsust – magistritöö autorile teadaolevalt ei pärine fraas mõnest tuntud kontekstist.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Tekst ütleb “On ennegi võitlusi võidetud” ning pildil on kujutatud mõõka, mis sümboliseerib võitlust. Eesti sümboolika annab mõista, et võitlusi on võitnud eestlased. Sümboolika on ka mõneti vastutululine, sest pildil ei ole kujutatud mõõga kandjat. Maasse löödud mõõka võib tõlgendada ka selliselt, et mõõga kandja on lahingus langenud.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kahte narratiivi: **1) Kollaps** – loosungil väljendatakse valmidust astuda immigrantide vastu võitlusesse. Selline sõnum ühtib „rassisõja“ ja/või kodusõja motiivile. Kuigi loosungi sõnum on edastatud küllaltki leebelt (patriootlikult), on selle sisuks väljendada valmisolekut etniliseks või kultuuriliseks võimuvõitluseks. **2) ajalooline revisionism** – loosungi sõnumit võib käsitleda ka ajaloo moonutamisenä. Tekst viitab, justkui Eesti ajalugu soosiks võitlusi ja sõjapidamist. Ajaloost aga teame, et eestlased on olnud enamasti kaotaja pooleks. Sõna „võitlusi“ ja mõõga kujutis seostuvad muistse vabadusvõitlusega, mis lõppes eestlastele kaotusega. Samas on ei saa sellist ajaloo moonutamist pidada radikaalseks, sest võitude suurendamine ning kaotuste pisendamine on patriotismi tekitamise/suurendamise juures loomulik tegevus.

Jamming: loosungil ei ole kasutatud *jamming`u* tehnikat. Pildile pole kujutatud rünnaku objekti ega viidatud vastase sümboolikale.

10) Loosung 10. (Postimees, 2018)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad – pildil on kujutatud Eesti Vabariigi president Kersti Kaljulaid, tema süles (lapsena kujutatud) mustanahaline immigrant, pilveveerel tegevust jälgivad Angela Merkel ja Emmanuel Macron ning tekst „Uhke Euroopa tütar“. 2) narratiivsed protsessid – pilt väljendab reaktsioonipõhist protsessi, sest Merkeli ja Macroni pilkudest saab tõmmata vektori immigrantide süles hoidva president Kaljulaidi suunas. Merkeli ja Macroni pilgust võib välja lugeda heakskiitu. Ka Kaljulaidi pilgust võib välja lugeda õnnelikku rahulolu.

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab analüütilist protsessi – aluseks on president Kaljulaid ning omastavateks tunnusteks tema süles olev immigrant ja teda pilveveerelt jälgivad Merkel ja Macron. President Kaljulaid on seega kujutatud kui ELi marionett, kes poputab ELi liidrite soosingu saavutamiseks immigrantide. 2) Pilt sisaldab ka sümboliseid protsesse. Merkel ja Macron sümboliseerivad ELi. President Kaljulaidi pea kohal olev kuldsete tähtedega aupaiste koosneb Euroopa lipult pärinevatest tähtedest ning viitab presidendi allumisele ELile või soovile pälvida ELi heakskiit. President Kaljulaidi süles olev immigrant on kujutatud sülelapsena, kuid nägu kuulub täiskasvanud mehele. Selliselt on sümboliseeritud, et migratsioonileppega saabuvad abivajajad ei ole lapsed, vaid täies elujõus mehed. Loosungi kontekstis on migrant ELi ja Eesti riigi kaitse all ning tema kujutamine president Kaljulaidi rinnalapsena näitab, et „rahva ema“ on põliselanike asemel valinud mustanahalise migrandi. Samas on president Kaljulaid kujutatud seksuaalse objektina, kuna kleit on üsna suure dekolteega. Eesti presidenti on kujutatud ebaprofessionaalsena (kuna Merkel ja Macron on kujutatud nõo *dress-code* is), ELile alluvana ning ka tema süles oleva täiskasvanud immigrantide (potentsiaalse) seksuaalse ohvrina.

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil kujutatud figuurid (president Kaljulaid, Merkel ja Macron) esinevad passiivses rollis, olles informatsiooni pakkujateks. President Kaljulaid vaatab „hardalt“ kaugusesse, mis väljendab tema naiivsust ELi marionetina. Merkel ja Macron vaatavad „vanemlikult“ ülalt alla, väljendades rahulolu president Kaljulaidi tegevuse/otsuste suhtes. President Kaljulaidi süles olev laps vaatab lugejale otsa, mis väljendab nõudmist. Lugejale otsa vaatav migrant on hõivanud lugeja positsiooni ja justkui irvitab tema üle. **2)** Pildil on tegelased kujutatud keskplaanis (peast vööni), mis vastab sotsiaalsetele suhetele. Analüüsitava loosungi kontekstis süvendab keskplaan muljet realistlikust olukorra kirjeldusest.

Kompositsioon: Kompositsiooniliselt on pildil kaks figuuri – koos on käsitletavat president Kaljulaid koos migrantiga täiskasvanud lapsega ning ühiselt funktsioneerivad ka Merkel ja Macron. President Kaljulaid asetseb pildil paremal, sümboliseerides uut. Pildi kontekstist on esitatud uus reaalsus, mille järgi on president saanud migrantide „emaks“. Merkel ja Macron on asetatud pildi ülemisse ossa, mis kompositsiooniliselt sümboliseerib jumalikku positsiooni. Lisaks on nad asetatud pilvele, mis viitab otseselt jumalikule positsioonile. Pildi kõige silmapaistvam figuur on suurelt esiplaanil olev president Kaljulaid, keda on tähelepanu püüdmiseks kujutatud avarama dekolteega, kui vaataja on tavaliselt harjunud presidenti nägema. Samuti juhib temale tähelepanu ka pea kohal olev kuldsetest tähtedest moodustuv aupaiste.

Teksti analüüs: „Uhke Euroopa tütar“. **1)** Sõnavara peegeldab ideoloogilist kuuluvust. President Kaljulaidi nimetamine „Euroopa tütreks“ vähendab tema autoriteeti Eesti presidendina ning viitab sellele, et Eesti president ei langeta otsuseid mitte Eesti rahva heaolust, vaid ELi soovidest lähtuvalt. Sõna „uhke“ viitab presidendi pugejalikule hoiakule, mille eesmärgiks on ELi soosingu pälvimine. **2)** Tegemist on väitlausega, mis esitab justkui objektiivselt olukorra kirjelduse. **3)** Tekst on esitatud ironiliselt – „Uhke Euroopa tütar“ kõlab positiivse iseloomustusega, kuid loosungi kontekstis on mõeldud õõnestama presidendi autoriteeti, kujutades teda Euroopa juhtivate poliitikute marionetina. Fraaso „Uhke Euroopa tütar“ võib lugeda kaheti – nii „uhke Euroopa“ kui ka „uhke tütar“. „Uhke Euroopa“ väljendub Merkeli ja Macroni rahulolevas hoiakus ning „uhke tütar“ väljendub president Kaljulaidi rahulolevas hoiakus. President Kaljulaidi konstrueeritakse Euroopa tütreks, mis eeldab, et Macron ja Merkel on Euroopa vanemad. Eeldus on, et lihtsalt olla Euroopa tütar on ebapiisav, peab olema / soovitatav on olla „uhke“ Euroopa tütar, mida siis tavapäraselt Eesti (ja Eestit sümboliseeriv

Kaljulaid) ei ole. „Uhke“ staatust võib teenida vaid jumalana kujutatud vanemate käskude täitmise teel, mitte Eesti oma valitud teel.

Intertekstuaalsus: Loosungile kantud sõnum on mõtteline vastulause Eesti Vabariigi presidendi Kersti Kaljulaidi kõnele ÜRO Peaassambleel 26. septembril 2018. aastal. Uued uudised (2018) tõid välja, et kuigi Marrakechi rändelepe on mittekohustuslik, on president Kaljulaid lubanud kohustust täita. Reformierakonna fraktsiooni esimees Jürgen Ligi väitis, et Eesti kirjutab parlamentaarse diskussioonita alla ÜRO uuele migratsioonileppele, mida sõidab parlamendi volitusega allkirjastama president Kaljulaid (ERR, 2018a). Loosungil on kujutatud president Kaljulaidi marionetina, kes teeb ELi käsul Eestile kahjulikke otsuseid.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Tekst ütleb irooniliselt „Uhke Euroopa tütar“ ning pilt kujutab Euroopana Merkelit ja Macroni, kes vaatavad ülalt (lapsevanematena), kuidas (tütar) Kersti Kaljulaid immigrat hõlmitab. Kogu pildi tonaalsus on mõeldud rõhutama president Kaljulaidi soovi olla Euroopale meele järele hoolimata Eesti huvidest.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kahte narratiivi: **1) demograafiline oht** – loosungil kujutatakse immigrante võtmas põliselanike positsioonid. Demograafilise ohu narratiiviga seostub „valgete genotsiid“ ja ohvri hoiak, mille järgi riikide valitsused eelistavad valgete enamusega populatsioonile etnilisi vähemusi. Loosungi sõnumi tuumaks on hoiatada Eesti riikliku poliitika, mis on põliselanike asemel oma kaitse alla võtnud immigrandid. **2) Eliidivastased narratiivid** – loosung ennustab migrantidega seotud kriisi, mille eest kannab vastutust president Kaljulaid, kes eelistab eesti lastele abivajaks (lasteks) kehastunud täiskasvanud immigrante. Samuti on loosungil tugevalt esindatud „võimu kaotamise“ motiiv, sest president Kaljulaid tegutseb ELi (Merkeli ja Macroni) soosingu pälvimise eesmärgil, arvestamata kohaliku tsiviilelanikkonna huve.

Jamming: Loosungil on kasutatud *jamming`u* tehnikat president Kersti Kaljulaidi naeruvääristamiseks. Presidendi kujutamiseks on valitud temast pilt, millel ta mõjub naiivselt ning autoriteedi õõnestamiseks on teda kujutatud avara dekoltee ja paljaste õlgadega, rõhutades tema kui naise ja ema, mitte kui presidendi rolli. Konteksti võimendavad Merkeli ja Macroni kujutised pilveveerel ning presidendi pea kohal olev ELi sümbollikast moodustunud aupaiste, mis viitab temale, kui Euroopa marionetile. Tegemist on ilmeka *Political jamming`u* näitega, sest presidendi naeruvääristamiseks on kasutatud tema vastu ebafooteenilist fotot ning seda, et ta

on naine. Autoriteedi õõnestamine täiendab laiemat konteksti, milles presidenti süüdistatakse ELile allumises ja rahva reetmises.

11) Loosung 11. (Postimees, 2018)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad: pildil on kujutatud taluhoovi (rehetaret ja kaevu) ning vett tassivat blondi tütarlast. Aia taga jälgivad tütarlast kolm mustabahalist last. Pildil on kiri „Reserve last Estonians“ ja Eesti lipp. 2) narratiivsed protsessid: pilt väljendab tegevusportsessi, sest tütarlaps veab vett. Mustanahalised lapsed väljendavad tegevus- ja reaktsioonipõhist protsessi. Üks lastest näitab tütarlapsele näpuga (saab tõmmata vektori) ning teised kaks avaldavad imestust (saab vektorid tõmmata nende pilkude vahele), jälgides justkui loomaaias põliselanikku.

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab analüütilist protsessi – aluseks on eestlaste reservaat (rehetare ja taluhoov) ning omastavetks tunnusteks on eestlast sümbooliseeriv tütarlaps ning „muuseumiküllastajatest“ mustanahalised lapsed. 2) Pilt sisaldab ka sümboolseid protsesse. Rehetalu sümbooliseerib Eestit, blond tütarlaps eestlast ning mustanahalised lapsed „uuseestlasi“.

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil kujutatud tegelased väljendavad vaataja suhtes pakkumist (olles informatsiooni pakkujad). Kurnatud ilmega blond tüdruk väljendab justkui „orjastatud“ põliselanikku. Mustanahaliste laste reaktsioon ja ilmed väljendavad uudishimu millegi suhtes, mida nad pole varem näinud – valget põliselanikku. Pildi kontekstis on migrandid Eesti hõivanud ning nüüd nähakse esimest korda (Eestis) valget inimest. Ilmselt ei ole juhuslik, et eestlane teeb tööd ning migrandid vaatavad näpuga näidates pealt. Oluline on ka see, et mustanahalisi lapsi on kolm, mis viitab, et tegemist ei ole juhuslike turistidega, vaid uue põlvkonna eestlastega.

Kompositsioon: Kujutised on vertikaalselt polariseeritud – ülal ideaalne ja all reaalne. Ideaalsena on kujutatud Eesti rehetalu ning blondi tütarlast. Pildi alumisel poolel on reaalna kujutatud immigrantide lapsed, mis viitab, et mustanahalised on Eestis juba mitmendat põlve. Lapsed jälgivad reservaadis põliselanikku nagu looma loomaaias. Pilt on kompositsiooniliselt ironiline, sest ülal on esitatud küll ideaalne, kuid lisades sellele reaalselt sümboliseeriva alumise osa, näeme, et ideaalne on nõ vangistatud. Ülemine osa on kujutatud ideaalsena, kuid konteksti asetatuna on ta osa ebameeldivast reaalsusest.

Teksti analüüs: “*Reserve last Estonians*”. 1) Loosungi tekstis on kasutatud kummalist inglise keele grammatikat. Õigem oleks “*Reservoir – last Estonians*” või “*Last Estonian reserve*”. Sõmuni sisu võiks seega tõlkida, kui “Viimaste eestlaste reservaat”. Tekst on loosungil esitatud reservaadi/muuseumi eksponaati tutvustava stendina. “*Reserve last Estonians*” on muuseumis eestlast tutvustav tekst. “*Last*” ehk “viimased” käivitab eeldust, et enam eestlasi ei ole ning kõik viimased on siinsamas reservaadis, mis peaks omakorda meelitama rohkem vaatajaid sinna nõ “loomaaeda”. Reservaat tekitab seost põlisameeriklastega, keda kolonistid panid reservaatidesse. Varjatud eeldus on seega, et immigrandid on kolonistid, kes hävitavad põlisrahvaid. 2) Tekstis kasutatakse väitlauset (reservaadi stendi tekstina), andes eestlaste majapidamisele pealkirja. 3) Tekst käivitab eeldust, et eestlasi on alles vähe (viimased) ning nad on omal maal selgeks vähemuseks saanud. “Reserve” viitab, et eestlasi ei ole mitte ainult vähe, vaid nad on koondatud ka väikesele maaalale. Loosungi kontekstis on eestlased igasuguse võimu omal maal kaotanud. Nende eestlaste all peetakse silmas valget inimest ning uue põlvkonna mustanahalisi inimesi ei käsitleta eestlastena.

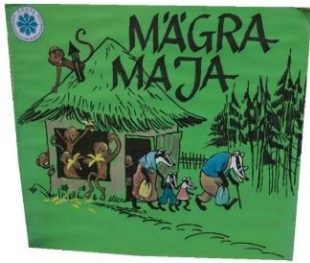
Intertekstuaalsus: loosungil esineb intertekstuaalsus. Otseselt ei tsiteerita ega vastata kellegi sõnavõtule, kuid kasutatakse laenatud konteksti. „*Reserve*“ või „reservaadi“ viitab ennekõike indiaanlaste reservaatidele Ameerika Ühendriikides, kus maa põliselanikud on välja tõrjutud ning nende kontrolli alla on jäetud kindlad maaalad. Loosungil luuakse mõtteline paralleel eestlaste ja indiaanlaste vahel.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Pildil on kujutatud Eesti rehetalu ja eestlast vaatamisväärsusena. Tekst on esitletud tarastatud ala sildina, mis ütleb, et tegemist on viimaste eestlaste reservaadiga. Sildile kantud tekst pealkirjastab eestlaste viimase pelgupaiga kodumaal ning selgitab üldisemalt pildi konteksti.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kahte narratiivi: **1) demograafiline oht** – loosungil on kujutatud tuleviku väljavaadet, milles põliselanikud on ühiskonnast välja tõrjutud, koondudes reservaat. Immigratsiooni tulemusena on eestlased omal maal vähemuseks, mis viitab „valge genotsiidi“ motiivile. Loosungi kontekstis on kujutatud Eesti tulevikku, sest kolm mustanahalist last viitavad järgmisele põlvele. Selliselt on antud tuleviku vaade, millised on migratsioonipoliitika hävitavad tagajärjed (valgele) eestlasele.

Jamming: Loosungil ei ole kasutatud *jamming`u* tehnikat. Probleemina nähakse mustanahalisi lapsi (kes viitavad immigrantide mitmendale põlvele), kuid nende abstraktseid kujutisi ei ole esitatud otseselt vaenulikus kontekstis. Pildil puudub otsene vaenlase kujutis ning pole kasutatud sümbolikat.

12) Loosung 12. (Delfi, 2018b)

Narratiivsed representatsioonid: **1)** osalejad: pildil on kujutatud mägra perekonda ja ahve. Pildi keskseks objektiks on elumaja ning tekst „Mägra maja“. Pildi ülaservas on EKRE logo ning paremal on kujutatud metsatukk, mis viitab, et tegevuspaigaks on mets. **2)** narratiivsed protsessid – pilt väljendab tegevusprotsessi, sest mägrad on liikumises (lahkuvad majast). Ahvid on kujutatud nii tegevus- kui reaktsioonipõhises protsessis. Tegevus väljendub maja hõivamises (ahvid toas, maja taga ja katusel) ja banaanide söömisel ning reaktsiooniks on naerul näod, mis saadavad mäkrade lahkumist.

Kontseptuaalsed representatsioonid: **1)** Pilt sisaldab analüütilist protsessi – aluseks maja („mägra maja“), mille omastavateks tunnusteks mägrad ja ahvid. Kuna loosungi ideoloogiline taust välistab mäkrade ja ahvide omavahelise läbisaamise/kooseksisteerimise, siis tuleb loosungi kontekstis valida, kas mägrad või ahvid. **2)** Pilt sisaldab ka sümboliseid protsesse. Mägrad sümboliseerivad eestlasi, kes on sunnitud migrantide (ahvide) saabudes oma kodust lahkuma. Samuti on musta-valge vöödilistel mäkradel sinised riideesemed (va ühel), mis moodustab

sinimustvalge värvikombinatsiooni. Karakterite kujutamises on ka viide traditsioonilisele peremudelile, sest mäkrade peres on selgelt eristatavad ema, isa, poeg ja tütar, kuid ahvid on kujutatud karjana, eristamata vanemaid ja lapsi. Samuti viitab ahvide paigutus pildil, et nad ei ole mitte majja kolinud, vaid selle hõivanud. Ahvid ei käitu heaperemehelikult, kõõluvad aknal ja katusel ning viskavad õuele banaanikoori. Ahve on kujutatud ebakultuursete loomadena, samas kui mägrad mõjuvad tasakaaluka ja sümpaatse inimeste perena. Pildil on kujutatud ka metsatukk ning saab järeldada, et mäkrade kodu on metsas. Selliselt jääb muljet, et migrantid ei ole hõivanud mitte ainult Eesti linnasid, vaid tõrjuvad eestlased välja juba ka maalt (ja metsast).

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pildil kujutatud tegelased pakuvad informatsiooni. Mägrad sümboliseerivad eestlasi ning nad on kujutatud rahumeelse perekonnana. Ahvid on kujutatud maja hõivanud karjana ning neid esitletakse ebakultuursena (kõõluvad aknal ja üks on roninud katusele). 2) Tegelased on kujutatud üldplaanis, näidates neid abstraktsete kategooriatena – põliselanikud vastanduvad immigrantidele. Pilt illustreerib ühiskondlikke protsesse.

Kompositsioon: Pilt ei ole horisontaalselt ega vertikaalselt polariseeritud. Maja asub (üldjoontes) pildi keskel ning puudub karakterite selge vasak-parem ja ülal-all eristus. Võib väita, et pilt väljendab uut reaalsust, milles vasakule jäävad majaperemeestest ahvid (immigrantid) ning paremale kodunt lahkuvad mägrad (eestlased) – väljendades antud-uus eristust, kuid kompositsiooniliselt ei ole see selgelt eristatud. Mägrad lahkuvad „uude“ tundmatusse, olles oma kodust välja tõrjutud. Loosung on pilkupüüdev, sest tegevus ja karakterid on detailselt välja joonistatud. Mägraperele tõmbab tähelepanu sinine värv ning ahvidele on kätte pandud kollased banaanid. Loosungi taust on pilkupüüdvalt roheline ning kontrastina paistab teravalt esile ka pildi ülaservas paiknev EKRE logo.

Teksti analüüs: „Mägra maja”. 1) Sõnavara on ideoloogiliselt laetud, omades tugevat kultuurilist tausta, millel on migratsioonivastane sõnum (sellest täpsemalt intertekstuaalsuse analüüsis). 2) Tekstis kasutatakse väitlauset, milles konstanteeritakse fakti. 3) Tekst sisaldab ironiat, mida vaatleme samuti lähemalt intertekstuaalsuse analüüsimisel.

Intertekstuaalsus: Loosungi tekstis on kasutatud intertekstuaalsust. „Mägra maja“ on Helvi Jürissoni luuletus, mis ilmus ajakirja Pioneer 1970. aasta oktoobri numbris ning mille illustreeris Asta Vender, kujutades mäkra Eesti rahvariете moodi riietes ja kährikuid sinelilaadsetes riietes

(Ellermaa, 2016). Luuletus oli vihje massimigratsioonile Nõukogude Liidu aladelt Eestisse. Loosungi kontekstis võrdsustatakse Euroopa migrandid okupatsiooni tingimustes siia saabunud Nõukogude Liidu inimestega. Sellest johtuvalt võrdsustatakse ka ELi kuulumine Nõukogude Liidu okupatsiooniga. Luuletus „Mägra maja“ ning seal sisalduv alltekst saavutas Nõukogude ajal populaarsuse ning on migratsioonivastase sümbolina vanema generatsiooni jaoks laialdaselt tuntud.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. „Mägra maja“ kui luuletus on kirjutatud okupatsiooni kontekstis ning sümboliseerib immigrandide soovimatut sissetungi Eestisse. Loosungil on venelasi sümboliseerivad sinelites kährikud asendatud ahvidega, kes sümboliseerivad mustanahalisi migrante.

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas kahte narratiivi: **1) vähemuste vastane narratiiv** – loosungil sümboliseerivad immigrante maja hõivanud ahvid, kes on roninud aknale ja maja katusele ning viskavad banaani koori õuele. Ahve on kujutatud ebakultuursetena, mis immigrandide konteksti üle kantuna viitab ka ebaintelligentsusele ja kriminogeensele käitumisele. Loosungi kontekstis ohustavad immigrandid põliselanikke. **2) demograafiline oht** – loosungil tõrjuvad immigrandid põliselanikud kodust välja, mis viitab nõ „valgete genotsiidile“. Immigratsiooni tulemusena saavad põliselanikud omal maal vähemuseks. Loosungi kontekst on kujutatud metsas, mis laiemalt sümboliseerib maainimest. Sellist ei ole eestlane välja tõrjutud mitte ainult multikultuursest linnast, vaid eestlane on sunnitud lahkuma juba metsast/maalt.

Jamming: Loosungil on kasutatud *jamming*’u tehnikat, asetades Nõukogude Liidu aegne tuntud allegooriline protesti luuletus tänapäevasesse konteksti. Immigratsioonipoliitika kriitika sümbolina tuntud „Mägra maja“ on kasutatud samatähenduslikult, kuid kährikud on asendatud ahvidega – protesti sihtmärgina on vene immigrandid asendatud mustanahaliste immigrandidega. Lähis-Ida ja Aafrika inimeste kujutamine ahvidena on arusaadav ja solvav allegooria, mis on ka sõnumi eesmärk. Loosungil on oskuslikult kasutatud kultuurilist tausta poliitilise sõnumi edastamiseks. Luuletusel oli esialgsel kujul tugev okupatsioonipoliitika vastane alltekst, mis toetas Eesti riigi ja eestlaste huve. „Mägra maja“ motiivide esitamine uues vormis on ilmekaks *political jamming*’u näiteks, sest loosungil on tuntud kontekst kaaperdatud ning esitatud tänapäevase immigratsioonipoliitika kriitikana (mis ei kajasta luuletuse autori taotlusi).

13) Loosung 13. (Delfi, 2018b)

Narratiivsed representatsioonid: 1) osalejad: pildil on kujutatud Tallinna siluetti, milles vanalinna ja kirikutornid on asendatud kolme mošee ja minarettidega. Keskmise mošee kohal on islamit sümboliseeriv poolkuu, mida võib grammatiliselt tõlgendada ka küsimärgina. Pildi alumises osas on EKRE logo ning pildi peatsis tekst „Kas uus Tallinn“. 2) narratiivsed protsessid – pilt ei väljenda tegevust ega reaktsiooni (ei saa tõmmata vektoreid).

Kontseptuaalsed representatsioonid: 1) Pilt sisaldab pakkumist. On antud informatsioon, milline on migratsiooni mõju Eestile – täielik islamiseerumine. Loosungi kontekstis on migratsiooni tulemusena islami kultuur täielikult Tallinna/riigi üle võtnud. Kui muidu paistavad Tallinna siluetil silma kirikutornid, siis loosungil ei ole neile ainult lisandunud mošeed ja minaretid, vaid islamile omased arhitektuurilised figuurid on linnapildi täielikult hõivanud (ei ole enam ühtegi kirikutorni).

Representatsioon ja vastastikmõju: 1) Pilt ei väljenda otseselt nõudmist ega pakkumist, sest puuduvad karakterid. Pildil on kujutatud Tallinna islamiseerumist, kuid pole viidatud, millise muutuse (peale arhitektuurilise) peaks see kaasa tooma. 2) Pilt on kujutatud üldplaanis, väljendades abstraktselt islamiseerumise protsessi.

Kompositsioon: Pilt on vertikaalselt polariseeritud. Tallinna siluett on peegelpildis ka veepinnal (küll moonutamata kujul). Kui linna silueti kohal on islamit sümboliseeriv poolkuu, siis peegelpildis on poolkuu asendatud EKRE logoga. Selliselt sümboliseerib EKRE logo veevirvenduses ainsat jõudu, mis islamiseerumist takistab. Samuti on pilt asetatav mõtteliselt peegelpilti horisontaalselt – keskmise mošee mõlemale poolele jäävad 3-4 (erineva kõrgusega) minaretti, mošee ning uuesti minaretid. Loosung on tehtud silmapaistvaks türkiissinise värviga, mis katab enamikku pildi pinnast. Esile tõuseb linna siluett, mis on kujutatud taustast eristuva

musta värviga ja suurelt. Samuti on loosungil silmatorkavad islamit sümboliseeriv poolkuu ja EKRE logo, mis mõlemad kujutatud valge värviga.

Teksti analüüs: “Kas uus Tallinn?” käivitab eeldust, et uus Tallinn on võimalik ning üheks alternatiiviks on kujutatud pilt, mis käivitab väärtuseeldust, et sellist uut Tallinna keegi ei taha. Küsimärk käivitab eeldust, et sellist uut Tallinna veel ei ole ning selle takistamiseks on veel võimalik tegutseda. Kuna ainus Eestiga seostatav asi pildil on EKRE logo, siis nähtub eeldus, et sellel suunal tegutseb EKRE. **1)** Sõnavara eraldiseisvana ei peegelda ideoloogilist kuuluvust. Ideoloogiline sõnum kujuneb koosmõjus illustratsiooniga. **2)** Tekstis kasutatakse küsilause. Lause ja pildi konteksti arvestades ei saa väita, et sõnum oleks edastatud võimupositsioonilt. Loosung väljendab muret, mida vaatajaga jagatakse. **3)** Teksti ja pildi üldist konteksti arvestades saab näha eeldusena seda, et islam ja islami arhitektuur ei ole osaks Tallinnast, ega laiemalt osaks Eestist. See vastab ka osaliselt tõe, sest Tallinna sümboliteks ei tunda islamile omaseid figuure. Loosungil on islami mõjusid esitatud tugeva liialdusega ning oluline ei ole mitte ainult mošeede tekkimine, vaid ka kirikute kadumine.

Intertekstuaalsus: Loosungil esitatud tekst „Kas uus Tallinn“ ja islamiseerumise ohu kontekst on mõtteliseks jätkuks EKRE mošee vastastele avaldustele. 2016. aastal teatas Türgi välisminister, et Eesti võimude nõusolekul on Türgi valmis rajama Eestisse mošeed (ERR, 2016). Sellisele pakkumisele esitas valjuhäälselt vastupanu EKRE, esitledes mošeesid hämara rahastusega radikaliseerumiskeskusteks (Helme, 2016). Loosung kannab edasi EKRE islamivaenulikkust, nähes Tallinnasse/Eestisse rajatavates mošeedes ohtu.

Tekst ja pilt on interdiskursiivses suhtes. Tekst küsib “Kas uus Tallinn?” ning pilt illustreerib, et uue Tallinnana nähakse islamiseerunud linna. Tekst ilma pildita ei tooks ohuna välja islamiseerumist. Tekst ja pilt omandavad ainult koosmõjus tähenduse. Silueti kohal olevat poolkuud (mille alla on lisatud täpp), võib näha ka küsmärgina (lause järel “Kas uus Tallinn”).

Sotsiaalne analüüs: Loosung on valmistatud paremäärmusliku diskursuse kontekstis, taastootes ühiskonnas ühte narratiivi: **1) demograafiline oht** – loosungil on kujutatud islamiseerunud Tallinnat, kuid konteksti arvestades võib ähvardava ohu üle kanda tervele Eestile. Loosungi sõnum ühtib demograafilise ohu narratiiviga, mis näeb immigratsiooni tulemusena põliselanikke saamas omal maal vähemuseks. Islami kultuurile omaste sümbolitega on väljendatud „valgete

genotsiidi“ ohtu. Loosungi kontekstis kaasneb mošeede ehitamise lubamise ja migratsioonipoliitikaga massiline islami vohamine, mis varjutab kogu Tallinna/Eesti.

Jamming: Loosungil on kasutatud *jamming`u* tehnikat islamiseerumise eest hoiatava sõnumi edastamiseks. Pildil on Tallinna siluett, kui tuntud sümbol, asendatud islami kultuurile omaste arhitektuuriliste kujunditega. Selliselt on *political jamming`uga* loodud ideoloogiline sõnum, mis hoiatab islamiseerumise protsessi eest, kasutades selleks islamile omaseid sümboleid. Sümboleid on kasutatud hirmutamise, mitte naeruvääristamise eesmärgil ning konteksti arvestades omandavad nad negatiivse tähenduse.

2.3 Uuringutulemuste analüüs

Vastamaks magistritöö uurimisküsimusele nr 1: „Millisel määral on immigratsioonivastastel loosungitel kasutatud sõnumi edastamiseks *political jamming`ut`?*“ analüüsis autor uurimisinstrumentidega (vt lisa 1) kolmeteist loosungit. Kressi ja van Leeuweni kujutiste lugemise grammatika ja Faircloughi tekstipõhine kriitiline diskursusanalüüs tõid välja, milline on loosungitele kantud sümbolite päritolu, tähendus ja ideoloogiline kontekst. Nende andmete põhjal sai teha järeldused, millistel loosungitel on kasutatud *political jamming`ut`* – ehk millistel loosungitel on kasutatud rünnatavat objekti iseloomustavaid tunnuseid (sümboleid) tema enda vastu vaenulikus kontekstis, edastamaks ideoloogilist sõnumit.

Political jamming kommunikatsioonitehnikana on ründav, seepärast ei käsitleta loosungitel *jamming`una* sümboleid, mida kujutatakse positiivses või neutraalses vormis. Enamasti on sellisteks sümboliteks Eestit ja eestlasi sümboliseerivad kujundid, mis esindavad loosungil soovitatavat/kaitsavat väärtust. Oluline on märkida, et loosungitel kasutatud *jamming* on alati poliitiline ehk *political jamming*, sest loosungite eesmärgiks on poliitilise sõnumi edastamine. *Jamming`u* tehnika kasutamine poliitilise sõnumi edastamiseks ongi *political jamming*.

Eelnevale tuginedes on magistritöös moodustatud kaks kategooriat: **1) loosungid, millel on kasutatud *political jamming`ut`;* 2) Loosungid, millel ei ole kasutatud *political jamming`ut`.***

Magistritöös uuriti kolmeteist loosungit ning tuvastati *political jamming`u* kasutamise kümnel juhul. Esmalt vaatleme teist kategooriat ehk „**loosungid, millel ei ole kasutatud *political jamming`ut`***“, mille alla koondusid kolm loosungit – viies, üheksas ja üheteistkümmes.

Viiendal loosungil (vt lk 46) on kujutatud negatiivselt mustanahalisi inimesi ja islamit, kuid puuduvad neile viitavad tuntud sümbolid. Rünnetava objektina on loosungile joonistatud abstraktne mustanahaline mees, kelle rinnal on kiri „islam“. Selliselt puudub *jamming*, sest loosungil moodustuv negatiivne kontekst kasutab loosungi valmistaja enda loodud kujutist.

Samuti puudub *jamming* üheksandal loosungil (vt lk 56), mis väljendab eestlaste võitlusvalmidust, kuid tekst ja pilt ei viita vaenlasele (puuduvad vaenlast sümboliseerivad kujutised).

Üheteistkümnendal loosungil (vt lk 62) on vaenlase kujutis – kolm mustanahalist last, kuid need lapsed on abstraktsed figuurid (nad ei ole kultuuriliselt mustanahalistega soestatavad sümbolid) ning neid ei ole kujutatud vaenulikus kontekstis.

Esimese kategooria „**loosungid, millel on kasutatud *political jamming`ut***“ alla koondusid kümme loosungit. Magistritöö autor eristab kümne loosungi hulgas kolme, millel on kasutatud *political jamming`ut* nõ lihtsakoeliselt. *Political jamming`uga* luuakse naeruväärivast või negatiivne kontekst, mille osaks on rünnetava objekti moonutatud sümbol (strateegiliselt valitud sümbol, mis loob konteksti). Kolmel loosungil on *political jamming`u* kasutatud selliselt, kus satiirilise/negatiivne kontekst on loodud teiste kujutiste abil ning rünnetava objekti sümbol on lisatud kujutistele moonutamata kujul, olles viiteks rünnetavale objektile.

Esmalt vaatleme neid loosungeid, kus rünnetava objekti **sümboleid on kasutatud moonutamata viidetena** objektile. Valimis vastasid sellistele tingimustele **kolmas, neljas ja seitsmes** loosung.

Kolmandal loosungil (vt lk 40) on kujutatud valget Euroopat ähvardavat ohtu (immigratsiooni), mida loosungil sümboliseerib must ämblik. Ämbliku seljale on asetatud ÜRO logo, mis samastab ämbliku kui ähvardava ohu ÜRO rändeleppega. Magistritöö autor on *jamming`ut* tõlgendanud lihtsakoelisena, sest loosungil on selgeks ohu sümboliks ämblik. ÜRO logo ämbliku seljal ei mõju ämbliku loomuliku osana, vaid illustratiivse detailina. Tegemist on *political jamming`uga*, kuid rünnetava objekti sümbol mõjub eraldiseisva viitena, mitte ämbliku kui ohu loomuliku osana.

Neljandal loosungil (vt lk 43) on ähvardav sõnum moodustatud kahe meemi koosmõjus. Tekst viitab immigrantide kriminogeensele käitumisele ning nõuab inimestelt sellel teemal vaikimist.

Pildil on kujutatud näppu suul hoidev naine ning tema käel on ELi lipp, mis viitab, et korralduse andjaks on EL. Magistritöö autor on *jamming`*ut tõlgendanud lihtsakoelisena, sest ELi lipp ei mõju naise, kui vaikumiskäsu andva vaenlase loomuliku osana. ELi lipp on kujutise külge monteeritud, moodustamata harmoonilist tervikut.

Seitsmendal loosungil (vt lk 51) on kasutatud Angela Merkeli (neutraalset) kujutist, asetamaks teda ühte kategooriasse Hitleri, Stalini ja Maoga. Magistritöö autor on *jamming`*u tõlgendanud lihtsakoeliseks, sest pilti Merkelist ei ole moonutatud ning samuti ei ole valitud strateegiliselt kompromiteerivat pilti, kus Merkel mõjuks hirmsa, naeruväärse või ohtlikuna. Loosungil kasutatud Merkeli pildi eesmärk on viidata Merkelile. Negatiivne sõnum tuleneb pildi üldisest kontekstist, võrdluses diktaatoritest massimõrvaritega.

Ülejäänud loosungitel oli *jamming`*ut kasutades moodustatud rünnatavate objektide sümbolitega komplekseid satiirilisi kontekste. Valimis vastasid sellistele tingimustele **esimene, teine, kuues, kaheksas, kümnes, kaheteistkümnes ja kolmeteistkümnes** loosung.

Kahel juhul oli loosungil kasutatud **kompromiteerivat pilti** rünnatavast objektist – objekt on ebaloomulikus või ennast mitte iseloomustavas asendis. Kompromiteerivaks pildiks võib pidada esimesel loosungil (vt lk 35) kasutatud raevukate araablaste kujutist, mille põhjal on ka internetis loodud mitmeid araablasi halvustavaid meeme. Samuti on kompromiteerivaks (*jamming`*u kontekstis) kümnendal loosungil (vt lk 59) kasutatud president Kaljulaidi pilt, millel ta mõjub naiivse ja mõjutatavana. Nii esimesel kui kümnendal loosungil leitavad kujutised kasutavad autentseid pilte (kümnes loosung on küll stilistiliselt töödeldud).

Levinud motiiviks on tuntud poliitikute **näo monteerimine mõne teise kujutise keha külge**, asetamaks teda naeruvääristavasse või hirmutavasse konteksti. Teisel loosungil (vt lk 38) on kujutatud Angela Merkeli näoga naerist, mida külaelanikud maast välja tõmbavad. Kuuendal loosungil (vt lk 49) on president Kaljulaidi nägu asetatud (eeldatavalt) Osama Bin Ladeni keha külge, kujutamaks teda islamiterroristina. Kaheksandal loosungil (vt lk 54) on president Kaljulaid, Jüri ratas ja Jevgeni Ossinovski asetatud musta keebiga figuuride nägudeks, mis kujutab neid surma toovate vikatimeestena. Kümnendal loosungil (vt lk 59) on president Kaljulaidi nägu (eelnevalt välja toodud kompromiteeriv pilt) asetatud paljastatud õlgade ja avara dekolteega keha külge, mis loob temast mulje, kui immigrante imetavast emafiguurist, mitte kui

riigijuhist. Kõikil eelpool nimetatud loosungite *jamming`us* on rünnatava objekti nägu ühildatud teise kujutisega, mis loob naeruväärastava või hirmuäratava konteksti.

Kahel juhul on kasutatud rünnatava objekti **kultuurile iseloomulikke sümboleid** hirmutava konteksti loomiseks. Kui enamasti on sümboleid (eelkõige lippe) kasutatud viitena, siis kahel juhul mängivad nad olulist rolli loosungi konteksti kujundamisel. Esimesel loosungil (vt lk 35) on ähvardavalt mõjuvate araablase pildile lisatud „Welcome to Estonia“ märk. Tekst (tõlkes) „Tere tulemast Eestisse“ kutsub sarkastiliselt inimesi Eestisse, samaaegselt esitledes ohtlike araablase Eestisse kutsujana riiki, keda märk esindab. Märk riigi sümbolina ja selles sisalduv tekst toetavad mõlemad loosungil taotletud sarkastilist sõnumit. Kolmeteistkümnendal loosungil (vt lk 67) on Tallinna siluutil asendatud vanalinn ja kirikutornid araabia kultuurile omaste mošeede ja minarettidega. Nii esimese kui kolmeteistkümnenda loosungi *jamming`us* on kasutatud rünnatava objekti kultuurile omaseid sümboleid vaatajat hirmutava sõnumi loomiseks.

Jamming`u valmistamiseks on kasutatud ka **narratiivseid kontekste**. Selliste kontekstide all peab magistritöö autor silmas sümboleid, millega seotud lugude teadmine avab suurema konteksti. Teisel loosungil (vt lk 38) on kujutatud Angela Merkelit naerina ning pererahvast koos loomadega teda maast välja tõmbamas. Loosungit vaadates on koheselt selge, et viidatud on vene muinasjutule „Naeris“. Nii muinasjutt kui ka loosungil on inimesed lasknud naeril/Merkelil liiga suureks kasvada ning nüüd ollakse hädas temast vabanemisega. Samuti on oluline taustalugu kaheteistkümnendal loosungil (vt lk 64), mis kannab pealkirja „Mägra maja“. Nõukogude okupatsiooni ajal valminud ja tuntuks saanud luuletus käsitleb mäkradena eestlasi ja kährikutena Eestisse saabunud venelasi. Loosungi kontekstis edastavad ahvidega asendatud kährikud ja tekst „Mägra maja“ koheselt sõnumi immigratsiooni ebameeldivatest tagajärgedest.

Uuringutulemuste kokkuvõte – *political jamming`u* kategooriate koondtabel (vt lisa 3).

Vastamaks magistritöö uurimisküsimusele nr 2: „Milliseid paremäärmuslikke narratiive propageeritakse loosungite vahendusel avalikel meeleavaldustel?“ analüüsis autor (sarnaselt esimese uurimisküsimusele) uurimisinstrumendiga (vt lisa 1) kolmeteist loosungit. Kressi ja van Leeuweni kujutiste lugemise grammatika ja Faircloughi tekstipõhine diskursusanalüüs tõid välja, milline on loosungitele kantud sõnum ning järgmise etapina asetati need sõnumid paremäärmuslike narratiivide kategooriatesse. Kategooriate loomisel võeti aluseks Lancasteri Ülikooli alla kuuluva CRESTi (*Centre for Research and Evidence on Security Threats*)

vanemteaduri dr Benjamin Lee paremäärmuslike narratiivide jaotus. Dr Lee narratiivide kategooriatega on ühildatud radikaliseerumise ennetamise võrgustiku (RANi) seisukohad, mis täiendavad narratiivide tunnuseid.

Magistritöös uuriti kolmeteist loosungit ning kõikides loosungites tuvastati vähemalt üks paremäärmuslik narratiiv. Viiel loosungil kajastus **1 narratiiv**, kuuel loosungil **2 narratiivi** ning kahel loosungil **3 narratiivi**.

Esimest narratiivide kategooriat „**Vähemuste vastased narratiivid**“, esines viiel loosungil. Selliste narratiivide järgi ohustavad vähemusgrupid põliselanikke ning neid etnilisi vähemusgruppe seostatakse kriminogeense käitumisega või kaheldakse nende intelligentsuses.

Esimesel loosungil (vt lk 35) esitleti hirmutavas (ebaintelligentses ja krimonogeenses) kontekstis araablasi, kasutades ära 2016. aastal Saksamaal moslemiteradikaalide poolt toime pandud rünnakutega tekkinud hirmu. **Neljandal loosungil** (vt lk 43) seostati põgenikke põlisöelanike vägistamisega, kusjuures kriminogeenset käitumist peeti nende juures iseenesestmõistetavaks. **Viidendal loosungil** (vt lk 46) on vähemusgruppi (mustanahalisi/islamit) kujutatud valge eestlase kõrval ebaintelligentse ja alama olendina. Loosungil omistatakse eestlaste rahvusliku identiteedi osaks kristlus, mida ohustab immigratsioon ja islamiseerumine. **Kuuendal loosungil** (vt lk 49) on kujutatud president Kaljulaidi Osama bin Ladenina, mis seostab (väidetava) islamiseerumise otseselt islami terrorismiga. Loosungi põhimotiiv ja lisadetailid (tekst „Allahu akbar“ ja arabia riikide lipud) esitlevad islamit otseselt terroristlikku ideoloogiana. **Kaheteistkümnendal loosungil** (vt lk 64) on migrante kujutatud (ebakultuursete) ahvidena, kes on põliselanikud kodust välja tõrjunud ning ei käitu peale maja hõivamist heaperemehelikult. Loosungi kontekstis ohustavad immigrandid põliselanikke.

Teist narratiivide kategooriat ehk „**Demograafiline oht**“ esines kaheksal loosungil. Selliste narratiivide järgi saavad põliselanikud immigratsiooni tulemusena omal maal vähemuseks („valgete genotsiid“ ja „ohvri hoiak“).

Kolmandal loosungil (vt lk 40) on kujutatud rändelepet sümboliseerivat ämblikku ohustamas valget Euroopat. Väljendub ohvri hoiak, sest ÜROd süüdistatakse etniliste ja/või religioosete vähemuste eelistamises valgele populatsioonile ehk „valgete genotsiidis“. **Neljandal loosungil** (vt lk 43) väljendub ohvri hoiak, sest EL eelistab kohalikule populatsioonile etnilisi vähemusi. Ohvri hoiaku juurde kuulub ka võimude (ELi) süüdistamine immigrantide poolt toime pandud

kuritegude varjamises ning loosung viitab, et EL soovib immigrantide poolt toime pandud vägistamiste varjamist. **Kuuendal loosungil** (vt lk 49) väljendub ohvri hoiak, mille järgi eelistavad riikide valitsused valgete enamusega populatsioonile etnilisi ja religioosseid vähemusi (islamit ja araabia keelt). **Seitsmendal loosungil** (vt lk 51) võrreldakse Angela Merkelit Hitleri, Stalini ja Maoga ning esitatakse küsimus, kas Merkel tapab kõik Euroopa põliselanikud. Nende põliselanike all on silmas peetud valget rassi ning selliselt on loosungil otseselt väljendatud „valgete genotsiidi“ oht. **Kümnendal loosungil** (vt lk 59) kujutatakse immigrante võtmas põliselanike positsioonid. Demograafilise ohu narratiiviga seostub „valgete genotsiid“ ja ohvri hoiak, mille järgi riikide valitsused eelistavad valgete enamusega populatsioonile etnilisi vähemusi. **Üheteistkümnendal loosungil** (vt lk 62) on kujutatud tuleviku väljavaadet, milles immigratsiooni tulemusena on eestlased omal maal saanud vähemuseks, mis viitab „valge genotsiidi“ motiivile. Migratsioonipoliitikal on hävitavad tagajärjed (valgele) eestlasele. **Kaheteistkümnendal loosungil** (vt lk 64) tõrjuvad immigrandid põliselanikud kodust välja, mis viitab nõ „valgete genotsiidile“. Immigratsiooni tulemusena saavad põliselanikud omal maal vähemuseks. **Kolmeteistkümnendal loosungil** (vt lk 67) on kujutatud islamiseerunud Tallinnat, kuid konteksti arvestades võib ähvardava ohu üle kanda tervele Eestile. Loosungi sõnum ühtib demograafilise ohu narratiiviga, mis näeb immigratsiooni tulemusena põliselanikke saamas omal maal vähemuseks. Islami kultuurile omaste sümbolitega on väljendatud „valgete genotsiidi“ ohtu.

Kolmandat narratiivide kategooriat „**Kollaps**“, esines kahel loosungil. Selliste narratiivide järgi on üha kasvav vähemusgruppide poolt tulenev oht ning etniline või kultuuriline võimuvõitlus on vältimatu (rassi- või kodusõda).

Viiendal loosungil (vt lk 46) nähakse vähemusgruppi (mustanahalisi/moslemeid) ohuna. Eestlane on pildil kujutatud relvastatud sõjamehena ning moslem maas koogutava palja olendina. „Ristirahvas ärka!“ kutsub inimesi üles võitlusesse (rassisõtta) etnilise ja kultuurilise vastase vastu, keda pildil esindab mustanahaline „islam“. **Üheksandal loosungil** (vt lk 56) väljendatakse valmidust astuda immigrantide vastu võitlusesse. Selline sõnum ühtib „rassisõja“ ja/või kodusõja motiivile. Kuigi loosungi sõnum on edastatud küllaltki leebelt (patriootlikult), on selle sisuks väljendada valmisolekut etniliseks või kultuuriliseks võimuvõitluseks.

Neljandat narratiivide kategooriat „**Eliidivastased narratiivid**“, esines kuuel loosungil. Selliste narratiivide järgi kannab poliitiline ja sotsiaalne juhtkond vastutust praeguste ja tulevaste kriiside suhtes („võimu kaotamine“ ja euroskeptitsism).

Teisel loosungil (vt lk 38) kujutatakse inimesi, kes “kangutavad” Merkelit võimult. Selline nägemus ühtib “võimu kaotamise” narratiiviga, mille järgi EL teeb tsiviilelanikkonna suhtes negatiivseid otsuseid. Loosung on üleskutse, et inimesed haaraksid võimu ning vabaneksid nende jaoks kahjulikke otsuseid tegevast juhtkonnast. **Kolmandal loosungil** (vt lk 40) on kujutatud saabuvat kriisi (Euroopa kaarti kattev illustratiivne ämblik), mille eest vastutab poliitiline juhtkond. Tugevalt väljendub „võimu kaotamise“ narratiiv ja euroskeptitsism, mille järgi ÜRO teeb tsiviilelanikkonna suhtes negatiivse tagajärjega otsuseid. **Neljandal loosungil** (vt lk 43) väljendub selgelt „võimu kaotamise“ narratiiv ja euroskeptitsism, mille järgi teeb EL tsiviilelanikkonna suhtes negatiivse tagajärjega otsuseid. Analüüsi all oleva loosungi kontekstis kaasneb ELi poolt peale surutud immigratsioonipoliitikaga kriminogeenne käitumise (vägistamiste) kasv. **Seitsmendal loosungil** (vt lk 51) käsitletakse Angela Merkelit Euroopa poliitilise liidrina, kelle (tahtliku) tegevuse tulemusena hävivad Euroopa põlisrahvad. Loosungil on toodud hoiatavate näidetena (eeskujudena) poliitilised liidrid ajaloos, kelle tegevuse tulemusena on hukkunud kümned miljonid inimesed. **Kaheksandal loosungil** (vt lk 54) on kujutatu Eesti poliitilist juhtkonda: presidenti, peaministrit ja ühe valitsuserakonna esimeest – timukatest Eesti rahva hävitajatena. Eeldatakse, et immigratsioonipoliitika ohustab Eesti rahvast ning poliitiline juhtkond tegutseb ühiselt selle eesmärgi saavutamiseks. **Kümnendal loosungil** (vt lk 59) on kujutatud migrantidega seotud kriisi, mille eest kannab vastutust president Kaljulaid, kes eelistab eesti lastele abivajajaks (lasteks) kehastunud täiskasvanud immigrante. Samuti on loosungil tugevalt esindatud „võimu kaotamise“ motiiv, sest president Kaljulaid tegutseb ELi (Merkeli ja Macroni) soosingu pälvimise eesmärgil, arvestamata kohaliku tsiviilelanikkonna huve.

Viiendat narratiivide kategooriat „**Ajalooline revisionism**“, esines kahel loosungil. Selliste narratiivide järgi on ajaloo võtmesündmuseid moonutatud parempoolse ideoloogia maha surumiseks. Alternatiivse ajaloo loomise ja faktide moonutamise kaudu legitimeeritakse rassismi ja rahvuskesksust, mida nimetatakse „traditsioonilisteks“ uskumusteks.

Viiendal loosungil (vt lk 46) kasutatakse rahvuskesksuse legitimeerimiseks väljendit „ristirahvas“, millega omistatakse kristlus eestlastele traditsiooniliseks uskumuseks. „Ristirahvas“ on eestlasi koondav ühisnimetaja, mis vastandub loosungil kujutatud ohule (islamile). Rahvuslusele rõhuv narratiiv võiks Eesti rahvausundina välja tuua maa- või taaraus, kuid ülekaalu saavutamiseks kutsutakse islami vastu üles astuma (ideoloogilist vastast) ristirahvast. Pildil on eeldatavasti üleskutse ristsõdijatel taasärgata ja märgata ohtu oma ristiusele. **Üheksandal loosungil** (vt lk 56) on moonutatud ajalugu. Loosungil julgustatakse inimesi võitlust pidama. Sõna „võitlusi“ ja mõõga kujutis seostuvad muistse vabadusvõitlusega, mis lõppes eestlastele kaotusega. Tekst viitab, et justkui Eesti ajalugu soosiks võitlusi ja sõjapidamist, kuigi teame, et eestlased on olnud enamasti kaotaja pooleks.

Uuringutulemuste kokkuvõte – narratiivide kategooriate koondtabel (vt lisa 4).

Magistritöö autori hinnangul on vaenu õhutamise seisukohalt **ohtlikumateks narratiivideks** vähemuste vastasus, demograafiline oht ja kollaps. **Vähemuste vastased narratiivid** on dehumaniseerivad ja alandavad, omistades migrantidele ebaintelligentsust ja kriminogeenset käitumist. **Demograafilise ohu narratiiv** kannab endas „valgete genotsiidi“ temaatikat ning vastandab rassilistele või usulistele karakteristikutele tuginedes inimgrupe. Vähe kasutust leidnud **kollapsi narratiiv** aga ennustab/õhutab etniliselt või kultuuriliselt pinnalt tõusvat konflikti (rassi- või kodusõda).

Magistritöö autori hinnangul on vaenu õhutamise seisukohalt **vähem ohtlikeks narratiivideks** eliidivastasus ja ajalooline revisionism. **Eliidivastastes narratiivides** nähakse, et EL, NATO ja ÜRO on liialt mõjuvõimsad ning poliitilist ja sotsiaalset juhtkonda süüdistatakse ühiskonda tabavates kriisides. Magistritöö autori hinnangul ühtib selline narratiiv üldise „võimu vaenamise“ mentaliteediga, mis on igas vabas ühiskonnas pigem tavapärane. Vaba ühiskonna juurde kuulub KOV, riigi kui ka Euroopa tasemel juhtkonna süüdistamine ebakompetentsuses ning selline mõtlemine on piisavalt levinud, et seda ei saa pidada äärmuslikuks. Selliselt on eliidivastasus küll üks paremäärmuslikus ideoloogias levitatavatest narratiividest, kuid narratiivi ennast ei saa pidada äärmuslikuks. **Ajaloolise revisionismi** narratiivi järgi on ajaloo võtmesündmused moonutatud parempoolse ideoloogia kahjuks ning luuakse alternatiivset ajalugu rassismi ja rahvuskesksuse legitimeerimiseks. Kahel loosungil moonutati ajalugu rahvuskesksuse legitimeerimiseks – viiendal loosungil üldistati islamiga võrdluses eestlasi ristirahvaks ning

üheksandal loosungil esitleti võitlusvaimu tõstmiseks eestlasi sõjaliselt eduka rahvana, kuigi ajalooliselt on sõjad lõpetanud eestlaste kaotusega. Eelnevalt toodud näited vastavad ajaloolise revisionismi narratiivile, kuid mõlemad ajaloo moonutused on küllaltki ootuspärased patriootilis-populistlikud liialdused.

2.4 Järeldused ja ettepanekud *jamming`u* tehnikat kasutavate paremäärmuslike sõnumite tuvastamiseks

Käesolevas magistritöös läbi viidud uuringuga otsiti vastust uurimisprobleemile: „Milliseid radikaliseerivaid sõnumeid propageeritakse meeleavaldustel loosungite ja neil esineva *political jamming`u* tehnika vahendusel?“. Multimodaalse diskursusanalüüsiga kogutud andmete analüüsimise põhjal selgitati välja, millised olid immigratsioonivastastel meelavaldustel levitatud loosungite sõnumid. Loosungitele kantud tekstide ja pitide transkribeerimine ning nende koosmõju analüüsimine näitas, milliseid paremäärmuslikke narratiive on loosungite vahendusel propageeritud ning millisel määral on sõnumi edastamiseks kasutatud *political jamming`ut*.

Magistritöö teooriaosa (vt käesoleva töö peatükki 1.1) kirjeldas **meemide rolli digiajastu kommunikatsioonis** ning tõi välja internetimeemide olulisuse sümbolite tähendusvälja kujundamisel. Teooriaosa avas potentsiaali, mida on võimalik rakendada äärmuslike kontekstide loomiseks (ja äärmuslike sõnumite edastamiseks), kuid magistritöös oli internetikeskkondades kujunenud tähendusega kujutisi kasutatud (ainult) neljal juhul ning kolmel loosungil. **Esimesel loosungil** oli kasutatud pilti araablasi, mis on internetis levinud meemi põhjana, milles naeruvääristatakse araablasi ja seostatakse immigratsiooni kriminogeense käitumise kasvuga. **Neljandal loosungil** on ühendatud kaks meemi, teksti baasil formaat „*Keep calm and carry on*“ ning Nõukogude aegne töölisnaise kujutis, mida on kasutatud irooniliselt tsensuuri propageerivate meemide põhjana. Loosungil on ühendatud kaks meemi ning viide ELile, mis moodustab immigrante ja ELi halvustava sõnumi. **Kuuendal loosungil** on Osama bin Ladeni nägu asendatud president Kaljulaidi näoga, seostades teda islamiterrorismiga. Bin Ladeni näo asendamine mõne teise figuuriga on küll internetis levinud paroodia, kuid mingisugust lisaväärtust ega uut konteksti ei ole sellele internetis omistatud (peale ilmselge seose islamiterrorismiga).

Vastus esimesele uurimisküsimusele: „Millisel määral on immigratsioonivastastel loosungitel kasutatud sõnumi edastamiseks *political jamming`ut`*“ tõi välja, et kolmeteistkümne loosungi hulgast **kasutati *political jamming`ut`* kümnel juhul**. Kolmel juhul oli sümboleid kasutatud moonutamata viidetena ehk lihtsakoeliselt. Seitsmel loosungil oli kasutatud *jamming`ut`* viisil, kus rünnatava objekti sümbol (või isiku puhul nägu) ühildati teiste sümbolitega ning moodustati kompleksne satiiriline kontekst. Selliste kontekstide moodustamiseks kasutati kompromiteerivaid pilte ja näo monteerimist mõne teise kujutise keha külge, samuti kultuurile iseloomulikke sümboleid ja narratiivseid kontekste.

Vastus teisele uurimisküsimusele: „Milliseid paremäärmuslikke narratiive propageeritakse loosungite vahendusel avalikel meeleavaldustel?“ tõi välja, et teooriaosa teises peatükis esitatud **viis paremäärmuslikku narratiivide kategooriat leidsid kõik loosungitel kajastust, sealjuures kõik loosungid kandsid endas vähemalt ühte paremäärmuslikku narratiivi**. Kolmeteistkümnest loosungist kaheksal oli esindatud kaks või kolm narratiivi ning viiel loosungil oli esindatud üks narratiiv. Kõige levinum paremäärmuslik narratiiv oli demograafiline oht, mis esines kaheksal loosungil ning vähemuste vastaseid- ja eliidivastaseid narratiive esines (mõlemat) viiel korral. Kahel korral kasutati nii kollapsi kui ka ajaloolise revisionismi narratiivi.

Andmaks ülevaadet, millistel loosungitel oli *political jamming`u`* tehnikat kasutades levitatud ühiskonda ohustavaid paremäärmuslikke narratiive, tuleb kokku võtta, millistel loosungitel oli kasutatud ühiskonda ohustavaid narratiive ning kas neid narratiive oli edastatud *jamming`u`* tehnikat kasutades. Magistritöö autori hinnangul on viiest paremäärmuslikust narratiivist ohtlikumad (vaenu õhutavad) kolm: vähemuste vastane narratiiv, demograafilise ohu narratiiv ja kollapsi narratiiv. *Political jamming`ut`* oli kasutatud kümnel loosungil, kuid nende hulgast võib maha arvata kolm juhtumit, kus tegelikult oli jäetud kasutamata *jamming`u`* kui kompleksse satiirilise konteksti potentsiaal.

Selliseid loosungeid oli viis, mis sisaldasid endas kas vähemuste vastast, demograafilise ohu või kollapsi narratiivi ning millel oli kasutatud kompleksset *jamming`u`* tehnikat – esimene, kuues, kümnes, kaheteistkümnes ja kolmeteistkümnes loosung. **Esimesel loosungil** on kasutatud kompromiteerivat pilti araablasiest (internetis levivat meemi), mis moodustab loosungi kontekstis vähemuste vastast narratiivi kandva sõnumi. **Kuuendal loosungil** on president Kaljulaidi nägu asetatud Osama bin Ladeni keha külge, mis moodustab loosungi kontekstis

vähemuste vastast- ja demograafilise ohu narratiivi kandva sõnumi. **Kümnendal loosungil** on president Kaljulaidi nägu asetatud paljastatud õlgade ja avara dekolteega keha külge, vähendades tema autoriteeti riigijuhina, mis moodustab loosungi kontekstis demograafilise ohu (ja eliidivastast) narratiivi kandva sõnumi. **Kaheteistkümnendal loosungil** on kasutatud narratiivset konteksti „Mägri maja“ okupatsiooniaegse hirmu taaselustamiseks, milles venelasi sümboliseerivad kährikud on asendatud mustanahlisi sümboliseerivate ahvidega. Loosungi kontekstis moodustub vähemuste vastast- ja demograafilist ohu narratiivi kandev sõnum. **Kolmeteistkümnendal loosungil** on kasutatud islami kultuurile iseloomulikke sümboleid, mis loosungi kontekstis moodustavad demograafilise ohu narratiivi kandva sõnumi.

Tulenevalt töö teoorias käsitletud võimalustest, et sümbolitele omistatakse alternatiivseid äärmuslike tähendusi ning töö empiirilises osas läbiviidud analüüsist teeb töö autor **ettepaneku** Kaitsepolitseiametile ning Politsei- ja Piirivalveametile:

- teadvustada alternatiivsetes keskkondades (internetis) ja subkultuurides levivate uute sümbolite tähendusi ning tuntud sümbolitele omistatud uusi tähendusi, suurendades seeläbi võimekust tuvastada äärmuslike sõnumite levitamist.
- võtta vajadusel kasutusele meetodika multimodaalsete sõnumite transkribeerimiseks, et tuvastada avalikus ruumis ja internetis levivad äärmuslikku sõnumit kandvad kujutised;

Ettepanek Sotsiaalministeeriumile, Siseministeeriumile ja Justiitsministeeriumile:

- välja töötada vihakõne määratlus Eesti õigusruumis, mis hõlmaks nii sõnalist kui ka piltlikku väljendust.

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö otsis vastust **uurimisprobleemile**, milliseid radikaliseerivaid sõnumeid propageeritakse meeleavaldustel loosungite ja neil esineva *political jamming`u* tehnika vahendusel? Magistritöö **aktuaalsus** tuleneb vajadusest käsitleda *jamming`ut* laialdaselt kasutatava kommunikatsioonitehnikana, mida üha enam rakendatakse ka poliitiliste ambitsioonide saavutamiseks. Kuna *political jamming`ut* Eesti kontekstis seni autorile teadaolevalt uuritud ei ole, on käsitletud teema **uudne**.

Magistritöö **eesmärk** oli välja selgitada immigratsiooni puudutavatel meeleavaldustel kasutatud poliitiliste sõnumite levitamise tehnikad (teksti ja sümbolite osas) ja nende sõnumite võimalik seos paremäärmuslike narratiividega. Eesmärgi saavutamiseks püstitati neli **uurimisülesannet**: piiritleda teoreetilise kirjanduse ja avatud andmebaasidest pärinevate teadusartiklite baasil *political jamming`u* mõiste sisu ja tähendus; kategoriseerida teoreetilise kirjanduse baasil paremäärmuslikud vaenu õhutamise narratiivid; analüüsida immigratsiooni puudutavatel meeleavaldustel kasutatud satiiriliste kujutistega loosungeid ning semiootiliselt tõlgendades tuvastada paremäärmuslikku sõnumit kandvad juhtumid; sünteesida teooriat ja uuringu tulemusi ning teha järeldusi, milliseid paremäärmuslikke viha õhutavaid narratiive meeleavaldustel propageeriti.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis analüüsiti *political jamming`u* kui kaasaegse kommunikatsiooni tehnika teoreetilist käsitlust. Selle esimene alapeatükk keskendus meemide rollile digiajastu kommunikatsioonis. Teine alapeatükk kirjeldas *political jamming`ut* kommunikatsioonitehnikana, selle rakendumist ühiskondlikus diskursuses ja julgeoleku kontekstis.

Meemid kui lühikesed ja lihtsalt imiteeritavad sõnumid on populaarsed kultuurilised kontekstid – tuntud logod, sümbolid ja objektid, mis on “loodusliku valiku” teel saavutanud ühiskonnas tähenduslikkuse. Internetimeemid on inimeste emotsioonidele rõhuvad nalja šabloonid, mis kannavad internetikasutajate poolt neile omistatud tähendusi. Oluline on teadvustada internetikeskkonnades välja kujunenud visuaalsete kujundite ja satiiriliste vormide tõlgendusi, sest nendes keskkonnades antakse sümbolitele tähendused, mille mõju kandub üle ka füüsilisse maailma.

Jamming kui kommunikatsioonitehnika on eriti elujõuline just digiajastul, sest eduka infovahetuse/propaganda levitamine internetis mängib samadele tugevustele ja nõrkustele, millele tugineb ka *jamming*. Kui *jamming*’ule lisada poliitiline tahe, saame *political jamming*’u, mis kasutab silmatorkavaid ja emotsioone õhutavaid visuaale ideoloogiliste (sealhulgas ka radikaalsete) sõnumite edastamiseks. Meemid ja *jamming* on atraktiivsed vahendid äärmuslike sõnumite levitamiseks, sest kaasaegse (populistliku) kommunikatsiooni on kujundanud internetikeskkonnad, milles vaenulike sümbolite tähendused on devalveerunud. Selliselt on võimalik levitada äärmuslikku sõnumit sümbolite abil, millel on ka alternatiivne (mitte äärmuslik) tõlgendus.

Magistritöö teises peatükis kirjeldati parempopulismi ja paremäärmuslust Eestis ning toodi välja paremäärmuslike narratiivide kategooriad. Paremäärmuslik ideoloogia keskendub maailma kirjeldamisel kindlatele teemadele/lugudele ning need narratiivid (asetatuna kohaliku konteksti) on enamasti erinevate riikide paremäärmuslastel (sealhulgas ka EKRE puhul) kattuvad. Teoreetilise kirjanduse baasil moodustusid viis kategooriat: vähemuste vastased narratiivid, demograafiline oht, kollaps, eliivastased narratiivid, ajalooline revisionism.

Magistritöö kolmandas, empiirilises peatükis, leiti vastused uurimisprobleemi täpsustamiseks püstitatud kahele uurimisküsimusele ja täideti uurimisülesanded. Uurimisstrateegiaks valiti multimodaalne diskursusanalüüs ja andmekogumismeetodina kasutati uurimisinstrumenti, milles ühendati Kressi ja van Leeuweni kujutiste lugemise grammatika ning Faircloughi kriitilise diskursusanalüüsi meetod. Eesmärgistatud valimisse kuulusid 13 loosungit viielt immigratsioonivastaselt meeleavalduselt, mis toimusid Eestis 2017. ja 2018. aastal. Valimisse arvatud loosungid olid kõrge modaalsusega (ehk tõepärasuse määraga), mis magistritöö kontekstis tähendas tugevat sümbolistlikust ja silmapaistvust. Multimodaalse diskursusanalüüsiga kogutud andmete põhjal selgitati välja loosungitele kantud sõnumid ning neid sõnumeid analüüsiti magistritöö teises peatükis esitatud paremäärmuslike narratiivide kategooriate lõikes. Samuti analüüsiti, kuidas on sõnumite edastamisel kasutatud *jamming*’u tehnikat.

Teoreetiliste käsitluste ning empiirilise uuringuga kogutud andmete analüüsi tulemusel jõudis autor alljärgnevate peamiste järeldusteni:

- immigratsioonivastastel meeleavaldustel kasutati loosungeid, mis kõik kandsid endas paremäärmuslikke narratiive (enamuse mitut narratiivi) ning enam levinud narratiivideks olid vähemuste vastasus, demograafiline oht ja eliidivastasus.
- vaenu õhutamise seisukohast on ohtlikumateks narratiivideks vähemuste vastasus, demograafiline oht ja kollaps ning vähem ohtlikeks narratiivideks eliidivastasus ja ajalooline revisionism.
- kümnel juhul oli kasutatud sõnumi edastamiseks *jamming`u* tehnikat, neist kolmel juhul kasutati sümboleid moonutamata viidetena (lihtsakoeline *jamming*) ning seitsmel juhul kasutati *jamming`ut*, moodustamaks rünnatavate objektide sümboolitega komplekseid satiirilisi kontekste.
- *jamming`u* kasutamise viiside alusel tekkisid viis kategooriat: sümboolite kasutamine moonutamata viidetena, kompromiteeriva pildi kasutamine rünnatavast objektist, näo monteerimine mõne teise keha külge; rünnatava objekti kultuurile iseloomulike sümboolite kasutamine hirmutava konteksti loomiseks; ja narratiivsed kontekstid.

Tuvastamiseks avalikus ruumis ja internetikeskkondades levitatavaid äärmuslikke sõnumeid, on vajalik teadvustada alternatiivsetes keskkondades ja subkultuurides levivate uute sümboolite tähendusi ning tuntud sümboolitele omistatud uusi tähendusi. Samuti on vajalik kasutusele võtta meetodika multimodaalsete sõnumite transkribeerimiseks, tuvastamiseks äärmuslikku sõnumit kandvad kujutised ja kontekstid.

Täiendava uurimissuunana näeb magistritöö autor vajadust uurida venekeelseid loosungeid ja multimodaalseid sõnumeid ka venemeelsetel meeleavaldustel.

Magistritöö **vajalikkus** Eesti julgeolekuvaldkonnas tuleneb *jamming`u* kui kaasaegse kommunikatsioonitehnika rakendatavusest äärmuslike sõnumite levitamise ja mõjutustegevuse viisina. Uuringu tulemuste põhjal tehtud ettepanekud on praktikas **rakendatavad**.

SUMMARY

Master`s thesis title is „*Political jamming: far-right narratives in Estonia on the example of public demonstrations*“. The research problem was which far-right messages are promoted in anti-immigration demonstrations through slogans and use of political jamming. To answer that question, the author formed two research questions:

1. To what extent has political jamming been used to promote a message on anti-immigration slogans?
2. Which far-right narratives are being promoted using slogans in public demonstrations?

The object of the thesis was to find out which techniques (for text and symbols) have been used to propagate political messages in anti-immigration demonstrations and if those messages are binded with far-right narratives.

The qualitative research strategy was multimodal discourse analysis and research instrument included the grammar of visual design by Kress and van Leeuwen as well as critical discourse analysis model by Fairclough.

The thesis consists of two chapters. The first chapter is theoretical and analyses political jamming as a contemporary communication technique (including memes as a part of digital age communication and political jamming as a part of social discourse) and gives an overview of narratives used and propagated within the far-right ideology. The second chapter describes the methodology of the thesis and detects the meaning of the slogans, using multimodal research instrument.

Results of the study showed that:

- slogans used in anti-immigration demonstrations all conveyed far-right narratives (most of them conveyed more than one far-right narrative) and most common narratives were anti-minority narratives, demographic threat and anti-elite narratives;
- in terms of incitement to hatred, more alarming narratives were anti-minority narratives, demographic threat, and collapse, while less alarming narratives were anti-elite narratives and historical revisionism;

- in ten slogans, jamming technique was used to promote the message, while three slogans (out of those ten) used symbols as undistorted references; in seven cases, jamming was used to form complex satirical contexts through the use of symbols of objects under attack;
- jamming technique was used in different ways which author divided into five categories: symbols used as undistorted references; using of compromising image; projection of a face on another body; using of cultural symbols to create an intimidating context; and narrative contexts.

Author of this thesis made three proposals for improvement:

- acknowledge the meaning of new symbols and new meanings assigned to known symbols in online environments and subcultures, therefore increasing the capability of identifying extreme narratives;
- to implement methodology to transcribe multimodal messages for identifying images with extreme messages propagated in public and on the Internet;
- to develop the definition of hate speech in the Estonian legislation that would include oral and pictorial expression.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alvares, C. & Dahlgren, P., 2016. Populism, extremism and media: Mapping an uncertain terrain. *European Journal of Communication*, 31(1), pp. 46–57.

Anon, 2019. *Narratives of Hate: The Spectrum of Far-right Worldviews in the UK*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://institute.global/policy/narratives-hate-spectrum-far-right-worldviews-uk> [Kasutatud 25.03.2021].

Anspach, M. N., 2020. Trumpling the equality norm? Presidential tweets and revealed racial attitudes. *New Media & Society*, 00(0), pp. 1–17.

BBC, 2019. *Europe and right-wing nationalism: A country-by-country guide*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006> [Kasutatud 01.12.2020].

Bello, W., 2020. The Far Right: Formidable but Not Unbeatable. *Agrarian South: Journal of Political Economy*, 9(3), pp. 388–398.

Berger, J. & Milkman, K. L., 2012. What Makes Online Content Viral? *Journal of Marketing Research*, 49 (2), pp. 192–205.

Brisman, A., 2010. „Creative crime“ and the phythological analogy. *Crime Media Culture*, 6(2), pp. 205–225.

Brno Daily, 2018. *Brno Municipal Elections: ANO WINS, ODS Come Second. Žit Brno and Greens Drop Back*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://brnodaily.com/2018/10/08/breaking-news/brno-municipal-elections-ano-wins-ods-come-second-zit-brno-and-greens-drop-back/> [Kasutatud 01.12.2020].

Cammaerts, B., 2007. Jamming the Political: Beyond Counterhegemonic Practices. *Journal of Media and Cultural Studies*, 21(1), pp. 71–90.

Carduzzi, V., 2006. Culture Jamming: A Sociological Perspective. *Journal of Consumer Culture*, 6(1), pp. 116–138.

Cerulus, L. & Schaart, E., 2019. How the UN migration pact got trolled. *Politico*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politico.eu/article/united-nations-migration-pact-how-got-trolled/> [Kasutatud 18.05.2021].

Dawkins, R., 2006. *The Selfish Gene*. 3rd Ed. New York: Oxford University Press.

DeLaure, M. & Fink, M., 2017. *Culture Jamming: Activism and the Art of Cultural Resistance*. New York: New York University Press.

Delfi, 2017. *EKRE vilistab välja tühjasid autosid: "Vilistasime ikka kõvasti, äkki on seal sees mõni multikulturist"*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.delfi.ee/artikkel/79667510/fotod-ekre-vilistab-valja-tuhjasid-autosid-vilistame-ikka-kovasti-akki-on-seal-sees-moni-multikulturist?> [Kasutatud 25.03.2021].

Delfi, 2018a. *EKRE protestis tühja valitsuse ees ÜRO rändeleppe vastu*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.delfi.ee/artikkel/84324155/fotod-ekre-protestis-tuhja-valitsuse-ees-uro-randeleppe-vastu> [Kasutatud 25.03.2021].

Delfi, 2018b. *Meeleavalduste kolmapäev: Helme ja Kaljuste protestid liitusid, kantakse kollaseid veste ja lehvivad Prantsuse lipud*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.delfi.ee/artikkel/84795881/fotod-ja-video-meeleavalduste-kolmapaev-helme-ja-kaljuste-protestid-liitusid-kantakse-kollaseid-veste-ja-lehvivad-prantsuse-lipud?> [Kasutatud 25.03.2021].

Deutsche Welle, 2019. *Far-right parties form new group in European Parliament*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.dw.com/en/far-right-parties-form-new-group-in-european-parliament/a-49189262> [Kasutatud 25.03.2021].

De Vreese, C. H., Esser, F., Aalberg, T., Reinemann, C., Stanyer, J., 2018. Populism as an Expression of Political Communication Content and Style: A New Perspective. *The International Journal of Press/Politics*, 23(4), pp. 423–438.

Dickerson, N. & Hodler, M., 2020. "Real Men Stand for Our Nation": Constructions of an American Nation and Anti-Kaepernick Memes. *Journal of Sport and Social Issues*, pp. 1–29.

Duerringer, C. M., 2016. Who Would Jesus Bomb? The Republican Jesus Meme and the Fracturing of Ideology. *Social Media + Society*, 2(1), pp. 1–12.

Duxbury, C., 2020. Estonia`s techies fear the far right. *Politico*. [Võrgumaterjal] <https://www.politico.eu/article/estonia-tech-companies-digital-nomads-fear-the-far-right/> [Kasutatud 25.03.2021].

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, 2019. *EKRE tahab ÜRO globaalse rändepakti rahvahäälitusele panna*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ekre.ee/ekre-tahab-uro-globaalse-randepakti-rahvahaalitusel-panna/> [Kasutatud 27.03.2021].

Eesti Rahvusringhääling, 2016. *Türgi on valmis rajama eestlaste nõusolekul Eestisse mošeed*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/576279/turgi-on-valmis-rajama-eestlaste-nousolekul-eestisse-moseed> [Kasutatud 30.03.2021].

Eesti Rahvusringhääling, 2018a. *Ligi: presidendil pole voli migratsioonileppele Eesti eest allkirja anda*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/875792/ligi-presidendil-pole-voli-migratsioonileppele-eesti-eest-allkirja-anda> [Kasutatud 04.04.2021].

Eesti Rahvusringhääling, 2018b. *EKRE meeleavaldus ÜRO ränderaamistiku vastu läks tuliseks*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/879970/ekre-meeleavaldus-uro-randeraamistiku-vastu-laks-tuliseks> [Kasutatud 26.03.2021].

Ellermaa, E., 2016. *Mägra maja rünnatakse! Kordan, mägra maja rünnatakse! Õhtuleht*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.ohhtuleht.ee/713165/einar-ellerm-aa-magra-maja-runnatakse-kordan-magra-maja-runnatakse> [Kasutatud 27.03.2021].

Fairclough, N., 1989. *Language and power*, New York: Longman Inc.

Fairclough, N., 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N., 2003. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.

FUNsubstance, 2013. *Weight, I'm gaining it*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://funsubstance.com/fun/4197/weight-im-gaining-it/> [Kasutatud 10.01.2021].

Godwin, M., 1994. *Meme, Counter-meme*. *Wired*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.wired.com/1994/10/godwin-if-2/> [Kasutatud 07.01.2021].

Gombrich, E. H. & Kris, E., 1938. The Principles of Caricature. *British Journal of Medical Psychology*, 17, pp. 319–342.

Guardian, 2019. *Estonia election: opposition party wins but far-right support doubles*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/03/estonia-election-centrist-parties-far-right> [Kasutatud 20.03.2021].

Helme, M., 2016. Eestisse ei tohi lasta mošeed ehitada! *Uued uudised*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://uueduudised.ee/uudis/eesti/martin-helme-eestisse-ei-tohi-lastamoseed-ehitada/> [Kasutatud 30.03.2021].

Hion, S., 2014. *Sõnavabadus internet kommentaariumides: Õiguslikud aspektid*. Magistritöö, Tartu: Tartu Ülikool.

Huey, L., 2015. This is Not Your Mother`s Terrorism: Social Media, Online Radicaliation and the Practice of Political Jamming. *Journal of Terrorism Research*, 6(2), pp. 1–16.

Kalmus, V., 2015. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://samm.ut.ee/diskursusanalyys> [Kasutatud 20.09.2020].

Kaitsepolitseiamet, 2021. *Äärmuslusest üldisemalt*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kapo.ee/et/content/äärmuslusest-üldisemalt.html> [Kasutatud 10.03.2021].

Kaitsepolitseiamet, 2016. *Kaitsepolitsei aastaraamat 2016*. Tallinn: Kaitsepolitseiamet.

Karasz, P., 2019. Estonia Ministers`Gesture Raises Fears of Support for White Supremacy. *The New York Times*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.nytimes.com/2019/05/01/world/europe/ok-gesture-white-power-estonia.html> [Kasutatud 30.03.2021].

Kavanaugh, S. D., 2019. Will Proud Boys, antifa showdown mark a tipping point for Portland? *The Oregonian*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.oregonlive.com/news/2019/08/will-proud-boys-antifa-showdown-mark-a-tipping-point-for-portland.html> [Kasutatud 25.03.2021].

Klein, N., 2000. *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies*. New York: Picador.

Know Your Meme, 2012. *Feels Good man – Image#180,535*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://knowyourmeme.com/photos/180535-feels-good-man> [Kasutatud 10.01.2021].

- Kundnani, A., 2012. *Blind spot? Security Narratives and Far-Right Violence in Europe*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.icct.nl/app/uploads/download/file/ICCT-Kundnani-Blind-Spot-June-2012.pdf> [Kasutatud 25.03.2021].
- Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp.
- Langemets, M., Tiits, M., Uibo, U., Valdre, T. & Voll, P. Toim., 2019. Eesti keele sõnaraamat. *Eesti Keele Instituut* [Võrgumaterjal] <https://www.eki.ee/dict/eks/index.cgi?Q=radikalism&F=M&C06=et> [Kasutatud 20.09.2020].
- Leon, H., 2019. Alex Jones`Pepe the Frog Battle & the Co-Opting of Other Innocent Symbols. *Observer*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://observer.com/2019/05/alex-jones-pepe-the-frog-battle-co-opting-symbols/> [Kasutatud 25.03.2021].
- Mackova, A & Macek, J., 2014. “Žit Brno”: Czech online political activism from jokes and tactics to politics and strategies. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8 (3). [Võrgumaterjal] Leitav: <https://cyberpsychology.eu/article/view/4313/3363> [Kasutatud 26.03.2021].
- Madise, Ü., 2018. ÜRO raamistik pole õiguslikult siduv ega ülemuslik Eesti seaduste suhtes. *Õiguskantsler*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.oiguskantsler.ee/et/%C3%B5iguskantsler-%C3%BClle-madise-%C3%BCro-raamistik-pole-%C3%B5iguslikult-siduv-ega-%C3%BClimuslik-eesti-seaduste-suhtes#_blank [Kasutatud 26.03.2021].
- Metlev, S., 2018. *Vaenu õhutamise karistusõiguslik regulatsioon Eestis*. Magistritöö, Tallinn: Tartu Ülikool.
- Murdoch, S., 2018. *The international far right has been mobilising to oppose the UN compact on migration*. [Võrgumaterjal] <https://www.hopenothate.org.uk/2018/12/07/far-right-target-un-migration-pact/> [Kasutatud 18.05.2021].
- Nguyen, T., 2016. Donald Trump jr. shares white supremacy meme, *Vanity Fair*. [Võrgumaterjal] <https://www.vanityfair.com/news/2016/09/donald-trump-jr-pepe-nazi-instagram> [Kasutatud 05.04.2021].
- Pakkala, M., 2020. *Islamistliku lääne-vastasuse juured ja pärand*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.islam.ee/?p=526> [Kasutatud 30.03.2021].

Pealinn, 2016. *EKRE korraldas Merkeli visiidi ajal Toompeal piketi*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.pealinn.ee/koik-uudised/galerii-ja-video-ekre-korraldas-merkeli-visiidi-ajal-toompeal-piketi-n174767> [Kasutatud 26.03.2021].

Philipps, A., 2015. Defacing Election Posters: A Form of Political Culture Jamming? *Popular Communication*, 13, pp. 183–201.

Poliitilised Meemid, 2019. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.facebook.com/poliitilisedmeemid/photos/a.1774177262857367/2297472473861174/> [Kasutatud 25.03.2021].

Politsei- ja Piirivalveamet, 2019. *Radikaliseerumise varajane märkamine ja võrgustikutöö Käsiraamat kohalikele omavalitsustele*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politsei.ee/files/Ennetus/radikaliseerumine-kov-.pdf?1c120e3e71> [Kasutatud 30.03.2021].

Postimees, 2017. *Merkeli küsimärgid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://arvamus.postimees.ee/4253939/juhtkiri-merkeli-kusimargid> [Kasutatud 30.03.2021].

Postimees, 2018. *Vabaduse väljakule kogunesid meeleavaldusele rändeleppe vastased*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.postimees.ee/6473177/fotod-vabaduse-valjakule-kogunesid-meeleavaldusele-randeleppe-vastased> [Kasutatud 26.03.2021].

Radicalisation Awareness Network, 2019a. *Local-level management of far-right extremism*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-local/docs/ran_local_rotterdam_far_right_extermism_20190124_en.pdf [Kasutatud 03.05.2021].

Radicalisation Awareness Network, 2019b. *Current and future narratives and strategies of far-right and islamist extremism*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/ran_pol-cn_most_often_used_narratives_stockholm_05042019_en.pdf [Kasutatud 03.05.2021].

Rowson, M., 2015. Satire, sewers and statesmen: why James Gillray was king of the cartoon. *The Guardian*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.theguardian.com/artanddesign>

[/2015/mar/21/satire-sewers-and-statesmen-james-gillray-king-of-cartoon](#) [Kasutatud 05.01.2021].

Sandlin, J. & Callahan, J., 2009. Deviance, Dissonance, and Détournement. *Journal of Consumer Culture*, 9(1), pp. 79–115.

Sandlin, J. A. & Milam, J. L., 2008. “Mixing Pop (culture) and Politics”: Cultural resistance, Culture Jamming, and Anti-Consumption Activism as Critical Public Pedagogy. *Curriculum Inquiry*, 38(3), pp. 323–350.

Stewart, B., 2020. The Rise of Far-Right Civilizationism. *Critical Sociology*, 46(7-8), pp. 1207–2020.

Raik, K., 2018. ÜRO ränderaamistik ja välispoliitika hapud viinamarjad. *ERR.ee*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/878171/kristi-raik-uro-randeraamistik-ja-valispoliitika-hapud-viinamarjad> [Kasutatud 26.03.2021].

Riigikogu, 2018. *Riigikogu avaldus ÜRO globaalse ränderaamistiku kohta. Avaldus, RT III, 28.11.2018, 4.*

Seiffert-Brockmann, J., Diehl, T. & Dobusch, L., 2018. Memes as games: The evolution of a digital discourse online. *New Media & Society*, 20 (8), pp. 2862–2879.

Shifman, L., 2014. *Memes in Digital Culture*. Cambridge: MIT Press.

Siseministeerium, 2020. *Siseturvalisuse arengukava 2020–2030. Programmi eelnõu*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/et/STAK2030> [Kasutatud 23.03.2021].

Solon, O., 2013. Richard Dawkins on the internet`s hijacking of the word „meme“. *Wired*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.wired.co.uk/article/richard-dawkins-memes> [Kasutatud 07.01.2021].

Spiering, C., 2020. Donald Trump shares „Biden for resident“ meme. *Breitbart*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.breitbart.com/politics/2020/10/13/donald-trump-shares-biden-for-resident-meme/> [Kasutatud 23.03.2021].

- Swinyard, H., 2019. Pepe the Frog creator wins \$15,000 settlement against Infowars. *The Guardian*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.theguardian.com/books/2019/jun/13/pepe-the-frog-creator-wins-15000-settlement-against-infowars> [Kasutatud 20.09.2020].
- Zeitsoff, T., 2017. How Social Media is Changing Conflict. *Journal of Conflict Resolution*, 61(9), pp. 1970–1991.
- Taleb, N.-N., 2012. *Antifragile: Things that Gain from Disorder*. London: Penguin Books.
- TFPP Writer, 2016. MEME: Why Democrats Are Best Friends of Radical Islamic Terrorists. *The Federalist Papers*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://thefederalistpapers.org/us/meme-why-democrats-are-best-friends-of-radical-islamic-terrorists> [Kasutatud 26.03.2021].
- Uued uudised, 2018. *President Kaljulaid ÜRO Peaassambleel: see lepe tuleb ka ellu rakendada*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://uueduudised.ee/uudis/eesti/president-kaljulaid-uro-peaassambleel-see-lepe-tuleb-ka-ellu-rakendada/> [Kasutatud 04.04.2021].
- Valencia-Garcia, L. D., 2020. Far-Right Revisionism and the End of History. *Far-Right Revisionism and the End of History*. London: Routledge, pp. 3–26.
- Warner, J., 2007. Political Culture Jamming: The Dissident Humor of “The Daily Show with Jon Stewart”. *Popular Communication*, 5(1), pp. 17–36.
- Wettergren, A., 2009. Fun and Laughter: Culture Jamming and the Emotional Regime of Late Capitalism. *Social Movement Studies*, 8 (1), pp. 1–15.
- Wiggins, B. E. & Bowers, G. B., 2014. Memes as genre: A structurational analysis of the memescape. *New Media & Society*, 17 (11) pp. 1886–1906.
- Wikipedia, 2021. *Pepe the Frog*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://en.wikipedia.org/wiki/Pepe_the_Frog [Kasutatud 10.01.2021].
- Woods, R., 2020. “What I’m not gonna buy”: Algorithmic culture jamming and anti-consumer politics on YouTube. *New Media & Society*, 00(0), pp. 1-19.
- Õhtuleht, 2018. *EKRE avaldab riigikogu ees meelt ÜRO rändepaktiga ühinemise vastu*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.ohhtuleht.ee/908613/galerii-ja-video-ekre-avaldab-riigikogu-ees-meelt-uro-randepaktiga-uhinemise-vastu> [Kasutatud 26.03.2021].

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisa 1. Multimodaalse diskursusanalüüsi uurimisinstrument

Peatükis 3.1.1 välja toodud analüüsipunktide põhjal saab esitada Kressi ja van Leeuweni kujutiste lugemise analüüsimudeli:

1. IDEATSIOONILINE METAFUNKTSIOON

1.1. Jutustavad kujutised

1.1.1. Osalejad

1.1.2. Narratiivsed protsessid

1.2. Kontseptuaalsed kujutised

1.2.1. Varjatud liigitamine

1.2.2. Analüütilised protsessid

1.2.3. Sümboolsed protsessid

2. INTERPERSONAALNE METAFUNKTSIOON

2.1 Representatsioon ja vastastikmõju

2.1.1. Pilk ja pildi iseloom

2.1.2. Sotsiaalne kaugus

2.1.3. Hoiaku väljendamine

3. TEKSTUAALNE METAFUNKTSIOON (KOMPOSITSIION)

3.1. Kompositsioon ja multimodaalne tekst

3.1.1. Informatsiooniväärtus

3.1.2. Silmapaistvus

Loosungitele kantud teksti tähenduse (sõnumi) välja selgitamiseks kasutatakse magistritöös Fairclough kriitilise diskursusanalüüsi mudelit. Tuginedes peatükis 3.1.2 välja toodud analüüsipunktidele, kujuneb välja järgmine mudel:

1. KIRJELDAMINE

1.1. Sõnavara

1.2. Grammatika

1.3. Eeldused

2. TÕLGENDAMINE

2.1. Intertekstuaalsus

2.2. Interdiskursiivsus

3. SELETAMINE

Lisa 2. Tabel 1

Tabel 1. Meeleavaldus, kus loosungit kasutati ning meeleavalduse toimumise kuupäev (autori koostatud)

Loosungi nr	Sündmus	Toimumise kuupäev
1	EKRE meeleavaldus EL tippkohtumise ajal (Kultuurikatla juures)	29.09.2017
2	EKRE meeleavaldus EL tippkohtumise ajal (Kultuurikatla juures)	29.09.2017
3	EKRE protest ÜRO rändeleppe vastu (Stenbocki maja ees)	15.11.2018
4	EKRE protest ÜRO rändeleppe vastu (Stenbocki maja ees)	15.11.2018
5	EKRE protest ÜRO rändeleppe vastu (Stenbocki maja ees)	15.11.2018
6	EKRE meeleavaldus ÜRO ränderaamistiku vastu (Toompeal)	26.11.2018
7	EKRE meeleavaldus ÜRO ränderaamistiku vastu (Toompeal)	26.11.2018
8	EKRE meeleavaldus ÜRO ränderaamistiku vastu (Toompeal)	26.11.2018
9	EKRE meeleavaldus ÜRO ränderaamistiku vastu (Toompeal)	26.11.2018
10	Suveräänsusliikumise Tark ja Terve meeleavaldus ÜRO rändeleppe vastu (Vabaduse väljakul Tallinnas)	09.12.2018
11	Suveräänsusliikumise Tark ja Terve meeleavaldus ÜRO rändeleppe vastu (Vabaduse väljakul Tallinnas)	09.12.2018
12	EKRE meeleavaldus ÜRO rändeleppega liitumise vastu (Välisministeeriumi ees)	19.12.2018
13	EKRE meeleavaldus ÜRO rändeleppega liitumise vastu (Välisministeeriumi ees)	19.12.2018

Lisa 3. Tabel 2

Tabel 2. *Political jamming`u* kategooriate koondtabel (autori koostatud)

Kategooriad	Kriteeriumitele vastavad loosungid
1) loosungid, millel on kasutatud <i>jamming`ut</i>	1,2,3,4,6,7,8,10,12,13
moonutamata viide	3,4,7
kompromiteeriv pilt	1,10
näo monteerimine	2,6,8,10
Kultuuriline sümbol	1,13
2) loosungid, millel ei ole kasutatud <i>jamming`ut</i>	5,9,11

Tabel 3. Narratiivide kategooriate koondtabel (autori koostatud)

Paremäärmuslik narratiiv	Narratiivi kandvad loosungid
vähemuste vastane narratiiv	1,4,5,6,8
demograafilise ohu narratiiv	3,4,6,7,10,11,12,13
kollaps	5,9
eliidivastane narratiiv	2,3,4,7,8,10
ajalooline revisionism	5,9